

DUTCH BIRDING

VOLUME 17 • NO. 2 • 1995

Dutch Birding

Internationaal tijdschrift over
Palearctische vogels

REDACTIE

Dutch Birding,
Postbus 116,
2080 AC Santpoort-Zuid,
Nederland
fax 023-376749

FOTOREDACTIE

Dutch Birding,
p/a René Pop,
Zusterhuis 10,
4201 EH Gorinchem,
Nederland

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

Dutch Birding Association,
p/a Anja Nusse,
Symfoniestraat 21,
1312 ET Almere,
Nederland

BESTUUR

Dutch Birding Association,
Postbus 75611,
1070 AP Amsterdam,
Nederland

COMMISSIE DWAALGASTEN

NEDERLANDSE AVIFAUNA
CDNA,
Postbus 45,
2080 AA Santpoort-Zuid,
Nederland

TELEFOONLIJNEN

Nederland:
06-320 321 28
(vogellijn, 50 cpm);
078-180935 (inspreeklijn);

België: 03-4880194
(vogel- en inspreeklijn)

Dutch Birding

HOOFDREDACTEUR Arnoud van den Berg (telefoon 023-378024, fax 023-376749)

ADJUNCT HOOFDREDACTEUR Enno Ebels (telefoon / fax 030-961335)

UITVOEREND REDACTEUR André van Loon (telefoon / fax 020-6997585)

FOTOREDACTEUR René Pop (01830-30585)
FOTOGRAFISCH REDACTEUR René Pop (01830-30585)

REDACTIERAAD Ferdy Hieselaar, Graham Holloway, Peter Meininger en George Sangster

REDACTIE-ADVIESRAAD Christine Barthel (Duitsland), Peter Barthel (Duitsland), Gerald Driessens (België), Klaas Eigenhuis (Nederland), Dick Forsman (Finland), Ted Hoogendoorn (Nederland), Lars Jonsson (Zweden), Killian Mullarney (Ierland), Kees Roselaar (Nederland), Frank Rozendaal (Nederland), Hans Schekkerman (Nederland), Hadoram Shirihai (Israël) en Peter Symens (Saoedi-Arabië)

REDACTIEMEDEWERKERS Ruud van Dongen, Gerald Driessens, Hans Gebuis, Hans van der Meulen, Peter de Rouw en Jaap Schelvis

PRODUKTIE EN LAY-OUT André van Loon en René van Rossum

ADVERTENTIES Peter Meijer (telefoon 03480-31905, fax 03480-20394)

ABONNEMENTEN De abonnementsprijs voor 1995 bedraagt: NLG 57.50 (Nederland), BEF 1250.00 (België), NLG 65.00 (overige landen binnen Europa) en NLG 70.00 (landen buiten Europa, luchtpost). U kunt zich abonneren door het overmaken van de abonnementsprijs op girorekening 01 50 697 (Nederland), girorekening 000 1592468 19 (België) of bankrekening 54 93 30 348 van ABN*AMRO (Bilthoven), o/v 'abonnement Dutch Birding'. Alle rekeningen zijn ten name van de Dutch Birding Association. Het abonnement gaat in na ontvangst van de betaling.

Dutch Birding is een tweemaandelijks tijdschrift met nummers in februari, april, juni, augustus, oktober en december. Het publiceert originele artikelen en mededelingen over morfologie, systematiek, voorkomen en verspreiding van vogels in de Benelux, Europa en elders in het Palearctische gebied. Het publiceert tevens bijdragen over vogels in het Aziatisch-Pacifische gebied en andere gebieden.

De Nederlandse, Engelse en wetenschappelijke vogelnamen volgen: de *Lijst van Nederlandse vogels* door A B van den Berg & C A W Bosman (1995, Santpoort-Zuid); *The 'British Birds' list of English names of Western Palearctic birds* door British Birds (1993, Blunham); de door C S Roselaar samengestelde lijst in de *Geïllustreerde encyclopedie van de vogels* door C M Perrins (1991, Weert); en *Distribution and taxonomy of birds of the world* door C G Sibley & B L Monroe Jr (1990, New Haven).

Manuscripten behoren te worden uitgevoerd in machineschrift met een dubbele regelafstand en een ruime marge aan beide zijden. De tekst dient bij voorkeur tevens op diskette te worden ingeleverd (in Macintosh of in MS-DOS format). Meer informatie hierover is verkrijgbaar bij de redactie.

Een lijst met tarieven voor de vergoeding van auteurs, fotografen en tekenaars is verkrijgbaar bij de redactie.

Dutch Birding Association

BESTUUR Gijsbert van der Bent (voorzitter, telefoon 01718-13606), Chris Quispel (secretaris, telefoon 071-124825), Roy de Haas (penningmeester), Arnoud van den Berg en Peter Meijer

BESTUURSMEDEWERKERS Theo Admiraal, Gerald Driessens, Ron van den Enden, Hans Gebuis, Remco Holland, Paul Knolle, Ger Meesters, Anja Nusse, Wim van der Schot, Kees Tiemstra en Arnold Veen

DUTCH BIRDING TRAVEL REPORT SERVICE (DBTRS) Ib Huysman, Postbus 737, 9700 AS Groningen, Nederland, telefoon 050-145925, fax 050-144717

Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA)

LIDEN Edward van IJzendoorn (voorzitter, 023-391446), Karel Mauer, Jan van der Laan, Kees Roselaar, Jelle Scharringa (secretaris, 030-532801), Hans Schekkerman, Gerard Steinhuis en Wim Wiegant (archivaris)
De CDNA is een commissie van de Dutch Birding Association en de Nederlandse Ornithologische Unie

© 1995 Stichting Dutch Birding Association. Het copyright van de foto's en tekeningen blijft bij de fotografen en tekenaars. ISSN 0167-2878.

Drukkerij Albédon/Klop BV, Postbus 3211, 2220 CE Katwijk, Nederland

DUTCH BIRDING SERVICE KIJK EN VERGELIJK !

DUTCH BIRDING in samenwerking met SIGHTS OF NATURE

VERREKIJKERS:

LEICA 30 JAAR GARANTIE rubber kijkers incl. etui

8 x 42 BA
10 x 42 BA
8 x 20 BCA
10 x 25 BCA
8 x 50 BA
10 x 50 BA

CARL ZEISS 30 JAAR GARANTIE rubber kijkers incl. etui

8 x 20 B
10 x 25 B
7 x 42 BGAT
10 x 40 BGAT
15 x 60 BGAT (zonder etui!)
7 x 45 BDS
8 x 56 BDS
10 x 56 BDS
20 x 60 ST (incl. koffer)

SWAROVSKI rubber kijkers incl. etui

7 x 42 BGA
10 x 42 BGA

OPTOLYTH 30 JAAR GARANTIE rubber kijkers incl. etui

Alpin 8 x 40 BGA
Alpin 10 x 40 BGA
Alpin 10 x 50 BGA
Alpin 12 x 50 BGA
Touring 10 x 40 BGA
Royal 9 x 63 BGA
Royal 10 x 56 BGA

TENTO incl. etui

8 x 30
8 x 40

KITE incl. etui

Ultima 8 x 42 WA
Ultima 10 x 42 WA
Birdwatcher 8 x 42 WA
(rubber)

TELESCOPEN:

OPTOLYTH

TBS-80 (rubber)
TBS-80 (rubber) fluorite
TBS-65 (rubber)
oculair 20x WA, 30x WA, 70x WA en 20-60x zoom
Fotoadapter

SWAROVSKI

AT-80
AT-80 HD
Oculair 30x WA
Zoom 20-60x
Fotoadapter

ZEISS JENA

Dubbeltelescoop zoom 20-50 x mm., incl. koffer en statief (totaal 10 kg!)

STATIEVEN

Manfrotto 144B + 128LP-kop (3,3 kg)
Manfrotto 055B + 128LP-kop (3,7 kg)
Autoraamstatief

Diverse waterdichte Skua etuis voor alle merken telescopen

NLG

BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE

BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE

BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE

858

872

982

1000

1595

1905

2030

120

120

595

600

400

BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE

BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE
BEL VOOR PRIJSOPGAVE

6025

315

430

135

145

Prijzen incl. BTW en porto

Wijzigingen voorbehouden

INFORMATIE: ROY DE HAAS ☎ 036 - 5362819

Bovenstaande artikelen kunnen besteld worden door het vereiste bedrag over te maken op giro 4148343 tnv Dutch Birding Association, Postbus 75611, 1070 AP Amsterdam, Nederland, o/v het/de gewenste artikel(en).
De bestelling wordt binnen drie weken goed verpakt per post thuisbezorgd.

OPTOLYTH - NEDERLAND SIGHTS OF NATURE

Postbus 49
4524 ZG Sluis
Fax: 050 - 316 847

Kompakt-Spektive

Wechsel-Okulare

Alle telescopen hebben een meervoudige "CERALIN-PLUS" coating, wat resulteert in een perfecte randscherpte en een zeer helder en scherp beeld. De telescopen zijn speciaal ontwikkeld om vogels in de vrije natuur tot in het kleinste detail te observeren. De volledige rubber uitvoering zorgt voor een extra bescherming.

30 JAAR GARANTIE !

EEN ONGELOOFLIJKE KEUZE IN VERGROTINGEN:

- **20 x WA (breedhoek):** vogeltrek, slaaplaatstellingen, observatie op kleinere afstand tot ongeveer 500 meter.
- **30 x WA (breedhoek):** telwerk, observatie in het algemeen, relatief grote afstand tot ongeveer 1000 meter.
- **70 x WA (breedhoek):** determinatie op zeer grote afstand, aflezen van ringen, nauwkeurige detailstudie van het verenkleed.
- **20-60 x zoomoculair:** observatie, echter zoals elk ander zoomoculair beperkt in gebruik; bij verder inzoomen en vooral bij slecht weer is vogeltrek en telwerk moeilijk door kleiner beeld (geen breedhoek) en geringe lichtsterkte.
- **40 x WA en 45 x WA** komen nog dit jaar.

VERDERE INLICHTINGEN (O.A. DOKUMENTATIE) TE VERKRIJGEN OP BOVENSTAAND ADRES

IN WEER EN WIND

blijf je warm en droog in een Beveruitrusting.

Hèt adres voor uw buitensport- en kampeeroelrustingen:

- tenten • rugzakken (±150 modellen, de grootste kollektie van Nederland)
- slaapzakken • kleding (o.a. Tenson, North Face, Berghaus, Helly Hansen) • bergschoenen • laarzen • fietstassen • 1000-
- den kaarten en boeken (in onze boekenshop in Den Haag en boekenhoeken-filialen)

Altijd dus een uitgekienende sortering en deskundig personeel. Dat is het verschil!

Voor info en katalogus
070-3883700

BEVER[®]
ZWERFSPOORT
Outdoor Innovators

Den Haag Calandplein 4 • Rotterdam Adm. de Ruyterweg 33-35 • Utrecht Balijelaan 12
Arnhem Utrechtsestraat 5 • Haarlem Zijlweg 63 • Breda Wilhelminastraat 22
Apeldoorn Stationsstraat 134 • Hilversum Havenstraat 16 • Bever Boek en Kaart
Calandplein 4 • Bike & Hike Centre, Steenwijk Woldmeentherand 11
Amsterdam Stadhouderskade 4

NATUURLIJK voor het beste boek
als eerste naar NATUUR en BOEK

NATUUR en BOEK

Bankastraat 10

NL 2585 EN - Den Haag

Tel +31 (0)70 350 5648

Fax +31 (0)70 350 6851

HANDBOOK of the BIRDS of the WORLD

– beide verschenen delen voorradig

als eerste in het nieuwe initiatief
van Christopher Helm – PICA PRESS –

zojuist verschenen:

Winkler, **WOODPECKERS f 95,-**

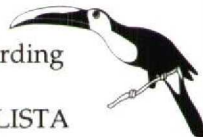
architectura+natura international booksellers

Leliegracht 44 – 1015 DH Amsterdam-C
Telefoon 020-6 23 61 86 – Holland

- A guide to the birds of Mexico and northern central America
S N G Howell & S. Webb f 77.00
- Penguins of the world
P. Reilly f 44.50
- Sasol birds of southern Africa
I Sinclair, illustrated by P Hayman
paperback of hardback: f 63.00
- Birds of southern Africa – the Sasol plates collection *P Hayman* f 227.50
- A birdwatching guide to: Majorca
(G Hearl) f 24.50
- A birdwatching guide to: Costa Blanca
(M Palmer) f 20.95
- Finding birds in...(Cyprus, Israel, Sweden, Turkey)
D Gosney (serie) per deel: f 19.90

Costa Rica

For the ultimate in birding

RANCHO NATURALISTA
Premontane Rainforest, 3000' elev
or TARCOL LODGE

Pacific coast river mouth, near Carara
All inclusive, from \$436/person/week
D. 1425, Box 025216, Miami, FL 33102
Tel./Fax (506) 267-7138, COSTA RICA.

TE KOOP

Leitz Telyt 560 mm / 6,8 incl.
Novoflex snelscherpsysteem
f 4150,- (in nieuwe staat)

010 - 47 14 580

DUTCH BIRDING TRAVEL REPORT SERVICE

- When you are planning a birding trip or holiday abroad, ask for recent reports by fellow birders
- More than 1000, worldwide, reports available in English and Dutch
- Quality, birding- and general nature-, travel-reports urgently required
- **Only Dfl. 0.30 per page. Why pay more?**

For ordering catalogue and travel-reports please contact:

DBTRS New address!

Ib Huysman
Postbus 737
9700 AS Groningen
The Netherlands

Telephone

050 - 145 925 (+31 - 50 145 925 from abroad)

Fax

050 - 144 717 (+31 - 50 144 717 from abroad)

BIRDS & BIRDERS, WE CARE FOR BOTH!

Word lid van SOVON

SOVON is een vereniging waarin de vogeltellers van Nederland georganiseerd zijn. De resultaten van tellingen en inventarisaties worden beleidsondersteunend gebruikt door o.a. Vogelbescherming Nederland, Min. van Landbouw en Staatsbosbeheer. Steun ons door lid te worden. Individuele leden betalen maar F 15,- per jaar en ontvangen daarvoor viermaal SOVON-Nieuws. Voor groepen is de contributie afhankelijk van het aantal leden.

Vraag informatie bij **SOVON**,
Rijksstraatweg 178,
6573 DG Beek-Ubbergen,
tel: 08895-43753.

Field identification of female and juvenile Montagu's and Pallid Harriers

Dick Forsman

Of the two smaller species of Western Palearctic harriers *Circus*, Montagu's Harrier *C. pygargus* and Pallid Harrier *C. macrourus*, the females and juveniles (the so-called 'ringtails') are notoriously difficult to identify in the field. Since Svensson's (1971) classic paper, which still remains the most comprehensive treatment of the subject, very little has been added to their identification. New underwing characters of the secondaries were presented by Svensson (in Cramp & Simmons 1980) and the identification has also been dealt with in depth by Forsman (1984, 1993), Génsbøl (1986) and Delin (1989). The most recent treatments are those by Lewington et al (1991) and Jonsson (1992).

This paper focuses on the field identification of these species, adding some important new field characters. These new characters, especially those of the primaries, will hopefully reduce field identification problems in the future.

The paper is based on studies of skins in the Natural History Museum at Tring, England, and the zoological museums of Stockholm, Sweden; Copenhagen, Denmark; and Helsinki, Finland. I have further analysed 100s of photographs of both species and carried out extensive field studies, mainly in Finland, Israel, Kazakhstan, Sweden and Turkey, during the last 10 years. All characters have been tested in the field to assess their value as field identification characters.

Important characters

By far the most important characters to look for when identifying ringtail harriers are the features of the underwing, especially those of the primaries. *Every individual can be positively identified if the underwing is seen well.* Another important, although slightly less reliable character is the head pattern. For adult females, the upperwing as well as the type of body streaking are of importance, whereas in juveniles ground colour and occurrence of streaking on the body may play an important role for the identification. Even the flight silhouette can be diagnostic, especially in adults. In the following, plumage tracts are

listed in order of importance to enable quick reference and facilitate comparison between the species. However, the importance of the different characters varies between plumages and species and may hence be presented in a slightly varying order accordingly.

PRIMARY PATTERN ON UNDERWING Diagnostic in all plumages. When judging this character, spacing and amount of barring important. Focus on pattern of 'fingers' and note also whether barring of primaries evenly spaced or confined to certain parts of leathers.

SECONDARY PATTERN ON UNDERWING Importance of this character for identification varying with age. Generally, juveniles of both species having very dark secondaries and, mostly, any pattern difficult to discern. There seems to be also considerable overlap in type of barring between juveniles of both species. Adult females, on other hand, usually easily separated on secondary pattern of underwing (and upperwing) alone.

UNDERWING-COVERTS Pattern important when identifying adult females; juveniles showing considerable overlap in this character.

AXILLARIES Important to check, especially on adults, when reasonable view of underwing impossible to get due to long distance, poor light conditions or when birds flying low over ground. Note whether armpits boldly marked or not.

HEAD PATTERN Since long one of the traditional field identification characters when separating ringtail Montagu's and Pallid. Reliability of head pattern increasing if bird's age known. Pay special attention to size of dark ear-coverts patch (cheeks) and its extension forwards in relation to eye and gape. Length, width and conspicuousness of pale collar in relation to ear-coverts and sides of neck also extremely important. Note also amount of white around eye and darkness of lores (face).

FLIGHT SILHOUETTE Often clearly different between adults, whereas juveniles may appear very similarly shaped. Note especially bulk of body (centre of gravity), proportional length of tail and proportions of wing (length of hand and arm and wing formula; cf figure 1 and 4). Usefulness of this character depending largely on observer's experience.

Separation from Hen Harrier

When dealing with identification of ringtail har-

FIGURE 1 General differences in shape between, from left to right, Montagu's *Circus pygargus*, Pallid *C macrourus* and Hen Harriers *C cyaneus* (Dick Forsman). Note long, narrow and pointed hand and small body and long tail of Montagu's compared with more triangular-handed and heavier-bodied Pallid. Hen has broadest wings with rounded tip and bulging trailing edge to arm and rather heavy body. See text for details

FIGURE 2 Silhouettes of soaring Montagu's *Circus pygargus* / Pallid *C macrourus* (left) and Hen Harrier *C cyaneus* (Dick Forsman). Note differences in width of wing and structure of hand/wing-tip. In Hen, whole wing appearing equally broad with rounded tip, whereas wing in Montagu's/Pallid widest at carpal with hand tapering clearly towards tip

riers, possible confusion with Hen Harrier *C cyaneus* cannot be overlooked. The risk of mis-identification is particularly great wherever or whenever Hen Harriers occur in places where Pallid and Montagu's Harriers are more likely, eg, in northern Africa and the Middle East. Experienced birders should, as a rule, have no problems identifying the heavier Hen, with its broad and round-tipped wings. However, Hen can sometimes be truly difficult to separate from Pallid, a problem largely overlooked in the literature. The most difficult Hens are moulting adult females in late summer/early autumn, showing a pointed wing-tip. Also small and narrow-winged juvenile males, with breast streaking confined to upper breast only, can appear confusingly similar to ringtail Pallids.

Normally, Hens clearly show five fingered

primaries at the wing-tip, whereas the smaller species only show four and the wing-tip itself is formed by the longest three (cf figure 2 and plate 39). This gives Hen a typical, almost *Accipiter*-like rounded wing-tip. However, the wing-tips of moulting Hens in August-September may look untypically pointed due to one or two missing or growing fingered primaries (plate 40). Despite the untypical wing-tip, the inner hand always appears broad and the arm is broad with a curved trailing edge. The flight is also heavier and slower than in the two lighter species. Remember that many female Pallids (not Montagu's) are as heavy-bodied and actually as big as Hens, but that they still differ by their narrower and more angled and straight-lined wings. The difference in jizz and flight is important when separating difficult juvenile male Hens which sometimes

34 Hen Harrier *Circus cyaneus*, juvenile female, Finland, September 1982 (Dick Forsman). Compare with adult female Pallid Harrier in plate 38 and note especially differences in primary barring and wing formula. Pattern of darkish secondaries can be rather similar, but head appearing generally more streaked in Hen 35 Montagu's Harrier *Circus pygargus*, typical adult female, Kazakhstan, 18 September 1993 (Paul Holt). Note evenly barred primaries, typical pattern of secondaries and coarsely rufous-patterned underwing-coverts and axillaries. Note also typical head pattern and rufous bars on outer rectrices

36 Montagu's Harrier *Circus pygargus*, adult female, Sweden, 10 August 1991 (*Dick Forsman*). Note typical, rather pale head, with large amount of white around eye and restricted dark ear-coverts spot **37** Montagu's Harrier *Circus pygargus*, juvenile, Kenya, 18 February 1987 (*Veikko Salo*). Note rather pale head with extensive white around eye, restricted dark ear-coverts patch and streaked sides of neck **38** Pallid Harrier *Circus macrourus*, adult female, Kazakhstan, 18 September 1993 (*Antti Mikala*). Note typically barred primaries and darkish secondaries. Compare also head and underwing pattern and streaking on underparts with female Montagu's in plate 35 and juvenile female Hen Harrier in plate 34

show a rather narrow hand due to the comparatively short fifth finger! Apart from the different structure and jizz, there are also plumage characters to look for. The underwing pattern of ring-tail Hen is rather close to adult female Pallid, adding to the difficulty of the problem (cf plates 39 and 45). The primaries are usually heavily barred, including the fingers, but the bases may show a pale 'boomerang' like in many Pallids. Some juvenile male Hens also seem to have irregularly barred fingers, showing sometimes a very similar pattern to ringtail Pallids. The secondaries appear darkish also in juvenile Hen (plate 34), whereas adult females show distinct barring. The pattern may resemble some adult female Pallids although Hens, on average, show less dark in the secondaries than Pallids.

Perched adult female Pallids can be practically impossible to tell from adult female Hens, as the plumage can be so similar. The dark cheek-patch (ear-coverts patch) is more streaked in Hen but appears darker and more solid in Pallid. Svensson (1991) gives further characters, such as differences in colour and pattern of the underparts, spacing of the primaries on the folded wing and the relation between the trailing edge of the arm and the tips of the primary coverts on the folded wing (equal in Pallid, whereas the primary coverts fall short of the trailing edge in Hen, indicating a broader arm). Juveniles are usually easy to separate on differences in underparts alone (streaked in Hen, plain in Pallid) and on the different head-pattern. Further, the ochre patch on the upper arm is more solid and distinct in Pallid and Montagu's but blotchy and obscured in Hen. The whitish nape-patch of juvenile Pallid or Montagu's is conspicuous compared with the streaked, rather inconspicuous patch on ringtailed Hen.

Ageing first

It is easier to separate ringtail Pallid and Montagu's Harriers when they are aged first. In autumn this is, normally, not difficult. Juveniles are deep tawny or ochre below with no streaking on breast (see, however, under juvenile Montagu's). They have very dark brown upperparts, with a bright ochre patch on the upperwing-coverts, and a striking head pattern. Adult females are clearly streaked below and more greyish-brown above and their head pattern is less distinct (see, however, under adult female Pallid). Spring birds are more difficult to age as many juveniles acquire breast streaking during their first winter and the upperparts become dull greyish brown due to

wear and bleaching, hence recalling adult females. The underwing pattern then remains the most diagnostic feature (see under 'Identification of first-winter-first-summer birds in spring').

Identification of adult females

Identification of adult females is usually straightforward if the pattern of the underwing is seen. Apart from the underwing (primaries, secondaries and coverts, which are all diagnostic) and axillaries, which are by far the most important areas, also body streaking, upperwing pattern and general shape in flight differ between the species. The head pattern of adult females is often indistinct and may be rather difficult to assess on distant birds but, if seen well, usually is also diagnostic.

Montagu's Harrier, adult female

Adult female Montagu's Harrier (plates 35-36, 41-42) varies much less in plumage than adult female Pallid Harrier. For instance, all important characters of the underwing seem to be very constant and are therefore reliable identification features.

PRIMARY PATTERN ON UNDERWING Primaries barred, with even spacing from base to tip, including 'fingers'. Individual bars prominent and squarish. Trailing edge of hand with distinct dark lining merging with broad dark trailing edge of arm.

SECONDARY PATTERN ON UNDERWING Secondaries having same ground colour as primaries, giving whole underwing uniformly palish appearance at distance, being important feature. Secondaries typically barred: dark trailing edge separated from inner two black wing-bars by wide pale gap, similar to underwing pattern of adult male Montagu's. Importantly, this pale band distinct and wide from hand to body (cf Pallid Harrier).

UNDERWING-COVERTS Pale, with uniform, bold rufous markings creating contrasting 'chess-board'-pattern, continuing onto axillaries.

AXILLARIES Especially on low-flying birds, boldly barred 'chess-board'-patterned axillaries often providing best single character as they flash in pace with wing-beats.

HEAD PATTERN Quite constant, head appearing normally rather pale and poor in contrast, except for darker, isolated ear-covert patch. White around eye extensive and lores typically pale and, especially in frontal views, whole face looking whitish, giving bird open-faced and mild expression.

UPPERWING Remiges often appearing greyish with darker barring, especially on hand. However, second-winter and second-summer females still having darker upperwings than full adults (Forsman 1984) and especially secondaries can appear rather uniformly dark above (rest of plumage and underwing pattern

Field identification of female and juvenile Montagu's and Pallid Harriers

already as in full adult). Distinct dark wing-bar across clearly greyish secondaries always clear indication of adult female Montagu's (see also Pallid).

BREAST STREAKING Lanceolated and rather broad rufous-tinged streaks, similarly shaped and evenly spaced over whole breast.

OUTER RECTRICES Showing diagnostic, vividly rufous-red bars on paler sandy ground colour, as opposed to dark barring of all Pallids and juvenile Montagu's.

Pallid Harrier, adult female

Adult female Pallid (plates 38, 43-45) varies a great deal more than adult female Montagu's. Especially the head pattern and body streaking show considerable individual variation but also the important characters of the underwing are more variable than in Montagu's. This increases the risk of confusion with, especially, first-winter-first-summer Montagu's. The primary pattern is rather constant and provides the single most reliable distinguishing character. Also the secondary pattern is a distinguishing character in most adult females.

PRIMARY PATTERN ON UNDERWING Very different from Montagu's. Primaries often pale contrasting clearly against darker secondaries, caused by lack of distinct dark trailing edge and by heaviest barring being confined to median section of each feather. In some, individual bars narrow and 'hook-like'. Bases of primaries frequently (not always) unbarred, creating pale 'boom-erang' surrounding darkish coverts, perhaps most useful single character over great distances when present. Also, distal parts of primaries usually only showing narrow, faint barring, or no barring at all, except for narrow dark 'finger tips' of longest primaries.

SECONDARY PATTERN ON UNDERWING Largely dark secondaries mostly contrasting sharply with paler primaries. Secondaries showing only narrow pale bars (usually narrower than dark bars), being typically wider at outer end, tapering and gradually vanishing towards body. Most common type showing underneath nearly all-black secondaries with only one pale bar across distal part of feathers. Other (old?) females showing two dark bars inside of dark trailing edge, recalling adult female Hen Harrier, but pale bars still narrower than in any adult female Montagu's.

UNDERWING-COVERTS Rather variable, as both ground colour and type and colour of pattern varying individually. In most individuals, lesser coverts paler with finer pattern compared with darker and more heavily patterned median and greater coverts. This creating rather contrasting pale leading edge to otherwise darkish arm, with darker coverts merging into dark secondaries. As opposite to adult female Montagu's, pattern of coverts generally difficult to discern. Coverts may be variably streaked to nearly all-brown with pale spots. Greater primary coverts often standing out as dark crescent surrounding carpal area, feature not found in adult female Montagu's.

AXILLARIES Armpit usually appearing darkish from distance, lacking distinct pattern. If axillaries showing any pattern, usually consisting of pale spotting on darker background, never bold and distinct barring of adult Montagu's.

HEAD PATTERN Very variable. Some (younger?) adults showing rather contrasting head markings, in this respect being very similar to juveniles, except for dark-spotted collar. Other (older?) females very poor in contrast, being very similar to adult female Hen, with indistinct cheek-patch and streaked crown and sides of neck. Pale neck-collar always present but often narrow and difficult to see from distance and actually very similar to that of Hen.

39 Hen Harrier *Circus cyaneus*, adult female, Finland, 1 July 1993 (*Dick Forsman*). Note broad and rounded wings with 5 clear 'fingers' (primaries numbered ascendantly, p6 growing). Compare head, underwing and underparts with adult female Pallid Harrier in plate 38

40 Hen Harrier *Circus cyaneus*, adult female, Finland, September 1985 (*Dick Forsman*). Note pointed wing-tip due to moult (growing inner 'fingers'), yet broad wings and heavy body (compare with Pallid Harrier in plate 45). Barring of remiges different from ringtail Pallid

41 Montagu's Harrier *Circus pygargus*, adult female, Sweden, May 1992 (*Jens B Bruun*). Note typical barring of secondaries and primaries, coarsely rufous-patterned underwing-coverts and especially axillaries and isolated dark ear-coverts

42 Montagu's Harrier *Circus pygargus*, adult female, Sweden, 8 August 1991 (*Dick Forsman*). Note same details as in plate 41

43 Pallid Harrier *Circus macrourus*, adult female, Kazakhstan, 7 June 1987 (*Jyri Heino*). Note pattern of primaries and secondaries, contrast and pattern of underwing-coverts and contrast on upper breast

44 Pallid Harrier *Circus macrourus*, adult female, Israel, April 1985 (*Markku Huhta-Koivisto*). Rather average individual. Apart from structural and plumage details, note also paler forearm, generally darker arm and paler hand and more heavily streaked upper breast. Head pattern rather similar to Hen Harrier

45 Pallid Harrier *Circus macrourus*, adult female, Kazakhstan, 14 September 1993 (*Dick Forsman*). Note paleness and bulk as well as rather broad wings of this (moulting) adult female and compare with Hen Harrier in plate 40

46 Montagu's Harrier *Circus pygargus*, juvenile, Kazakhstan, 8 September 1993 (*Dick Forsman*). Note typical underwing, with dark fingers and largely unbarred, greyish bases to outer primaries

39

40

41

42

43

44

45

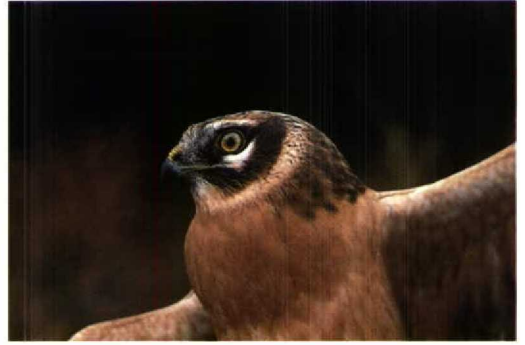

46

Field identification of female and juvenile Montagu's and Pallid Harriers

47

48

49

50

51

UNDERPARTS Variable, following coloration of underwing-coverts, both with respect to ground colour as well as to intensity of streaking. Some individuals rather deep brownish-ochre, like juvenile Hen, with bold dark streaking, while other (older?) females more whitish below with faint streaks only. Female Pallid (like Hen) tending to have more bold streaking on upper breast, whereas lower breast and belly finer streaked. This also visible in field as contrast between darker upper breast and paler belly, similar to contrast on underwing. Adult Montagu's normally showing uniformly streaked underparts with darker head only. However, beware of first-summer female Montagu's, where partial body moult frequently causing similar pattern (see below).

UPPERWING Mostly darker than adult Montagu's and barring of remiges more difficult to see. Often, contrast between brownish primaries and slightly darker secondaries can be seen. Normally, secondaries appearing just dark but in favourable light faint darker barring can be seen, although never with striking median bar as in adult Montagu's.

OUTER RECTRICES Bars of outer rectrices dark, not rufous, as in adult female Montagu's.

Distant adults may be very difficult to identify and ageing should preferably be a prerequisite to species identification (see above). Adult female Montagu's appears rather uniform, lacking contrasts, and the wings appear pale below. The chequered axillaries are often obvious over remarkable distances. Adult female Montagu's also mostly appears very small-bodied, strikingly long-tailed and long- and narrow-handed and the flight is light and graceful (figure 1). Adult female Pallid appears on average more contrasting, with darkish upperparts and paler underparts, and the underwing is clearly bi-coloured, with a dark arm and pale hand. The streaking on the underbody is heavier on the upper breast, contrasting with the clearly paler lower breast and belly. Adult female Pallid can be very similar to Hen in build, with a fuller vent, and they can

appear rather broad-winged, too. However, the wing, especially the hand, is still narrower than that of Hen and the hand is more pointed and triangular, never rounded and *Accipiter*-like (figure 2).

Identification of juveniles

The identification of juveniles in autumn is more difficult than that of adult females. At a distance, both species appear very dark above and rich ochre or rusty below with dark secondaries and a paler hand. A positive identification requires reasonable views of the underwing, especially of the primaries, preferably supported by the head pattern. Sometimes, identification can be based on the axillaries alone. Secondary pattern and body streaking are more variable and therefore less reliable. Unlike in adult females, the flight silhouettes of juveniles do not differ notably between the species. This is especially important to remember when identifying birds in spring (see below under 'Identification of first-winter–first-summer birds in spring').

Montagu's Harrier, juvenile

Juvenile Montagu's Harrier (plates 37, 46-47) is best identified on all-dark 'fingers', often with uniformly greyish bases to the outer primaries, and on head-pattern. After fledging, juveniles lack the extreme proportions of the adults and the flight is much less elegant. At the time of autumn migration, they normally have acquired the slim outline and the flight is more like that of adults.

PRIMARY PATTERN ON UNDERWING Although pattern varying more than in adults, some fairly constant characters enable identification. 'Fingers' and trailing edge of hand dark in most birds, often creating 'Buteo-like' dark lining and widely dark tip to hand, rather different from generally paler hand of Pallid Harrier. Most birds

47 Montagu's Harrier *Circus pygargus*, juvenile, Finland, 14 August 1994 (*Dick Forsman*). Note typical head pattern with isolated ear-coverts patch, finely barred primaries with darkish fingers

48 Pallid Harrier *Circus macrourus*, juvenile male, Kazakhstan, 16 September 1993 (*Antti Mikala*). Dark cheek reaching onto lower mandible, dark lores and restricted white around eye all typical for juvenile Pallid. Note also how collar appearing to go completely around neck. Sides of neck more streaked than on average. Sexing based on pale iris

49 Pallid Harrier *Circus macrourus*, juvenile, Kazakhstan, 14 September 1993 (*Dick Forsman*). Primaries showing diagnostic pale bases with heavy barring confined to median part of feathers. Collar sharply defined and cheek-patch reaching onto lower mandible

50 Pallid Harrier *Circus macrourus*, juvenile, Kazakhstan, 14 September 1993 (*Dick Forsman*). Note diagnostic head and primary pattern

51 Pallid Harrier *Circus macrourus*, juvenile female, Kazakhstan, 16 September 1993 (*Antti Mikala*). Note typical pattern of primaries with pale 'boomerang', as well as diagnostic head pattern. Sexing based on dark iris

FIGURE 3 Head patterns of juveniles of Pallid *Circus macrourus* (left) and Montagu's Harrier *C. pygargus* (Dick Forsman). Note especially difference in size of dark cheek-patch, amount of white around eye and distinctiveness and shape of pale collar. See text for details

showing no barring at bases of fingered primaries, as barring confined to inner four to five primaries. This adding to 'Buteo-like' effect, leaving central palm of hand paler. Small minority of birds ('barred-type') showing completely barred primaries and hence resembling Pallid in this respect. They can still be told on mostly uniformly greyish 'fingers', on regularly spaced, rather fine barring from base to tip and on darkish trailing edge to hand (cf Pallid).

HEAD PATTERN (figure 3, plate 37) Often quite contrasting and sometimes appearing very similar to juvenile Pallid. Montagu's generally showing more white around eye, especially above eye, and due to pale lores, eyes becoming prominent and surrounded by white. Especially in frontal views, whole face may look mostly white (appearing dark in Pallid). Dark ear-coverts patch usually not reaching further than to gape or eye, leaving widely pale throat, as opposite to juvenile Pallid (see below). Also, pale collar shorter and crescent-shaped, tapering towards both ends, not connecting across throat, as in Pallid, where collar also equally wide over entire length. Dark copper-brown birds (see below) having accordingly darker heads, with less white around eye, darker lores and more extensive ear-coverts patch, and hence may recall juvenile Pallid. Collar of these birds, however, even less distinct than in 'normal' juveniles, thus immediately excluding Pallid. Sides of neck, behind collar, mostly streaked in juvenile Montagu's but some darkish birds may show rather uniformly brown neck sides, more similar to juvenile Pallid.

AXILLARIES Some juveniles already showing bold axillary pattern typical for adult female Montagu's. This 'chess-board'-pattern always indication of Montagu's, whereas lack of it might indicate either species.

SECONDARY PATTERN ON UNDERWING Secondaries of most juvenile Montagu's dark slaty-grey and mostly too

dark to reveal any pattern in field. Secondaries generally darker and more uniformly coloured than in juvenile Pallid but variation in both darkness and spacing of barring overlapping considerably between species, offering no help to identification in most cases.

UNDERPARTS Juvenile Montagu's seeming more variable than juvenile Pallid, with two different colour-types. Deep copper-brown underparts probably diagnostic for Montagu's, as no similarly coloured juvenile Pallids known. Paler birds warmer in tones, more yellowish-ochre and quite similar in colour to juvenile Pallid. Important to remember, however, that underparts bleaching considerably during winter and that colour of no use when identifying spring birds. As opposed to juvenile Pallid, many Montagu's showing faintly streaked underparts. Streaking usually confined to upper breast and flanks and often conspicuous enough to be noted in field.

UNDERWING-COVERTS Varying from largely streaked to largely unstreaked. Often greater and median coverts streaked, while lesser coverts appearing uniform. Coverts on average more streaked in Montagu's than in Pallid, but overlap in juveniles too great to rely on this character.

OUTER RECTRICES Barring of outermost rectrices usually visible from below on juvenile Montagu's, whereas only dark terminal band visible on juvenile Pallid.

Pallid Harrier, juvenile

Juvenile Pallid Harrier (plates 48-51) is usually easy to identify on the diagnostic primary- and head-pattern.

PRIMARY PATTERN ON UNDERWING More variable than in adult Pallid but usually primaries appearing rather evenly barred from base to tip. Also, juveniles frequently showing unbarred primary bases, leaving pale

'boomerang' outside darker primary coverts, like in adult females. This character, when present, probably best single field-character, often visible at great distance, but seeming to occur less regularly in juveniles than in adult females. Greyish trailing edge of hand faint (yet darker than in adults) and fingers either evenly barred or pale with narrow dark tips only, never all-dark as in most juvenile Montagu's. Bars on average bolder and more irregular in Pallid and concentrating to median section of feathers, compared with finer and regularly spaced barring in 'barred-type' juvenile Montagu's.

HEAD-PATTERN (figure 3, plates 48, 51) Very diagnostic due to contrasting, distinct pale and dark areas; less variable than in juvenile Montagu's. White around eye reduced compared with juvenile Montagu's, and ear-coverts patch more extensive, mostly reaching half-way out along lower mandible. In flight, dark cheeks well visible from below, leaving only narrow pale throat compared with widely pale throat of Montagu's. Pale collar clear-cut and distinct, running equally wide all way from white nape-patch to throat. Collar often appearing to encircle head completely, as do sometimes prominent dark sides of neck bordering it from behind. Dark lores adding to contrast giving darkish face rather grim expression compared with mild-faced juvenile Montagu's.

SECONDARY PATTERN ON UNDERWING Secondaries appearing dark at distance, but looking often paler and, above all, more distinctly barred than average juvenile Montagu's. Many individuals showing typical adult female pattern, with one pale bar across distal part of secondaries, getting gradually narrower and darker towards body. Variation in juveniles of both species, however, too great to merit secondaries any higher status, apart from typical individuals. Secondaries should, however, not be totally overlooked, as it may provide additional support to identification.

AXILLARIES Usually faintly streaked or uniform, like underwing-coverts, not showing bold pattern of some juvenile Montagu's.

UNDERPARTS Typically unstreaked, warm yellowish-ochre. Ground colour varying only slightly and copper-brown birds not known (cf juvenile Montagu's). Underparts always appearing unstreaked in field, although some individuals may show slightly darker shafts upon close examination (in hand).

UNDERWING-COVERTS Generally, less streaked than in juvenile Montagu's. Streaking often limited to greater coverts, leaving median and lesser coverts unmarked. Despite average differences between species, overlap too extensive to allow separation of juveniles.

OUTER RECTRICES Barring of outermost rectrices usually not visible from below on juvenile Pallid, as feathers appearing plain sandy, apart from outermost tail-band showing as prominent black spot.

Distant juveniles are generally very difficult to identify unless the underwing is seen well. The emphasis should always be on the most reliable

FIGURE 4 Wings of Montagu's *Circus pygargus* (upper), Pallid *C. macrourus* (middle) and Hen Harrier *C. cyaneus* (lower) (Dick Forsman). Note difference in wing formulas: Montagu's has long outermost primary (p1, numbered ascendantly), roughly equalling p5. In adults, tip of p5 closer to p6 than p4, in juveniles often like in Pallid. In Pallid, p1 shorter, tip falling between p5-6. P5 longer than in adult Montagu's, tip falling half-way between p4-6. Especially some juvenile Pallids and Montagu's may show rather similar wing formula. In Hen, p1-5 clearly 'fingered'. Tip of p1=p6, or falling between p6-7 and tip of p5 close to p4. Note also large hand and short arm of Montagu's compared with Pallid, and broad and rounded arm of Hen. Always take care when judging wing-formulas on moulting birds!

characters, like those of primaries and head. The secondaries provide additional characters to support the identification. Care should be taken with rare, untypical birds, like dark-headed or distinctly collared juvenile Montagu's or juvenile Montagu's with complete and evenly spaced primary barring.

Identification of first-winter–first-summer birds in spring

The juveniles of both species undergo a partial body moult in the winter quarters, which varies between but also within species (Forsman 1984, 1993). Because of this variable moult, spring juveniles can appear in a plumage varying from a nearly fully retained (but faded and worn) juvenile plumage to an almost adult-looking plumage. Identifying spring birds becomes easier if first the bird is aged correctly. As a rule, Pallid Harrier moults less and the variation between individuals is also less than in Montagu's Harrier, where the moult is, on average, more advanced and the individual variation is extensive. The birds are most reliably aged on their juvenile remiges, which are gradually replaced during the summer (Forsman 1984, 1993). If the birds are not aged accurately before identification, there is a risk of advanced first-summer female Montagu's being misidentified as adult female Pallid, as many of the plumage characters, like head, secondaries and underparts, may appear quite similar. The underwing pattern of the primaries (often also of the coverts and axillaries) is, however, always a reliable identification feature, if seen.

Montagu's Harrier, first-summer in spring

UNDERWING PATTERN (PRIMARIES & COVERTS) Coverts varying individually according to extent of moult. Advanced birds may have replaced all juvenile coverts with adult-type, heavily barred feathers. At same time, retarded individuals may still retain all juvenile coverts. Juvenile remiges always retained, and hence identification should be based on them. As pattern of mostly dark secondaries overlapping between juveniles of both species, focus should be on primaries, which differ clearly between species (see under 'Identification of juveniles').

AXILLARIES Fortunately, nearly all birds have moulted their axillaries, showing diagnostic 'chess-board'-pattern, thus facilitating identification.

HEAD PATTERN Varying also in accordance with extent of body moult. Some females already showing adult-like head, whereas others having contrasting head-pattern, appearing rather similar to juvenile Pallid. In worn plumage, juveniles may even be more Pallid-like than in autumn, as wear and bleaching adding to contrasts of head (see under 'Identification of juveniles').

UNDERPARTS Varying from uniformly pale buff to completely streaked, according to moult. Most birds seeming to moult parts of head, and upperbreast showing clear contrast between these and retained and unstreaked juvenile feathers of lower breast and belly. At distance, this pattern, with streaked upper breast and paler lower breast and belly, rather similar to appearance of many female Pallids.

UPPERWING Generally rather dark and poor in contrast

and pattern. Coverts varying according to state of moult from bleached greyish-brown in retarded juveniles to darker brown with ochre covert patch in advanced, moulted birds. Secondaries always appearing uniformly dark, being darkest part of upperwing, and contrasting clearly against browner and faintly barred primaries.

TAIL May consist of retained juvenile rectrices, then appearing rather short. Often, however, containing few moulted, longer (often central) rectrices, adding to long-tailed image of adult Montagu's. Note also colour of barring on outer rectrices (see under juvenile and adult female).

FLIGHT SILHOUETTE Note that many first-summer Montagu's have not yet acquired long rectrices and remiges of adults, making their shape more compact and rather Pallid-like, compared with long-winged and long-tailed adult female Montagu's.

Pallid Harrier, first-summer in spring

UNDERWING, HEAD AND UNDERPARTS Generally rather similar to autumn juveniles. Body moult less extensive than in Montagu's and many birds turning up in spring in worn and bleached juvenile plumage, including head and body. Thus, first-summer Pallid hardly likely to be confused with Montagu's in any plumage. Some birds moulting head partially and many also showing necklace of streaked feathers across upper breast, but still general impression very similar to bleached autumn juvenile.

UPPERWING Usually showing pattern similar to retarded and unmoulted, worn first-summer Montagu's: uniformly dark secondaries contrasting with browner primaries and even paler greyish-brown coverts.

TAIL Similar to that of autumn juveniles.

Distant first-summer birds can be very difficult, if not impossible, to identify, unless important characters of underwing, axillaries and head can be seen. Again, the primary pattern of the underwing is the single most reliable feature.

Other characters

There are several other characters that separate the two species, which, unfortunately, are of little use in the field. The emargination on the outer web of the second outermost primary falls well outside the tips of the longest upper primary coverts in Montagu's Harrier, but falls around equal with the tips of the coverts in Pallid Harrier (cf Svensson 1971, Forsman 1984, 1993). Svensson (1971) also showed that the pattern of the uppertail-coverts of adult females on average differs between the two species. Adult Montagu's tends to have streaked uppertail-coverts, whereas Pallid has barred uppertail-coverts. The juveniles of both species have whitish uppertail-coverts with a rufous wash and faint shaft-streaks in some individuals.

A possible difference in wing-formula has been brought up to discussion before (eg, Svensson 1971, Delin 1989). According to my own field experience, adults definitely have a different wing-shape, noticeable even in the field, whereas juveniles may appear very similar (figure 4). Adult Montagu's has a proportionately longer, narrower and more drawn-out hand, with the three longest primaries (p2-4, numbered ascendingly) protruding as a group and p5 being proportionately shorter than in Pallid. In Pallid, the primary-tips follow each other more regularly, the wing-tip is less drawn-out and p5 is proportionately longer than in Montagu's, making the hand look fuller and the trailing edge straighter. The wing-formula can be difficult to note in the field but it is a good photo-character. In the field, Montagu's gives the impression of having a longer, more pointed and softly curved hand and a shortish arm compared with the shorter, more ample, straight-angled and shorter hand (and longer arm) of Pallid.

Though there is a size difference between the species, especially between the females, it is rarely of any use in the field. The sexes are highly size-dimorphic in Pallid, but not in Montagu's, which makes the identification of unsexed juveniles difficult. Montagu's has the lightest and most graceful flight (lowest wing-loading). Male Pallid has a rather fast, somewhat falcon-like flight, with quick wing-beats, whereas female Pallid is clearly heavier and slower and may at times appear only marginally lighter and quicker-winged than Hen Harrier.

Identification summary

When trying to identify a suspected Pallid or Montagu's Harrier, first focus on the pattern of the underwing, especially that of the primaries, but also of the secondaries. The underwing is often easy to see and holds important characters for identification in all plumages. In side-views, the axillary pattern of adult female Montagu's is a very useful feature, as it can be seen over distances of several 100s of metres through a telescope. Head pattern can be difficult to judge on birds in flight but is of importance when seen well, and especially when perched birds are studied. The difference in flight silhouette, though existing, should only be used by experienced observers, and even then only as a tentative character. The identification is easier if the bird is aged first. When identifying adult female Pallid, one should remember that female Hen Harrier is a more likely confusion species, rather than Montagu's.

Montagu's Harrier

Adult females usually easy to identify on their striking underwing pattern of secondaries and axillaries/wing-coverts. Also head pattern giving good indication, as variation only slight.

In juveniles, identification should be based on primary characters and head-pattern. Some juveniles also already showing diagnostic axillary pattern, typical for adults. Head and secondary characters of some juveniles can be confusingly similar to juvenile Pallid.

Pallid Harrier

Adult females best identified on primary and secondary pattern, while underwing-coverts providing additional support. Great care should be taken to rule out possible confusion with rather similarly plumaged Hen, especially during moult in late summer and early autumn.

Juveniles quite easily identified on their underwing primary pattern and diagnostic head pattern.

Finally, the identification should always be based on not one but several identification characters – the more the merrier!

Acknowledgements

I would like to express my gratitude to several people for their help. First, thanks to the staffs of the zoological museums in Helsinki, Tring, Copenhagen and Stockholm, who kindly gave me access to the collections. Thanks to Pekka Rusanen, who was the first to draw my attention to the trailing-edge-character of the hand, and to Matti Kapanen and Visa Rauste, who both have been good sparring partners in the field on many joint expeditions, and to Visa Rauste also for commenting on the manuscript. I would also like to thank all the photographers who have lent me photographs during the past years, especially Jens Bruun, Paul Doherty, Jyri Heino, Paul Holt, Markku Huhta-Koivisto, Antti Mikala and Veikko Salo. Finally, I would like to thank Lars Svensson, my friend and master and one of the founders of the modern identification approach, whose earlier works have inspired my own thinking.

Samenvatting

HERKENNING VAN VROUWTJES EN JUVENIELE GRAUWE EN STEPPEKIEKENDIEF De veldherkenning van vrouwtjes en juveniele (de zogenaamde 'ringtails') Grauwe Kieken-dief *Circus pygargus* en Steppekiekendief *C. macrourus* is een klassiek probleem. In dit artikel wordt een aantal nieuwe veldkenmerken besproken. Determinatie is het eenvoudigst als de vogel eerst op leeftijd wordt ge-

bracht. In het najaar zijn juvenielen ongestreept oranjebruin op de onderdelen en hebben een opvallende koptekening. In het voorjaar krijgen ook eerstejaars vogels gestreepte onderdelen en is de bepaling van de leeftijd moeilijker; de eerstejaars vogels zijn echter nog herkenbaar aan de oude juveniele hand- en armpennen.

Voor beide soorten en voor adulte vrouwtjes en juvenielen worden, in volgorde van belangrijkheid, de kenmerken behandeld. De belangrijkste soortkenmerken bevinden zich op de ondervleugel, met name de patronen op hand- en armpennen en dek- en okselveren. Het koppatroon is bij een vliegende vogel minder goed bruikbaar maar is van belang bij de determinatie van een zittende vogel.

References

Cramp, S & Simmons, K E L 1980. The birds of the Western Palearctic 2. Oxford.

Delin, H 1989. Informellt om stäpp- och ängshökar. Fåglar i Uppland 16: 173-178.

Forsman, D 1984. Rovfågelsguiden. Helsinki.

Forsman, D 1993. Roofvogels van Noordwest-Europa. Haarlem.

Génsebøl, B & Staav, R 1986. Rovfåglar i Europa, Nordafrika och Mellersta Östern. Stockholm.

Jonsson, L 1992. Birds of Europe with North Africa and the Middle East. London.

Lewington, I, Alström, P & Colston, P 1991. A field guide to the rare birds of Britain and Europe. London.

Svensson, L 1971. Stäpphök *Circus macrourus* och ängshök *C. pygargus* – problemet att skilja dem åt. Vår Fågelvärld 30: 106-121.

Svensson, L 1991. Unterschiede zwischen weiblichen Korn- *Circus cyaneus* und Steppenweihen *C. macrourus*. Limicola 5: 125-128.

Dick Forsman, PO Box 25, 02421 Jorvas, Finland

Herkenning en voorkomen van IJslandse Grutto in Nederland

Peter van Scheepen & Gerald J Oreeel

Op 1-4 april 1989 bevond zich een mannetje IJslandse Grutto *Limosa limosa islandica* (hierna *islandica*) in adult zomerkleed in de Boscherwaarden, Wijk bij Duurstede, Utrecht (waarneming 9) (van Scheepen 1989). Deze waarneming vormde voor ons de aanleiding om de herkenning en het voorkomen van *islandica* in Nederland te onderzoeken. In dit artikel bespreken wij de resultaten van het onderzoek.

De verzamelde waarnemingen van *islandica*, met inbegrip van de naar aanleiding van een verzoek in Dutch Birding (11: 185, 1989) ontvangen waarnemingen, zijn, voorzover in maart-augustus 1942-92, opgenomen in appendix 1. Hierin staan niet vermeld de waarnemingen op Wieringen, Noordholland, en in Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland. Er zijn 51 waarnemingen (met 282 exemplaren) opgenomen in appendix 1.

Met ingang van 1 januari 1990 worden waarnemingen van *islandica* niet meer beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse

Avifauna (CDNA) (van den Berg et al 1992; cf de By & CDNA 1991). Vier van de 13 in appendix 1 opgenomen waarnemingen in 1942-89 werden aanvaard (waarnemingen 1, 6, 8 en 9). De overige negen waarnemingen werden niet ter beoordeling opgestuurd. Ze zijn zodanig gedocumenteerd (waarnemingen 7, 10 en 11 bovendien fotografisch) dat redelijkerwijs niet hoeft te worden getwijfeld aan de juistheid van de determinatie.

Herkenning (figuren 1-2)

Na bestudering van de in de literatuur gepubliceerde kenmerken en beschrijvingen van *islandica* (Salomonsen 1935, Timmermann 1949, Harrison & Harrison 1965, Glutz von Blotzheim et al 1977, Prater et al 1977, Hale 1980, Cramp & Simmons 1983, Marteiijn & Swennen 1984, Hayman et al 1986, Chandler 1989, Harris et al 1991, Roselaar & Gerritsen 1991, Lonergan 1992, van Beusekom 1993, Gerritsen 1994) en

op grond van onze veldervaringen met *islandica* in Nederland menen wij dat herkenning van *islandica* in het veld in het algemeen mogelijk is, zeker als men *L l limosa* (hierna *limosa*) goed kent.

Islandica's verschillen in grootte en bouw van *limosa*'s door: 1 de geringere grootte en de meer gedrongen bouw; 2 de rondere kop en de kortere en dikkere hals; 3 de kortere en slankere snavel (de lengte is bij mannetjes gemiddeld 13.4% en bij vrouwtjes 12.5% minder dan bij *limosa*); en 4 de opvallend kortere tibia en de kortere tarsus (de tarsuslengte is bij mannetjes gemiddeld 8.7% en bij vrouwtjes 8.9% minder dan bij *limosa*). Hierbij dient te worden opgemerkt dat zowel bij *islandica* als bij *limosa* vrouwtjes gemiddeld groter zijn dan mannetjes (cf Roselaar & Gerritsen 1991, Gerritsen 1994).

Mannetjes *islandica* in adult zomerkleed (van de rui naar dit kleed in februari-juni tot de rui naar adult winterkleed in augustus-december) worden gekenmerkt door: 1 de warm-roodbruine kop en hals; 2 de warm-roodbruine mantel- en schouderveren met zwart centrum; 3 de warm-roodbruine borst en deel van de buik en flanken; 4 de ongebandeerde bovenborst; en 5 het opvallende grijze vleugelpaneel, gevormd door de grijze dekveren (bij veel mannetjes komen bovendien enkele warm-roodbruine dekveren met zwart centrum voor). Naar aanleiding van het laatste punt dient te worden opgemerkt dat bij een klein aantal mannetjes het gehele of vrijwel gehele vleugelpaneel uit warm-roodbruine dekveren met zwart centrum bestaat. Voor een gedetailleerde beschrijving van het in april 1989 in de Bosscherwaarden waargenomen mannetje *islandica* wordt verwezen naar appendix 2.

Hoewel vrouwtjes *islandica* in adult zomerkleed (van de rui naar dit kleed in februari-juni tot de rui naar adult winterkleed in augustus-december) minder warm-roodbruin gekleurd zijn op de kop, hals en borst en een deel van de buik en flanken en op de mantel- en schouderveren zijn ook deze aan het opvallende grijze vleugelpaneel te herkennen.

Islandica's in juveniel kleed (tot de post-juvenile rui naar het eerste winterkleed in augustus-januari) verschillen van juveniele *limosa*'s door: 1 de oranjerode hals en borst; en 2 de roodbruine mantel- en schouderveren met zwart centrum (cf Lonergan 1992).

Over de herkenning van *islandica* in eerste winterkleed, eerste zomerkleed en adult winterkleed is weinig of niets bekend.

Er zijn aanwijzingen dat *islandica* anders roept

dan *limosa*. Volgens Kirby et al (sine dato) lijken de alarmroep en de balstroep, het karakteristieke *grut-to grut-to*, 'less rich and distinctive'.

Voor een bespreking van voor de herkenning relevante verschillen in gedrag tussen in het voorjaar op grasland pleisterende *islandica*'s en de daar broedende *limosa*'s wordt verwezen naar van Beusekom (1993).

Verspreiding, voorkomen en habitat

Het broedgebied van *islandica* bevindt zich hoofdzakelijk op IJsland (Glutz von Blotzheim et al 1977, Cramp & Simmons 1983, Bárðarson 1986). Het aantal broedparen bedraagt 10 000 à 30 000 (Piersma 1986). Na het eerste broedgeval in 1955 (Holgersen & Willgoos 1956) broedden in 1991 c 75 paren in Noord-Noorwegen, voornamelijk in Nordland en Troms (Alf Tore Mjøs in litt). In Ierland broeden sinds c 1975 twee à drie paren (Hutchinson 1989). Incidenteel is broeden vastgesteld op de Färöer en in Schotland (Bloch & Sørensen 1984, Thom 1986).

Islandica overwintert in Groot-Brittannië en Ierland en langs de Atlantische kust van Frankrijk en het Iberisch schiereiland (Glutz von Blotzheim et al 1977, Cramp & Simmons 1983, Beintema & Drost 1986, Hutchinson 1986, 1989, Thom 1986, Mahéo 1991, Zomerdijs & Groen 1993, Gerritsen 1994). Mogelijk overwintert *islandica* ook langs de Atlantische kust van Marokko (Beintema & Drost 1986, Groen 1991, van Beusekom 1993).

De eerste adulte (en vermoedelijk eerste-zomer) *islandica*'s komen eind juni in het wintergebied aan. Begin augustus arriveren de eerste juveniele vogels. De hoogste aantallen worden bereikt van half augustus tot oktober. In maart-april treden grote concentraties op (tot bijvoorbeeld een maximum aantal van 16 400 in het estuarium van de Shannon, Ierland). Van half mei tot eind juni bevinden zich slechts kleine aantallen vogels in het wintergebied (cf Glutz von Blotzheim et al 1977, Hutchinson 1986, 1989, Thom 1986). Dit doet vermoeden dat de meeste *islandica*'s al in hun eerste zomer naar het broedgebied terugkeren. De aankomst in het broedgebied vindt plaats vanaf eind april (Glutz von Blotzheim et al 1977, Cramp & Simmons 1983, Bárðarson 1986).

Het broedhabitat van *islandica* op IJsland bestond uit vochtige heidevelden en veenmoerassen (Mulder & Philippona 1986). Het grootste deel van deze gebieden is echter omgezet in cultuurgraslanden en deze vormen nu het belangrijkste broedhabitat. Ook broedt *islandica* in

hoger gelegen gebieden met een halfnatuurlijke vegetatie (Mulder & Philippona 1986) en in moerassige rivierdelta's (Gerritsen 1994).

Islandica overwintert hoofdzakelijk in estuaria (Mulder 1972, Glutz von Blotzheim et al 1977, Marteiijn & Swennen 1984, Beintema & Drost 1986, Hutchinson 1986, 1989, Smit 1989, Zomerdijk & Groen 1993). De vogels foerageren bij voorkeur op uit zachte klei bestaande slikken. In Ierland worden vanaf november ook foeragerende exemplaren op vochtige tot natte weilanden waargenomen (Hutchinson 1989).

Voorkomen in Nederland

Op 3 april 1942 werd *islandica* door de vondst van een adult mannetje op de Mokkebank, Friesland, voor het eerst in Nederland vastgesteld (van Marle 1943, Commissie voor de Nederlandse Avifauna 1970; cf Roselaar & Gerritsen 1991). In maart-augustus 1984-89 werd *islandica* buiten Wieringen en Zeeuws-Vlaanderen 12 maal vastgesteld (figuur 3); het aantal waarnemingen schommelde tussen nul (1987) en vijf (1989). Sinds 1990 wordt *islandica* meer waargenomen (figuur 3); in maart-augustus 1990-92 werden buiten Wieringen en Zeeuws-Vlaanderen respectievelijk 11, 10 en 17 waarnemingen gedaan. Sinds de 50-er jaren, mogelijk al vanaf de 30-er jaren, overwintert *islandica* in Zeeuws-Vlaanderen en elders in Zeeland (Marteijn & Swennen 1984). *Islandica* wordt in van den Berg & Bosman (1995) een doortrekker en wintergast genoemd.

Voorjaar (maart-mei)

Van de in maart-mei 1942-92 buiten Wieringen en Zeeuws-Vlaanderen waargenomen *islandica*'s (279 exemplaren, appendix 1) werd 74% vastgesteld in Noordholland en 16% in de uiterwaarden van de IJssel, Lek, Rijn en Waal. Voor de geografische verspreiding van de waarnemingen wordt verwezen naar figuur 5. De meeste exemplaren bevonden zich, blijkens de ontvangen beschrijvingen, op vochtige tot natte weilanden.

De waarnemingen van *islandica* geven een duidelijke piek te zien in de derde week van april (figuur 4) waarin 50% van de exemplaren gezien is. De mediane datum is 11 april; deze verschilt echter per gebied.

Hoewel het meestal om losse waarnemingen gaat (en vervolgwaaarnemingen veelal ontbreken), blijkt dat *islandica*'s vaak langere tijd, tot maximaal 14 dagen, op min of meer vaste plaatsen pleisteren. Voor de verdeling van de groepsgrootte wordt verwezen naar tabel 1.

Op het wad bij Wieringen worden de laatste

jaren foeragerende Grutto's waargenomen (Ruud van Beusekom pers meded, Theo Mulder in litt). Ze zijn aanwezig van half maart tot in de tweede helft van april. Op 8 april 1992 werden hier 460 exemplaren geteld op twee hoogwatervluchtplaatsen (figuur 5). Hierna namen de aantallen af tot 12 exemplaren op 24 april. (In 1993 waren Grutto's aanwezig van 15 maart tot tenminste 23 april, met een maximum aantal van 415 exemplaren op 8 april.) Dit zijn, gezien hun grootte en bouw, verenkleed en habitatkeuze, *islandica*'s.

In de Mokbaai op Texel, Noordholland, bevinden zich van half maart tot eind april kleine aantallen op het slik foeragerende Grutto's, met een piek in de tweede week van april en de mediane datum op 9 april. In 1983-90 werden in totaal 69 exemplaren gezien (Cor Smit in litt). Dit zijn, gezien hun habitatkeuze, mogelijk *islandica*'s.

Najaar (juni-augustus)

Islandica werd in juni-augustus 1942-92 zeer weinig waargenomen; van eind juni (wanneer de najaarstrek begint) tot de aankomst van de Zeeuwse winterpopulatie vanaf half augustus slechts driemaal, éénmaal in Flevoland van eind juli tot begin augustus (waarneming 24) en tweemaal in Zeeland in de eerste helft van augustus (waarnemingen 12 en 13). Aangezien bij *islandica* de rui naar het adulte winterkleed pas begint na aankomst in het wintergebied (Glutz von Blotzheim et al 1977, van Dijk 1980, Cramp & Simmons 1983), is een adulte *islandica*, zeker in juli-augustus, tussen de al grotendeels naar het adulte winterkleed geruide en juveniele *limosa*'s gemakkelijk te herkennen. Er mag dan ook worden aangenomen dat het zeer kleine aantal waarnemingen van *islandica* van eind juni tot half augustus waarschijnlijk een goede afspiegeling vormt van de zeldzaamheid van *islandica* tijdens de najaarstrek.

Op het wad bij Wieringen worden de laatste jaren, na het vertrek van de lokaal broedende *limosa*'s, nog kleine aantallen foeragerende Grutto's waargenomen (Theo Mulder in litt). In de Mokbaai op Texel werden bij tellingen in september 1983-90 éénmaal op het slik foeragerende Grutto's vastgesteld (45 exemplaren op 8 september 1989, Cor Smit in litt). Dit waren, gezien hun habitatkeuze, mogelijk *islandica*'s.

Winter (september-februari)

Het op buitendijkse slikken overwinteren van Grutto's werd in Zeeland voor het eerst vastgesteld in de winter van 1936/37 (van Oordt 1938). In 1958-72 overwinterden onregelmatig Grutto's

Ruud van Beusekom 1995

FIGUUR 1 IJslandse Grutto / Icelandic Black-tailed Godwit *Limosa limosa islandica*, mannetje in adult zomerkleed (onder), en Grutto / Black-tailed Godwit *L. limosa*, mannetje in adult zomerkleed (boven) (Ruud F. J. van Beusekom)

52 IJslandse Grutto / Icelandic Black-tailed Godwit *Limosa limosa islandica*, adult zomerkleed, Birdaard, Friesland, 1e week april 1988 (waarneming 7) (Piet Munsterman). Grijs vleugelpaneel gedeeltelijk bedekt door flankveren

53 IJslandse Grutto's / Icelandic Black-tailed Godwits *Limosa limosa islandica* (midden) en Grutto's / Black-tailed Godwits *L. limosa* (links en rechts), Zuiderwoude, Noordholland, 16 april 1989 (waarneming 11) (Oscar Endtz). Vergelijk grootte, bouw en ruistadium

54 IJslandse Grutto's / Icelandic Black-tailed Godwits *Limosa limosa islandica*, adult zomerkleed, Wormer- en Jisperveld, Noordholland, 1e week mei 1993 (Danny Ellinger & Oene Moedt/Foto Natura). Korte snavel en tibia. Grijs vleugelpaneel goed zichtbaar. Linker exemplaar waarschijnlijk vrouwtje (groter en minder warm-roodbruin) en rechter waarschijnlijk mannetje

TABEL 1 Groeps groottes van IJslandse Grutto *Limosa limosa islandica* in Nederland (exclusief Wieringen, Noordholland, en Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland) in maart-mei 1984-92 (47 waarnemingen met 278 exemplaren)

groeps grootte	1	2-5	6-10	11-25	≥26
aantal (%)	22 (47%)	11 (23%)	7 (15%)	5 (11%)	2 (4%)

op verschillende plaatsen in deze provincie. Sinds de winter van 1972/73 overwinteren Grutto's in Zeeuws-Vlaanderen, vooral langs de Westerschelde, in het bijzonder op en bij het Paulinaschor en in de Braakman (tabel 2). Ze zijn aanwezig van half augustus tot begin april. Tot en met de winter van 1983/84 schommelde het maximum aantal voor december-januari tussen 12 en 140 exemplaren (Marteijn & Swennen 1984); in de winters van 1984/85 tot en met 1992/93 tussen 80 en 240 exemplaren (Castelijns 1994; cf Buise & Tombeur 1988). In het Veerse Meer overwinteren jaarlijks maximaal 10 Grutto's (Marteijn & Swennen 1984, Stuart 1989, Meininger et al 1994). Incidenteel worden 's winters ook op andere plaatsen in Zeeland Grutto's waargenomen (Marteijn & Swennen 1984, SOVON 1987, Meininger et al 1994). De in Zeeuws-Vlaanderen en elders in Zeeland overwinterende Grutto's zijn, gezien hun grootte en bouw, verkleed en habitatkeuze, *islandica*'s (cf Marteijn & Swennen 1984).

Na vorstperiodes in 1985, 1986 en 1991 werden meerdere Grutto's dood gevonden op het Paulinaschor en bij Zoutelande, Zeeland. Hoewel de meeste beschadigd waren, werd van zes exemplaren een aantal maten genomen (tabel 3). Bij vergelijking van deze maten met die in Roselaar & Gerritsen (1991) is in twee gevallen *limosa* uit te sluiten, dit op grond van de snavel (vondst 6) en de tarsuslengte (vondst 1). Bij vondst 5 sluiten zowel de vleugel- als de tarsuslengte *islandica* uit; de snavellengte sluit echter *limosa* uit. De maten van de overige gevallen

(vondsten 2-4) passen op *islandica* maar sluiten *limosa* niet uit.

Verder zijn er 's winters Grutto's waargenomen op het wad bij Wieringen en Texel en elders in het westelijke deel van de Waddenzee (van Orden et al 1967, Dijkse & Dijkse 1977, SOVON 1987, Bil 1989, Smit 1989; Adriaan Dijkse in litt, Klaas Eigenhuis pers meded, Dick Meijer pers meded, Peter Meijer pers meded, Wim Ozinga in litt). Dit zijn, gezien hun habitatkeuze, mogelijk *islandica*'s.

Bespreking

De waarnemingen van *islandica* onder andere bij Demmerik, Utrecht, in Waterland (onder meer bij Uitdam en Zuiderwoude), Noordholland, op Wieringen en in de Bosscherwaarden

FIGUUR 2 IJslandse Grutto / Icelandic Black-tailed Godwit *Limosa limosa islandica*, adult zomerkleed, Keersluisplas, Oostvaardersplassen, Flevoland, 7 augustus 1990 (waarneming 24) (Karel A Mauer). Tekening op tertials niet aangebracht

TABEL 2 Maximum aantallen IJslandse Grutto's *Limosa limosa islandica* in Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland, in december-januari in winters van 1972/73 tot en met 1992/93 (ontleend aan Marteijn & Swennen 1984 en Castelijns 1994)

1972/73	20	1979/80	50	1986/87	80
1973/74	60	1980/81	94	1987/88	140
1974/75	79	1981/82	95	1988/89	165
1975/76	76	1982/83	140	1989/90	125
1976/77	110	1983/84	128	1990/91	85
1977/78	110	1984/85	140	1991/92	155
1978/79	12	1985/86	150	1992/93	240

Herkenning en voorkomen van IJslandse Grutto in Nederland

FIGUUR 3 Aantal waarnemingen (per jaar) van IJslandse Grutto's *Limosa limosa islandica* in Nederland (exclusief Wieringen, Noordholland, en Zeewuys-Vlaanderen, Zeeland) in maart-augustus 1984-92 (50 waarnemingen)

FIGUUR 4 Maximum aantallen (per standaardweek) IJslandse Grutto's *Limosa limosa islandica* in Nederland (exclusief Wieringen, Noordholland, en Zeewuys-Vlaanderen, Zeeland) in maart-mei 1942-92 (279 exemplaren)

wijzen op het bestaan van min of meer vaste pleisterplaatsen tijdens de voorjaartrek.

De data met het maximum aantal in het voorjaar op Wieringen pleisterende *islandica*'s (8 april 1992 en 8 april 1993) komen vrijwel overeen met de mediane datum voor het rivierengebied (7 april). Waarom de mediane datum voor Utrecht (1 april, van Scheepen 1994) vroeger en die voor Noordholland (15 april) later valt is met de beschikbare gegevens niet te verklaren.

Islandica is in het voorjaar veel meer waargenomen dan in het najaar. Holgersen & Willgoths (1956) stelden dit ook voor Zuid-Noorwegen vast. Zij achtten het mogelijk dat een deel van de IJslandse broedvogels via Noorwegen het broedgebied bereikt. Een en ander wijst op een meer oostelijke trekweg in het voorjaar en een meer

westelijke in het najaar ('lus-trek').

Op grond van het ontbreken van waarnemingen van *islandica* van half mei tot eind juni mag worden aangenomen dat deze niet, althans niet regelmatig, overzomert.

Het broed- en wintergebied van de in het voorjaar (en najaar) in Nederland doortrekkende *islandica*'s zijn onbekend. Het kunnen zowel IJslandse als Noorse broedvogels zijn (cf Holgersen & Willgoths 1956). De herkomst van de overwinterende vogels is eveneens onbekend. Mogelijk is de Nederlandse winterpopulatie een 'satellietpopulatie' van de Brits-Ierse winterpopulatie (cf Martijn & Swennen 1984). Hiervoor pleiten de ligging van het wintergebied (dat zowel in geografisch als klimatologisch opzicht aansluit bij het wintergebied aan de Engelse oostkust) en

TABEL 3 Gewicht (g) en afmetingen (mm) van zes dood gevonden Grutto's *Limosa limosa* op Paulinaschor, Zeeland, en bij Zoutelande, Zeeland, in 1985, 1986 en 1991 (Peter Meininger/Rijksinstituut voor Kust en Zee in litt)

vonst	registratienr	datum	plaats	geslacht	leeftijd	gewicht	vleugel	tarsus	snavel	staart	tarsus+teen	kop+snavel	collectie
1	DGW 85-0311	24/02/85	Zoutelande	-	>2e kj	-	207	62.2	-	-	103.5	-	-
2	DGW 85-0701	01/04/85	Paulinaschor	-	>2e kj	-	224	75.2	-	-	119.0	-	-
3	DGW 86-643	08/03/86	Paulinaschor	-	>2e kj	-	214	66.2	-	-	107.0	-	-
4	DGW 86-644	08/03/86	Paulinaschor	♀	2e kj	-	226	75.1	99.7	-	120.0	139.0	-
5	DGW 86-645	08/03/86	Paulinaschor	♂	>2e kj	-	223	71.4	79.6	-	115.0	116.4	-
6	DGW 91-334	02/03/91	Paulinaschor	♀	>2e kj	234	220	72.1	90.1	84	115.0	128.3	ZMA

het feit dat het ontstaan van de winterpopulatie samenviel met een periode (c 1950-65) waarin de Brits-Ierse winterpopulatie een sterke groei doormaakte (cf Prater 1975).

Er is, evenals in Groot-Brittannië en Ierland (cf Hutchinson 1986, 1989), sprake van een toename van het aantal overwinterende *islandica*'s (cf tabel 2). De toename van het aantal waarnemingen sinds 1990 (cf figuur 3) hangt ongetwijfeld voor een deel ook samen met de toegenomen belangstelling voor en veldkennis van *islandica* bij Nederlandse vogelaars.

Dankzegging

Hierbij danken wij: Ruud van Beusekom, Henk Castelijns, Bert Dijkstra, Niko Groen, Eric Marteiijn en Kees Roselaar voor het doornemen van een versie van het artikel; Ruud van Beusekom, Henk Castelijns, Gerrit Gerritsen, Niko Groen, Ted Hoogendoorn, Edward van IJzendoorn, Teus Luijendijk, Eric Marteiijn, Peter Meininger, Alf Tore Mjøs, Theo Mulder, Cor Smit en Johan Stuart voor het beschikbaar stellen van gegevens; Martin van den Berg, Ruud van Beusekom, Bert

Dijkstra, Bert de Bruin, Adriaan Dijkzen, Ruud van Dongen, Ton Eggenhuizen, Klaas Eigenhuis, Oscar Endtz, Hans Gebuis, Gerrit Gerritsen, Erwin Goutbeek, Dick Groenendijk, Hans ter Haar, Jaap van 't Hof, Arie de Knijff, Karel Mauer, Dick Meijer, Peter Meijer, Peter Meininger, Piet Munsterman, Theodoor Muusse, Wim Ozinga, Aart Vink, Jaap Vink en Wim Wiegant voor het toezenden van waarnemingen; Arnoud van den Berg, Danny Ellinger, Oscar Endtz, Hans Gebuis, Jaap van 't Hof, Mardik Leopold, Eric Marteiijn, Oene Moedt en Piet Munsterman voor het toezenden van foto's; en Ruud van Beusekom voor het vervaardigen van figuur 1 en Karel Mauer voor het ter beschikking stellen van figuur 2.

Summary

IDENTIFICATION AND OCCURRENCE OF ICELANDIC BLACK-TAILED GODWIT IN THE NETHERLANDS. The identification of Icelandic Black-tailed Godwit *Limosa limosa islandica* (hereafter *islandica*) and its occurrence in the Netherlands are discussed. The differences in size and build with Black-tailed Godwit *L. l. limosa* (hereafter *limosa*) are detailed. The adult summer plumages of male and female *islandica* are characterized. The differences in juvenile plumage with *limosa* are specified. Possible differences in call with *limosa* are described.

After summarizing relevant data on distribution, occurrence and habitat, the occurrence of *islandica* in the Netherlands is evaluated. In March-August 1984-89, it was observed 12 times; the number of records ranged from zero (1987) to five (1989). Since 1990, it is seen more frequently; in March-August 1990-92, 11, 10 and 17 times, respectively. Since the 1950s, it winters in Zeeland. Of the birds observed in March-May 1942-92, 74% were recorded in Noordholland and 16% in the forelands of the rivers IJssel, Lek, Rijn and Waal. 50% were recorded in the third week of April. In June-August 1942-92, only three were seen. In 1958-72, it wintered irregularly at various places in Zeeland. Since the winter of 1972/73, it winters in Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland, especially along the Westerschelde. The maximum number of wintering birds increased from 12-140 (up to and including the winter of 1983/84) to 80-240 (up to and including the winter of 1992/93). They are present from mid-August to early April. Currently, *islandica*, a former rarity (with only one accepted pre-1984 record), is a migrant and winter visitor in the Netherlands.

The high proportion of spring records suggests that *islandica* uses a more easterly migration route in spring and a more westerly one in autumn ('loop migration'). The breeding and wintering areas of the birds passing through in spring (and autumn) are unknown. They may involve both Icelandic and Norwegian breeding birds. The origin of the wintering birds is also unknown. Possibly, the Dutch winter population is a 'satellite population' of the British-Irish winter population.

FIGUUR 5 Aantallen (per atlasblok) IJslandse Grutto's *Limosa limosa islandica* in Nederland (exclusief Wieringen, Noordholland, en Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland) in maart-mei 1942-92 (279 exemplaren) en maximum aantal op Wieringen in april 1992 (480 exemplaren, Theo Mulder in litt)

Verwijzingen

- Bárdarson, H R 1986. Birds of Iceland. Reykjavik.
- Beintema, A J & Drost, N 1986. Migration of the Black-tailed Godwit. *Giervalk* 76: 37-62.
- van den Berg, A B & Bosman, C A W 1995. Lijst van Nederlandse vogels. Tweede herziene editie. Santpoort-Zuid.
- van den Berg, A B, de By, R A & CDNA 1992. Rare birds in the Netherlands in 1990. *Dutch Birding* 14: 73-90.
- van Beusekom, R F J 1992. Schaarse en zeldzame vogels in Flevoland in 1990. *Vogels Flevoland* 1: 95-100.
- van Beusekom, R F J 1993. IJslandse Grutto's in Noord-Holland: herkenning en voorkomen. *Graspieper* 13: 64-72.
- van Beusekom, R F J & Mauer, K A 1985. IJslandse Grutto's in Flevoland in voorjaar 1985. *Grauwe Gans* 1: 105-106.
- Bil, C 1989. *Vogelnieuws*. Vanellus 42: 81-86.
- Bloch, D & Sørensen, S 1984. Checklist of Faroese birds. *Tórshavn*.
- Buise, M & Tombeur, F L L 1988. Vogels tussen Zwin en Saefinghe: de avifauna van Zeeuws-Vlaanderen. Middelburg.
- de By, R A & CDNA 1991. Zeldzame en schaarse vogels in Nederland in 1989. *Limosa* 64: 61-68.
- Castelijns, H 1994. Grutto en Kemphaan overwinteren in toenemende mate in Zeeuws-Vlaanderen. *Limosa* 67: 113-115.
- Chandler, R J 1989. North Atlantic shorebirds. Londen.
- Commissie voor de Nederlandse Avifauna 1970. Avifauna van Nederland. Tweede druk. Leiden.
- Cramp, S & Simmons, K E L 1983. The birds of the Western Palearctic 3. Oxford.
- van Dijk, A J 1980. Waarnemingen aan de rui van de Grutto *Limosa limosa*. *Limosa* 53: 49-57.
- Dijksen, A J & Dijksen, L J 1977. Texel voegeiland. Zutphen.
- Ellenbroek, F 1992. IJslandse Grutto's in de provincie Utrecht? *Kruisbek* 35: 17-20.
- Gerritsen, G J 1994. Interim report of 'WIWO-Icelandic Black-tailed Godwit Project 1993'. Wader Study Group Bull 73: 27-28.
- Glutz von Blotzheim, U N, Bauer, K M & Bezzel, E 1977. Handbuch der Vögel Mitteleuropas 7. Wiesbaden.
- Groen, N M 1991. Herkomst van in Marokko overwinterende Grutto's *Limosa limosa*. *Limosa* 64: 47-49.
- Hale, W G 1980. *Waders*. New Nat 65. Londen.
- Harris, A, Tucker, L & Vinicombe, K 1991. *Vogeldeterminatie*. Handboek voor het identificeren van vogels. Baarn.
- Harrison, J M & Harrison, J G 1965. The juvenile plumage of the Icelandic Black-tailed Godwit and further occurrences of this race in England. *Br Birds* 58: 10-14.
- Hayman, P, Marchant, J & Prater, T 1986. *Shorebirds: an identification guide to the waders of the world*. Londen.
- Holgerson, H & Willgoos, J F 1956. First breeding of the Black-tailed Godwit, *Limosa limosa*, in Norway. *Astar* 13: 1-8.
- Hutchinson, C D 1986. Black-tailed Godwit *Limosa limosa*. In: P Lack, The atlas of wintering birds in Britain and Ireland, Calton, pp 209-210.
- Hutchinson, C D 1989. Birds in Ireland. Calton.
- Kirby, J, Conder, P & Zweeres, K sine dato. Listen the birds 14. Amsterdam.
- Loneragan, P 1992. Quizbird no. 3 solution: Hudsonian Godwit. *Ir Birding News* 2: 130-137.
- Mahéo, R 1991. Barge à queue noire *Limosa limosa*. In: D Yeatman-Berthelot, Atlas des oiseaux de France en hiver, Paris, pp 228-229.
- van Marle, J G 1943. Over een IJslandsche Grutto en Oostelijke Bonte Strandloopers in Nederland. *Limosa* 16: 60-61.
- Marteijn, E C L & Swennen, C 1984. Overwinterende Grutto's *Limosa limosa* in ZW-Nederland. *Limosa* 57: 125-128.
- Meinert, P L, Berrevoets, C M & Strucker, R C W 1994. Watervogeltellingen in het zuidelijk Deltagebied 1987-91. Rapp RIKZ-94.005. Rijksinstituut voor Kust en Zee, Den Haag.
- Mulder, T 1972. De Grutto in Nederland, aantallen, verspreiding, terreinkeuze, trek en overwintering. *Wet Meded K Ned Nat Hist Ver* 90. Hoogvoud.
- Mulder, T & Philippoona, J 1986. Weidevogels op IJsland. *Vogeljaar* 34: 17-23.
- van Oordt, G J 1938. Overwintering van de Gewone Grutto (*Limosa limosa*). *Ardea* 26: 107-108.
- van Orden, C, Dijksen, A J & Dijksen, L J 1967. De vogels van Texel. *Sine loco*.
- Piersma, T 1986. Breeding waders in Europe: a review of population size estimates and a bibliography of information sources. *Wader Study Group Bull* 48, Suppl: 1-116.
- Prater, A J 1975. The wintering population of the Black-tailed Godwit. *Bird Study* 22: 169-176.
- Prater, A J, Marchant, J H & Vuorinen, J 1977. Guide to the identification and ageing of Holarctic waders. *Tring*.
- Roselaar, C S & Gerritsen, G J 1991. Recognition of Icelandic Black-tailed Godwit and its occurrence in the Netherlands. *Dutch Birding* 13: 128-135.
- Russer, H 1992. Veldwaarnemingen. *Kruisbek* 35: 162-164.
- Salomonsen, F 1935. *Zoology of the Faeroes: Aves*. Copenhagen.
- van Scheepen, P 1989. IJslandse Grutto te Wijk bij Duurstede. *Dutch Birding Nieuwsbr* 1: 68-69.
- van Scheepen, P 1994. Voorkomen van de IJslandse Grutto in de provincie Utrecht. *Kruisbek* 37 (2): 3-6.
- Smit, C 1989. Opmerkelijke aantallen Grutto's in de Mokbaai. *Skor* 8: 15-17.
- SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Arnhem.
- Stuart, J J 1989. Voorkomen en voedsel van watervogels in het Veerse Meer. Rapp WW5/Nota GWAO 89.1002. Rijksuniversiteit Gent/Rijkswaterstaat Dienst Getijdewateren, Gent/Middelburg.
- Thom, V M 1986. Birds in Scotland. Calton.
- Timmermann, G 1949. Die Vögel Islands. *Soc Sci Isl* 28: 1-524.
- Topografische Dienst 1994. Gemeentenkaart van Nederland 1:400 000. Emmen.
- Zomerdijk, P & Groen, N 1993. De Grutto buiten de broedtijd. *Graspieper* 13: 46-52.

Peter van Scheepen, Karolingersweg 96, 3962 AK Wijk bij Duurstede, Nederland
Gerald J Oreel, Deurganck 15, 1902 AN Castricum, Nederland

APPENDIX 1 Waarnemingen van IJslandse Grutto *Limosa limosa islandica* in Nederland (exclusief Wieringen, Noordholland, en Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland) in maart-augustus 1942-92 (51 waarnemingen met 282 exemplaren; *gemeentenamen* volgens Topografische Dienst 1994)

1942 **01** 3 april, vondst, Mokkebank, Laaxum, *Nijefurd*, Friesland (van Marle 1943, Commissie voor de Nederlandse Avifauna 1970).

1984 **02** 21 april, Oude Vennen, *Waterland*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt).

1985 **03** 6 april, Harderbroek, *Zeewolde*, Flevoland (van Beusekom & Mauer 1985); **04** 13 april, zeven, IJsseluiterwaarden tussen Zwolle en Kampen, Overijssel (G J Gerritsen in litt); **05** 11 mei, Keersluisplas, Oostvaardersplassen, *Lelystad*, Flevoland (van Beusekom & Mauer 1985).

1986 **06** 6 april, Waarden van Gravenbol, *Wijk bij Duurstede*, Utrecht (P van Scheepen pers obs; de By & CDNA 1991).

1988 **07** 1e week april, gefotografeerd, Birdaard, *Dantumadeel*, Friesland (P Munsterman); **08** 24 april, Bosscherwaarden, *Wijk bij Duurstede*, Utrecht (P van Scheepen pers obs; de By & CDNA 1991).

1989 **09** 1-4 april, gefotografeerd, Bosscherwaarden, *Wijk bij Duurstede*, Utrecht (O V Endtz pers meded. J van 't Hof pers meded; van Scheepen 1989, de By & CDNA 1991; appendix 2); **10** 15 april, gefotografeerd, Oostvaardersplassen, *Lelystad*, Flevoland (O V Endtz pers meded, G J ter Haar pers meded); **11** 16 april, drie, gefotografeerd, Zuiderwoude, *Waterland*, Noordholland (O V Endtz pers meded; Dutch Birding 11: plaat 126, 1989); **12** 7-8 augustus, Flaauwers Inlaag, *Middenschouwen*, Zeeland (A Vink in litt); **13** 18 augustus, Inlaag van 's-Gravenhoek, *Wissenkerke*, Zeeland (T O V Muisse in litt).

1990 **14** 18 maart, Beatrixpark, Almere-Stad, *Almere*, Flevoland (A H V Eggenhuizen pers meded); **15** 25 maart, twee, IJsseluiterwaarden tussen Zwolle en Kampen, Overijssel (G J Gerritsen in litt); **16** 27 maart-9 april, zes, Bosscherwaarden, *Wijk bij Duurstede*, Utrecht (T J C Luijendijk in litt, P van Scheepen pers obs); **17** 28 maart, Demmerik, *De Ronde Venen*, Utrecht (K J Eigenhuis pers meded); **18** 17 april, 41, Uidam, *Waterland*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **19** 17 april, 45, Warder, *Zeevang*, Noordholland (A H V Eggenhuizen pers meded); **20** 20 april, twee, Demmerik, *De Ronde Venen*, Utrecht (D Groenendijk in litt); **21** 20 april, Maasvlakte, *Rotterdam*, Zuidholland (K J Eigenhuis pers meded); **22** 21 april, Jaap Deensgat, Lauwersmeer, *De Marne*, Groningen (A de Bruin in litt); **23** 23 april, Katwoude, *Waterland*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **24** 28 juli-7 augustus, Keersluisplas, Oostvaardersplassen, *Lelystad*, Flevoland (K A Mauer in litt; van Beusekom 1992; figuur 2).

1991 **25** 22 maart, De Putten, *Schoorl*, Noordholland (D Groenendijk in litt); **26** 25 maart, Rijnuitwaarden bij Ingen, *Lienden*, Gelderland (K J Eigenhuis pers meded); **27** 4 april, Middelpolder onder Amstelveen,

Ouder-Amstel, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **28** 10-11 april, zeven, Uidam, *Waterland*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **29** 12 april, 12, De Monnikenmeer, *Waterland*, Noordholland (Ellenbroek 1992); **30** 13-14 april, drie, Demmerik, *De Ronde Venen*, Utrecht (A de Knijff pers meded); **31** 15-16 april, zes, Ouderkerkerplas, *Ouder-Amstel*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **32** 19 april, 22, Wormer- en Jisperveld, *Wormerland*, Noordholland (K Jonker via R F J van Beusekom); **33** 22 april, 20, Warder, *Zeevang*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **34** 22-25 april, 11, Zuiderwoude, *Waterland*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt).

1992 **35** 25 maart, vijf, Horde, *Lopik*, Utrecht (Russer 1992); **36** 28 maart-4 april, zeven, gefotografeerd, Bosscherwaarden, *Wijk bij Duurstede*, Utrecht (H Gebuis pers meded, P van Scheepen pers obs); **37** 29 maart, Steenwaard, *Houten*, Utrecht (P van Scheepen pers obs); **38** 2 april, vier, IJsseluiterwaarden, *Zwolle*, Overijssel (A J Dijkstra in litt); **39** 4 april, twee, Waaluitwaarden bij Oppijnen, *Neerijnen*, Gelderland (M van den Berg in litt); **40** 4 april, Ooypolder, *Ubbergen*, Gelderland (M van den Berg in litt); **41** 8 april, twee, Veldigerbuitenland, *Zwartsuis*, Overijssel (A J Dijkstra in litt); **42** 8 april, Middelpolder onder Amstelveen, *Ouder-Amstel*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **43** 8 april, Spaarnwoude, *Haarlemmerliede en Spaarnwoude*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **44** 9-14 april, 22, Zuiderwoude, *Waterland*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt; van Beusekom 1993; figuur 2); **45** 12 april, Erlecomse Buitenpolder, *Ubbergen*, Gelderland (W Wiegant in litt); **46** 12-18 april, zes, Schoutenwaard, *Heteren*, Gelderland (W Wiegant in litt); **47** 14 april, Nieuwe Keverdijksche Polder, *Weesp*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **48** 15-16 april, vijf, gefotografeerd, Demmerik, *De Ronde Venen*, Utrecht (A de Knijff pers meded); **49** 27 april, 10, Warder, *Zeevang*, Noordholland (R F J van Beusekom in litt); **50** 2 mei, vier, Workumerwaard, *Nijefurd*, Friesland (R F J van Beusekom in litt); **51** 17 mei, twee, Inlaag van 's-Gravenhoek, *Wissenkerke*, Zeeland (P L Meininger in litt).

APPENDIX 2 Beschrijving van mannetje IJslandse Grutto *Limosa limosa islandica* in adult zomerkleed in Bosscherwaarden, *Wijk bij Duurstede*, Utrecht, op 1-4 april 1989 (waarneming 9) (Peter van Scheepen pers obs)

GROOTTE & BOUW Kleiner en slanker dan aanwezige Grutto's *Limosa limosa limosa* (hierna *limosa*). Kop ronder door steiler voorhoofd en slankere snavelbasis. Vleugelpunt \approx 0.5 cm voorbij staartpunt uitstekend. Snavel recht, slanker en korter dan bij aanwezige *limosa*'s. Tibia in verhouding tot tarsus korter lijkend dan bij *limosa*.

KOP & HALS Kop warmbruin, behalve kleine vage witte vlek net boven oog. Oorstreek iets lichter. Oogstreep onduidelijk, alleen achter oog, smal en donker. Hals warm-roodbruin.

BOVENDELEN Mantel- en schouderveren warm-roodbruin met groot zwart centrum, bovendelen regelmatig, zwaar getekend patroon gevend. Zwarte centra van achterste schouderveren wat groter. Zomen van schouderveren iets lichter van kleur lijkend. Enkele zeer kleine, onopvallende donkere dwarsbandjes op achterste stuitveren of voorste bovenstaartdekveren.

ONDERDELEN Gehele borst warm-roodbruin, als hals, doorlopend op flank en buik tot ongeveer aan poten, op achterflank begrensd door zwarte dwarsbandering. Anaalstreek en onderstaartdekveren wit met zwarte vlekken, vage bandering vormend.

VLEUGEL Buitenste handpennen zwart, binnenste zwart met witte basis. Armpennen zwart met witte basis: in vlucht witte baan op bovenvleugel als bij *limosa*. Binnenste tertial grijs; overige roodbruin met zwart centrum. Grote dekveren grijs, iets lichter dan binnenste tertial, met smalle witte zoom; één van achterste grote dekveren roodbruin met groot zwart centrum. Middelste dekveren als grote, ongeveer zes binnenste rood-

bruin met groot zwart centrum. Kleine dekveren als grote. Kleinste dekveren donkerder dan andere dekveren, vage donkere vlek vormend op gesloten vleugel. Grote, middelste en kleine onderdekveren wit. Kleinste onderdekveren donkerder dan bij *limosa*.

STAART Tekening als bij *limosa* maar toppen van staartpennen met meer wit.

NAAKTE DELEN Oog donker. Snavel voor twee-derde geeloranje, punt donker. Tarsus donker, tibia iets grijzer.

RUI Bijna in volledig zomerkleed. Duidelijk verder doogeruid dan aanwezige *limosa*'s. Minstens één tertial, grootste deel van grote- en middelste dekveren en kleine dekveren niet geruid. Aan rechterkant enkele schouderveren ontbrekend. Geen oude mantel- en schouderveren aanwezig.

GEDRAG Foerageergedrag als dat van aanwezige *limosa*'s. Staart regelmatig spreidend waarbij deze naar beneden gedrukt werd.

Mededelingen

Status van Vorkstaartmeeuw in Nederland

Een beschouwing omtrent enkele gevallen van meerdaags verblijf van de Vorkstaartmeeuw *Larus sabini* in Nederland (Hoogendoorn 1995) was aanleiding om een poging te ondernemen tot een getalsmatige analyse van het voorkomen van deze soort. Door van den Berg & Bosman (1994) wordt de Vorkstaartmeeuw als een schaarse doortrekker aangemerkt. De Commissie voor de Nederlandse Avifauna (1970) noemt 60 gevallen tot en met 1968 en Lambert (1982) komt tot c 119 gevallen tot en met 1978. In de rubriek 'Zeldzame en schaarse vogels in Nederland' in *Limosa* werden sindsdien tot en met 1988 nog eens c 120 gevallen geregistreerd; daarna werd de soort niet meer vermeld. Tot en met 1988 zou het dus in totaal om c 240 gepubliceerde gevallen gaan. Van veel daarvan ontbreekt documentatie omdat de soort al vele jaren niet meer door de CDNA wordt beoordeeld. Veel gedocumenteerde gevallen zijn dubieus omdat op de – vaak summier – documentatie het nodige valt aan te merken, of omdat ze uit de 'verkeerde' tijd van het jaar dateren.

Eerstejaars Drieteenmeeuw *Rissa tridactyla* en in mindere mate eerstejaars Dwergmeeuw *L. minutus* kunnen, vooral onder minder goede waar-

nemingsomstandigheden, bedrieglijk veel op Vorkstaartmeeuw lijken (eg, Alström 1981, Grant 1986, Kaufman 1990). Sommige beschrijvingen sluiten beide genoemde soorten dan ook niet uit en in zijn beschouwing over in het IJsselmeergebied en het overige binnenland waargenomen Vorkstaartmeeuwen had Vlek (1992) voortdurend met dit probleem te kampen. Er zijn gevallen gepubliceerd waarbij het op grond van de beschrijving zonneklaar is dat het in werkelijkheid Drieteenmeeuwen betrof (eg, Hartz 1917). De opmerking in Camphuysen & van Dijk (1983) dat in de periode 1974-79 slechts eenmaal een adulte vogel in zomerkleed werd waargenomen (in augustus), roept twijfels op omtrent de determinatie van de overige adulte vogels die in die periode in de maanden augustus en september werden genoteerd. De meeste adulte Vorkstaartmeeuwen die in augustus en september in de gematigde streken van het noordelijk halfrond worden waargenomen hebben dan nog een (nagenoeg) volledige kopkap (cf Finch et al 1978, Olsen 1986, Harris et al 1989). Uit gegevens betreffende het koppatroon van adulte Vorkstaartmeeuwen vermeld in onder andere Lambert (1967), Campbell (1970), Culbertson (1977) en Aloussy et al (1982) en foto's in Dawson & Allsopp (1988) en Hume & Christie (1989) valt af te leiden dat de najaarskop-

ruï van adulte vogels pas in de tweede helft van september behoorlijk op gang komt en hoofdzakelijk in oktober plaatsvindt. Tot medio oktober kunnen nog exemplaren met een volledige kopkap worden waargenomen (Lambert 1982) en bij uitzondering is de kopruï begin november nog niet voltooid (Lambert 1975). Anderzijds zag Pierre Yésou (in litt) op 31 augustus 1988 van 102 op leeftijd gebrachte Vorkstaartmeeuwen die c 40 km van La Rochelle, Charente-Maritime, Frankrijk, werden waargenomen, 12 exemplaren die in eerste-zomerleed waren. De leeftijd van deze vogels kon bepaald worden door een combinatie van de volgende kenmerken: een 'winterkop', dwz een beperkte donkere koptekening, minimale aanwezigheid (wegens slijtage) van witte toppen aan de buitenste handpennen en minder geel aan de snavelpunt dan bij adulte vogels (cf Desmots & Yésou 1994). Mogelijk hebben sommige claims van adulte vogels in werkelijkheid betrekking op eerstejaars.

Nederlandse gevallen uit januari-maart, of waarnemingen van meerdere exemplaren per dag in december, zijn zonder bewijsmateriaal moeilijk serieus te nemen. Adulten zijn al 'verdacht' vanaf november (cf Alström 1984). Het staat vast dat de Vorkstaartmeeuw normaliter niet in de gematigde streken van het noordelijk halfrond overwintert (cf Cramp & Simmons 1983, Dunn 1983, Grant 1987). Pas in 1988-89 werd in Ohio, VS, voor het eerst een dergelijk overwinteringsgeval vastgesteld (Rosche & Hannikman 1989). Verder moeten gevallen uit de periode van april tot medio augustus die niet voldoende zijn gedocumenteerd, eveneens van het predikaat 'dubieus' worden voorzien, aangezien de soort in die tijd van het jaar in dit deel van Europa zeldzaam is (Lambert 1982, Cramp & Simmons 1983).

Diverse auteurs die overzichten hebben gepresenteerd van (aantallen) waargenomen Vorkstaartmeeuwen over uiteenlopende perioden, hebben geworsteld met het probleem welke gevallen daarin op te nemen. Zo blijkt bij vergelijking van de opsomming van ten Kate (1949) met de aantallen genoemd door de Commissie voor de Nederlandse Avifauna (1970) en Lambert (1982) dat successievelijk steeds minder vooroorlogse gevallen zijn meegeteld. Evenzo vermelden de Miranda & Koenekoop (1980) en J F de Miranda in Lambert (1982) een influx van 39 vogels in de periode september-oktober (of september-december) 1977, waarvan 38 aan de kust, terwijl Camp-huysen & van Dijk (1983) voor 1977 een aantal van 27 vogels aan de kust noemen. Overigens werd in dit jaar één van de weinige goed gedocumenteerde december-gevallen vastgesteld, te Lau-

wersoo, Groningen, op 3 december 1977 (Vogeljaar 26: 98, 1978, met foto).

Pogingen om te komen tot een vrij nauwkeurig, of slechts tot een globaal aantal, worden als uitvloeisel van de in het voorgaande geschetste problematiek ernstig bemoeilijkt. Er rest niets anders dan te constateren dat niet bekend is, ook niet bij benadering, hoeveel Vorkstaartmeeuwen in Nederland zijn waargenomen.

Ik dank Klaas Eigenhuis, Guido Keijl en Ruud Vlek voor hun commentaar op een concept van deze mededeling en Pierre Yésou voor de door hem verstrekte informatie.

Summary

STATUS OF SABINE'S GULL IN THE NETHERLANDS Sabine's Gull *Larus sabini* is a scarce migrant in the Netherlands, c 240 records having been published up to 1988. For most of these, documentation is lacking, since records of the species have not been assessed by the Dutch rarities committee (CDNA) for many years. Many of the records are dubious, either because confusion with Kittiwake *Rissa tridactyla* or Little Gull *L. minutus* can not be excluded, or because they are dating from the period December-mid August. Hardly any August-September adult individual has been reported to be in summer plumage, whereas it is evident from published descriptions and photographs that the post-breeding head moult of adults (first-years do not acquire a summer hood) largely takes place in the second half of September and the first half of October. Unsubstantiated winter records are most dubious, since it has been established that the species normally does not winter in the temperate regions of the northern hemisphere. It must be concluded that it is not possible to assess the true number of records in the Netherlands, or even to provide an estimated number.

Verwijzingen

- Aloussy, O, Hänggeli, J-C, Huber, C, Junod, J-P & Lligona, F 1982. Une Mouette de Sabine à Genève. Nos Oiseaux 36: 241.
- Alström, P 1981. Tärnmäs eller tretåig mäs – förväxlingsrisk! Vår Fågelvärld 40: 116-117
- Alström, P 1984. Sabine's Gulls in winter in Sweden. Br Birds 77: 122.
- van den Berg, A B & Bosman, C A W 1994. Lijst van Nederlandse vogelsoorten 1994. Santpoort-Zuid.
- Campbell, R W 1970. The Sabine's Gull in southwestern British Columbia. Can Field-Nat 84: 310-311.
- Camp-huysen, C J & van Dijk, J 1983. Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-79. Limosa 56: 81-230.
- Commissie voor de Nederlandse Avifauna 1970. Avifauna van Nederland. Leiden.
- Cramp, S & Simmons K E L 1983. The birds of the Western Palearctic 3. Oxford.
- Culbertson, P M 1977. Sabine's Gull in Forsyth County, N.C. Chat 41: 97.
- Dawson, I & Allsopp, K 1988. October reports [1987].

Mededelingen

- Br Birds 81: 86-97.
- Desmots, D & Yésou, P 1994. La Mouette de Sabine *Larus sabini* sur le littoral atlantique français. Ornithos 1: 31-33.
- Dunn, J 1983. Sabine's Gulls in Britain in winter. Br Birds 76: 91.
- Finch, D W, Russell, W C & Thompson, E V 1978. Pelagic birds in the Gulf of Maine. Am Birds 32: 281-294.
- Grant, P J 1986. Gulls: a guide to identification. Tweede editie. Calton.
- Grant, P J 1987. Sabine's Gulls in winter. Br Birds 80: 75-77.
- Harris, A, Tucker, L & Vinicombe, K 1989. The Macmillan field guide to bird identification. Londen.
- Hartz, P H 1917. Vorkstaartmeeuw. Lev Nat 22: 343.
- Hoogendoorn, W 1995. Meerdaags verblijf van Vorkstaartmeeuwen in Nederland. Dutch Birding 17: 11-15.
- Hume, R A & Christie, D A 1989. Sabine's Gulls and other seabirds after the October 1987 storm. Br Birds 82: 191-208.
- ten Kate, C C B 1949. De Vorkstaartmeeuw [verblijf]. In: Eykman, C, Hens, P A, van Heurn, F C, ten Kate, C C B, van Marle, J G, Tekke, M J & de Vries, T G, De Nederlandsche vogels 3, Wageningen, pp 905-906, 1104.
- Kaufman, K 1990. A field guide to advanced birding. Boston.
- Lambert, K 1967. Beobachtungen zum Zug und Winterquartier der Schwalbenmöwe (*Xema sabini*) im östlichen Atlantik. Vogelwarte 24: 99-106.
- Lambert, K 1975. Schwalbenmöwen-Beobachtungen, *Xema sabini* (Sabine 1819), im Südsommer 1972/73 im Südafrikanischen Winterquartier. Beitr Vogelkd 21: 410-415.
- Lambert, K 1982. *Xema sabini* (Sabine 1819) – Schwalbenmöwe. In: Glutz von Blotzheim, U N & Bauer, K M, Handbuch der Vögel Mitteleuropas 8, Wiesbaden, pp 197-222.
- de Miranda, J F & Koenekoop, R K 1980. Zeevogels in Nederland in 1977. Limosa 53: 59-69.
- Olsen, K M 1986. När ruggar tämmåsen till vinterdråkt? Vår Fågelvärld 45: 286-287.
- Rosche, L O & Hannikman R L 1989. A wintering Sabine's Gull in Ohio. Birding 21: 241-246.
- Vlek, R 1992. Quo vadis, *Larus sabini*? Naar binnengewaaide Vorkstaartmeeuwen in Nederland. Vogels Flevoland 1: 73-79.

W (Ted) Hoogendoorn, Notengaard 32, 3941 LW Doorn, Nederland

Citroenkwikstaart te Wilp in mei 1993

Woensdagavond 4 mei 1993 besloot ik te gaan vogelen in de uiterwaarden ten zuiden van Deventer, Overijssel, waar de laatste jaren regelmatig bijzondere vogels zijn waargenomen. In het gras langs het 'Waterstaatsweggetje' bij de Yperenbergplas ten oosten van Wilp, Gelderland, zag ik al snel Noordse Kwikstaarten *Motacilla flava thunbergi*. Plotseling zag ik tussen deze vogels een kwikstaart foerageren met een geheel gele kop en grijze bovendelen. 'Dit is een Citroenkwikstaart!' was mijn eerste reactie en mijn hart begon sneller te kloppen... Snel maande ik mijzelf tot kalmte; er bestonden immers ook afwijkend gekleurde Witte Kwikstaarten *M alba* en hybriden met Gele Kwikstaarten die erg op Citroenkwikstaarten *M citreola* lijken (cf Harmens & Schekkerman 1988, Shirihai 1990)? Na de vogel 15 min goed bekeken te hebben besloot ik naar huis te fietsen om de kenmerken te controleren. Toen ik terugkwam zat de vogel nog op dezelfde plek en kon ik mij van de determinatie als Citroenkwikstaart overtuigen. Vervol-

gens heb ik het nieuws ingesproken voor de Dutch Birding-vogellijn. De volgende ochtend werd de vogel na anderhalf uur zoeken om c 07:40 teruggevonden. De gehele dag bleef de vogel langs de plas aanwezig en kon door in totaal c 200 vogelaars goed worden bekeken en gefotografeerd, later op de dag samen met een Roodkeelpieper *Anthus cervinus*. In vlucht werd de vogel ook enkele malen boven grondgebied van de provincie Overijssel waargenomen. Na 5 mei werd de Citroenkwikstaart niet meer gezien.

De beschrijving is gebaseerd op aantekeningen en (veld)schetsen van Justin Jansen en Wim Wiegant en foto's van Arnoud van den Berg, Hans Gebuis en Rudy Offereins (cf Dutch Birding 15: 144, plaat 85, 1993; 15: 188, plaat 118, 1993).

GROOTTE & POSTUUR Ongeveer als Witte Kwikstaart, mogelijk iets kleiner. Staart verhoudingsgewijs langer dan bij Noordse Kwikstaart en snavel langer en puntiger. Pootlengte door hoge begroeiing niet goed te vergelijken. Tertials in zit slagpennen geheel bedekkend. KOP Citroengeel, geler dan borst en overige onderdelen. Iets grijzige teugel. Op bovenkop grijs gestreept 'petje', naar achteren toe donkerder groengrijs wordend, niet verbonden met zwarte nekbands. Kop verder

ongetekend (geen wenkbrauwstreep of oorvlek zichtbaar).

BOVENDELEN Mantel vrij donker grijs. Zwarte nekband, lopend tot zijborst en daar omhoog richting flank. Overgang van grijze mantel naar zwarte nekband niet scherp afgetekend. Rug anthracietgrijs. Stuit en bovenstaartdekveren zwart.

ONDERDELEN Borst en buik licht citroengeel, iets valer dan kop en minder intens dan bij Noordse Kwikstaart en Gele Kwikstaart *M. f. flava*. Flank minder geel met grijze waas. Anaalstreek lichtgeel, contrasterend met zuiver witte onderstaartdekveren.

STAART Bovenstaart zwart met witte buitenste staartpennen. Onderstaart witachtig.

VLEUGEL Kleine dekveren grijs. Grote en middelste dekveren zwart (contrasterend met mantel) met brede witte toppen, twee opvallende vleugelstrepen vormend; bovenste (aan middelste dekveren) kort en vrij smal, onderste (aan grote dekveren) iets langer en duidelijk breder. Tertiaals zwart met brede witte zoom.

NAAKTE DELEN Oog zwart, snavel zwart, poot donker-grijs tot zwart.

VLUCHT Zowel in rechtlijnige als golvende vlucht waargenomen.

GELUID Twee verschillende roepjes gehoord, één lijkend op roep van Grote Gele Kwikstaart *M. cinerea* (J), ander op die van Gele Kwikstaart (PdV).

GEDRAG Regelmatig in wilg of andere hoge post zittend, verder langdurig foeragerend in hoog gras en hoge oeverbegroeiing en dan af en toe lange tijd onzichtbaar. Foeragegedrag rustig, voortdurend knikkend met kop. Meestal solitair foeragerend, soms 'losjes' aangesloten bij groepje Noordse en Gele Kwikstaarten. Tweemaal interactie waargenomen met Noordse Kwikstaart (achter elkaar aan vliegend) en eenmaal met Paapje *Saxicola rubetra*.

De combinatie van geheel gele kop, gele borst, grijze bovendelen met zwarte stuit en bovenstaartdekveren, twee opvallende witte vleugelstrepen en witte onderstaartdekveren maakte de determinatie als Citroenkwikstaart eenvoudig omdat geen andere kwikstaart deze combinatie van kenmerken vertoont (cf Barthel & Schmidt 1990, Harris et al 1991, Lewington et al 1991, Jonsson 1994). Hybriden van Citroenkwikstaart met Gele Kwikstaart vertonen (naar mag worden aangenomen) kenmerken van beide ouders en derhalve bijvoorbeeld meer donkere tekening op de kop, enig olijfgroen op de bovendelen, minder brede witte vleugelstrepen en/of geen zuiver witte onderstaartdekveren (cf Lehto 1990, Shirahai 1990). Het ontbreken – afgezien van de vage teugelstreep – van donkere tekening op de gele zijkop duidt op een mannetje. De aanwezigheid van een klein grijs 'petje' duidt waarschijnlijk op een eerste-zomer vogel. Adulte mannetjes hebben een volledig ongetekende (boven)kop.

55 Citroenkwikstaart / Citrine Wagtail *Motacilla citreola*, Wilp, Gelderland, 5 mei 1993 (Arnoud B van den Berg)

Alle Europese gevallen die op ondersoort zijn gedetermineerd hadden betrekking op de nominatvorm *M. c. citreola* (Barthel & Schmidt 1990). De ondersoort *M. c. werae*, die mogelijk eveneens in Westeuropa als dwaalgast optreedt (eg, cf Dutch Birding 16: 165, plaat 117, 1994) is iets kleiner dan *M. c. citreola*, iets bleker getekend op onderdelen en mantel, heeft minder opvallende vleugelstrepen en een smallere, minder duidelijke zwarte nekband en mist de uitgebreide grijze tekening op de flanken. Dit laatste kenmerk is waarschijnlijk het meest bruikbare (cf Barthel & Schmidt 1990). In de beschrijving van de vogel van Wilp is aangegeven dat op de flank een grijze waas zichtbaar was maar op de foto's is deze grijze tekening niet erg uitgesproken. Ook de relatief smalle en niet ver op de zijborst doorlopende zwarte nekband, de wat korter lijkende staart en het relatief weinige wit in de vleugel passen goed op *M. c. werae* (Peter Barthel in litt). Op grond hiervan lijkt het goed mogelijk dat de vogel van Wilp tot de ondersoort *M. c. werae* behoorde maar zekerheid is op grond van het beschikbare materiaal niet te verkrijgen.

Het broedgebied van de Citroenkwikstaart strekt zich uit van Europees Rusland tot Oost-Siberië, grote delen van Centraalazië en China. In Oost-Turkije broedt de soort zeer lokaal. *M. c. citreola* broedt in een meer noordelijk gelegen zone dan *M. c. werae*, die in het meer zuidelijk gelegen steppegebied voorkomt. De wintergebieden liggen in Zuidazië (plaatselijk in Iran en het Arabisch Schiereiland, meer algemeen van Pakistan tot Zuid-China) (Cramp 1988). Op

doortrek worden regelmatig vogels gezien westelijk tot in Israël. De laatste decennia breiden de broedgebieden zich in westelijke richting uit. Als dwaalgast is de soort in de meeste Europese landen vastgesteld; het merendeel van de gevallen betreft jonge vogels in het najaar (eind augustus-oktober) maar vooral de laatste jaren neemt het aantal voorjaarswaarnemingen toe. In Duitsland worden tegenwoordig elk voorjaar enkele exemplaren vastgesteld. In Groot-Brittannië en Scandinavië zijn gemengde broedparen van Citroenkwikstaart en Gele Kwikstaart vastgesteld (Barthel & Schmidt 1990). Tenminste vier (zuivere) broedparen werden in het voorjaar van 1994 in Polen gemeld (cf Dutch Birding 16: 164, 1994).

Opvallend is dat bij bestudering van gepubliceerde foto's (vrijwel) alle voorjaars-mannetjes in Westeuropa een donker petje blijken te hebben en dus niet volledig adulte vogels betreffen. Mogelijk hangt dit grote aandeel onvolwassen vogels samen met terugtrek van vogels die als eerstejaars in het voorafgaande najaar naar Westeuropa zijn afgedwaald en na overwintering in zuidelijkere streken naar de verkeerde 'broedgebieden' terugkeren.

De waarneming bij Wilp betreft het derde geval voor Nederland. Eerdere gevallen waren bij Castricum, Noordholland, van 24 augustus tot 8 september 1984 (vangst) en Breskens, Zeeland, op 29 april 1991 (Moerbeek et al 1984, Meininger et al 1991). Het vierde geval werd vastgesteld op 5 september 1994 in de Eemshaven, Groningen (de Bruin & de Bruin 1995).

Hierbij dank ik Peter Barthel en Enno Ebels voor hun hulp bij het schrijven van deze mededeling.

Summary

CITRINE WAGTAIL NEAR WILP IN MAY 1993. On 4-5 May 1993, a male Citrine Wagtail *Motacilla citreola* was observed at Wilp, Gelderland. Because of the grey on the crown, it was probably a first-summer bird. It showed several characters indicative of the subspecies *M c werae* but the possibility of *M c citreola* (the subspecies regularly recorded in western Europe) can not be excluded. This is the third record for the Netherlands; previous records were from 24 August to 8 September 1984 and on 29 April 1991. The fourth record was on 5 September 1994.

Verwijzingen

- Barthel, P H & Schmidt, C 1990. Hinweise zur Bestimmung der Zitronenstelze *Motacilla citreola*. *Limicola* 4: 149-182.
- de Bruin, A & de Bruin, S 1995. Citroenkwikstaart in Eemshaven in september 1994. *Dutch Birding* 17: 68-69.
- Harmsen, H H & Schekkerman, H 1988. Aberrant White Wagtail resembling Citrine Wagtail. *Dutch Birding* 10: 88-89.
- Harris, A, Tucker, L & Vinicombe, K 1991. Vogeldeterminatie. Handboek voor het identificeren van vogels. Baarn.
- Jonsson, L 1994. Vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Baarn.
- Lehto, H 1990. Possible hybrid between Yellow and Citrine Wagtail in Finland. *Dutch Birding* 12: 248.
- Lewington, I, Alström, P & Colston, P 1991. A field guide to the rare birds of Britain and Europe. London.
- Meininger, P L, Walhout, J M & Wolf, P A 1991. Citroenkwikstaart te Breskens in april 1991. *Dutch Birding* 13: 180-181.
- Moerbeek, D J, Schekkerman, H & Slings, Q L 1984. Citroenkwikstaart te Castricum in augustus-september 1984. *Dutch Birding* 6: 123-130.
- Shirihai, H 1990. Possible hybrids between Yellow and Citrine Wagtail in Israel. *Dutch Birding* 12: 18-19.

Peter de Vries, Rielerweg 36, 7416 ZG Deventer, Nederland

Citroenkwikstaart in Eemshaven in september 1994

Op het oostelijke Eemshaventerrein, Groningen, ligt ten westen van de energiecentrale een complex van opgespoten terreintjes, bij plaatselijke vogelaars bekend als 'de bakken'. Op 5 september 1994 waren Bert de Bruin en Sybrand de Bruin hier omstreeks 11:30 aan het vogelen. Tijdens het zoeken naar steltlopers zag BdB een afwijkende kwikstaart *Motacilla* tussen de Witte *M alba* en Gele Kwikstaarten *M flava* en wees

SdB op de vogel. De grijze bovendelen, geheel door geel omrande wang, opvallende witte vleugelstrepen en tertialranden, witte onderstaartdekveren en grijze flanken wezen onmiskenbaar op een volwassen vrouwtje Citroenkwikstaart *M citreola*. Het nieuws werd snel verspreid. De ongeveer 20 toegesnelde vogelaars moesten enkele uren zoeken maar van 16:00 tot 17:30 werd de vogel door alle aanwezigen gezien. Hierna is de vogel niet meer waargenomen.

De volgende beschrijving is gebaseerd op veldschetsen van SdB, veldnotities van SdB en BdB en foto's van Anne Diephuis en Eric Koops.

ALGEMENE INDRUK Grijze vogel met opvallend geel aan kop en bovenborst met lange staart en fijne snavel. Staartlengte eerder vergelijkbaar met die van Witte Kwikstaart (maar relatief korter) dan met Gele Kwikstaart (met beide soorten direct vergelijkbaar). Staartlengte ongeveer 1 1/4 x lengte van tertials. Delen van vleugel vaak bedekt door schouder- en flankveren.

KOP Wenkbrauwstreep geel. Kin, keel en bovenborst zelfde kleur geel. Geel van wenkbrauwstreep en kin/keelstreep verbonden door lijn achter langs oorstreek. Gele kleur niet zo fel als bij Gele Kwikstaart, maar wel opvallend. Oorstreek geheel donker omzoomd door oogstreep (alleen achter oog) en lijn op achter- en ondergrens. 'Open' oorstreek met enkele gele vlekken. Kruijn grijs met groenbruine tint. Zijkruijn donkerder, wenkbrauwbevestiging vormend, waardoor wenkbrauwstreep nog meer opvallend.

BOVENDELEN Nek, mantel, rug, schouderveren en stuit grijs. Van achteren gezien meest herinnerend aan Witte Kwikstaart. Bovenstaartdekveren erg donker, zwart lijkend.

ONDERDELEN Kin en bovenborst geel. Flank grijs, op borst uitlopend in (gedeeltelijke) borstband. Op zijkeel langwerpige driehoekige vlek, in zelfde donkere grijs-groene kleur als kruijn en omzoming van oorstreek. Buik 'groezelig' grijs, lichter dan flank, met gelige tint. Onderstaartdekveren wit.

VLEUGEL Middelste en grote dekveren met witte toppen, twee opvallende vleugelstrepen vormend (opvallender dan bij Gele Kwikstaart). Bovenste vleugelstreep (aan middelste dekveren) vuilwit. Middelste en grote dekveren ook wit gerand, maar rand minder breed dan veertop. Tertials met zwart centrum en brede witte rand.

STAART Zwart, met aan buitenste veren witte zijden.

NAAKTE DELEN Oog, snavel en poot donker; zwart lijkend.

GELUID Niet gehoord.

GEDRAG Als kwikstaart. Druk foeragerend met kwikstaartachtige uitvallen naar insecten. Voornamelijk met Gele en Witte Kwikstaarten optrekkend.

De determinatie was eenvoudig. De koptekening met volledig door geel omrande wang- en oorstreek, zuiver grijze bovendelen, opvallende grijze flanktekening, opvallend brede, witte vleugelstrepen en tertialranden en witte onderstaartdekveren passen alleen op een vrouwtje Citroenkwikstaart en sluiten elke andere kwikstaart uit. De vogel was in adult kleeed (cf Lewington et al 1991, Jonsson 1994). De hoeveelheid grijs op de flanken en de opvallende gele tekening op de kop en borst passen het best op de ondersoort *M c citreola* (Cramp 1988).

Dit is het vierde geval voor Nederland. Voor een overzicht van de overige Nederlandse geval-

56 Citroenkwikstaart / Citrine Wagtail *Motacilla citreola*, Eemshaven, Groningen, 5 september 1994 (Eric Koops)

len en een bespreking van het voorkomen in Westeuropa verwijzen wij naar de Vries (1995). De waarneming van een volwassen Citroenkwikstaart in het najaar is in Westeuropa uitzonderlijk. Het merendeel van de najaarsgevallen betreft exemplaren in eerste-winterkleed. Vogels in adult kleeed worden vrijwel uitsluitend in het voorjaar waargenomen (Lewington et al 1991, Jonsson 1994) maar in Noorwegen is een geval bekend van een volwassen vogel in september (cf Moerbeek et al 1984).

Summary

CITRINE WAGTAIL AT EEMSHAVEN IN SEPTEMBER 1994 On 5 September 1994, an adult female Citrine Wagtail *Motacilla citreola* was observed at Eemshaven, Groningen. This was the fourth record for the Netherlands. Adult Citrine Wagtails are rarely found in western Europe in autumn. Most sightings in this season refer to first-winter birds.

Verwijzingen

- Cramp, S 1988. The birds of the Western Palearctic 5. Oxford.
- Jonsson, L 1994. Vogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Baarn.
- Lewington, I, Alström, P, & Colston, P 1991. A field guide to the rare birds of Britain and Europe. London.
- Moerbeek, D J, Schekkerman, H & Slings, Q L 1984. Citroenkwikstaart te Castricum in augustus-september 1984. Dutch Birding 6: 123-130.
- de Vries, P 1995. Citroenkwikstaart bij Wilp in mei 1993. Dutch Birding 17: 66-68.

A (Bert) de Bruin, Albertine Agnesplein 8a, 9717 EV Groningen, Nederland
Sybrand de Bruin, Aquamarijnstraat 281, 9743 PG Groningen, Nederland

Break-through of Lesser White-fronted Geese wintering in the Netherlands

The numbers of Lesser White-fronted Geese *Anser erythropus* in Europe have dwindled since the 1950s and the species has disappeared from many areas where it was regularly wintering. The flock of more than 4000 which used to winter in Iran along the south-eastern shores of the Caspian Sea, for long considered to be the species' major winter stronghold (Madge & Burn 1988), may have disappeared more than 10 years ago (cf Dutch Birding 15: 33, 1993). In Fenno-Scandinavia, the numbers were reduced to 90 breeding pairs in 1980, of which 10 in northern Sweden. Therefore, during 1979-81, a re-introduction scheme was started by the *Svenska Jägarförbundet*. For details on the scheme, see von Essen (1991) and von Essen et al (1993). In recent years, this project showed increasing success with colour-ringed re-introduced birds, often paired with unringed individuals, rearing large numbers of young. Since Barnacle Geese *Branta leucopsis* were used as foster parents, the re-introduced birds learnt to migrate to and from the Netherlands and, in their turn, they guided their partner and offspring to the Dutch wintering areas as well.

Until the 1980s, the species has always been rare in the Netherlands, where it was notoriously difficult to find among the numerous White-fronted Geese *A. albifrons*. However, the numbers gradually increased in recent years and, as a consequence, it was dropped from the list of species considered by the Dutch rarities committee (CDNA) on 1 January 1990. In 1992, a flock of 10 was reported in October-December at Anjum, Friesland, and four at Strijen, Zuidholland (Dutch Birding 15: 33, 1993). In late October 1993, up to 14 had arrived at Anjum and three at Strijen (Dutch Birding 15: 276, 1993). In the winter of 1994/95, the numbers were even higher: at Anjum, two families of six individuals were present and at Strijen a family of six and a family of five. Moreover, up to 10 solitary unringed individuals were seen at various places and in early February, couples stayed at Workum, Friesland, and Groede, Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland, giving a total of more than 35 birds reported throughout the winter. Individuals in flocks of

Barnacle Geese were likely from Swedish stock. However, there were also single birds associating with White-fronted Geese, such as the one near Goedereede, Zuidholland, during February, which possibly originated from breeding areas as far east as Russia.

For the first time ever, one had to be unlucky not to find this species during a visit to either Anjum or Strijen. The families were often staying together, creating flocks of 12 or 11, which increased the chances of spotting them amidst the huge flocks of White-fronted and Barnacle Geese. Since Lesser White-fronted Geese arrive earlier (mid-October) and leave later (mid-April) than the large numbers of other species, they are quite easy to find in the first and last month of their stay. In late March and early April, numbers at the Anjum area often increase and it seems that individuals from southern areas, including Strijen, use Anjum as a stop-over site during migration. On 22 March 1995, for instance, 17 birds were counted at Anjum and three unringed individuals were seen in the nearby Lauwersmeer, Groningen.

In both Strijen families, one of the parents appeared to be a colour-ringed individual from the Swedish re-introduction scheme, and at Anjum four colour-ringed birds were seen. Unlike other years, the families were present at Anjum and Strijen during the entire winter, from mid-October 1994 onwards. In previous years, the birds were absent for lengthy periods, possibly because of disturbance or severe winter weather. The colour-ringed bird named 'Hudik' or 'male 655', of which the life history was described by von Essen et al (1993), was not reported this winter. Another well-known individual, a female born in 1989 which had been limping since May 1993, therefore aptly nicknamed 'Limping Lotta' (Lambart von Essen in litt), raised four young despite her handicap and wintered at Strijen. In the winter of 1993/94, the latter bird had stayed at Strijen in November-January and was seen at Anjum on 10 April 1994.

When in June the four families safely return to their traditional breeding areas at Svaipa, Lapland, Sweden, there is a good chance that even more Lesser White-fronted Geese will come to the Netherlands during the next winter. As a result, the geese areas in Friesland and southern

57 Lesser White-fronted Geese / Dwergganzen *Anser erythropus*, two families, Anjum, Friesland, 10 March 1995
(Theo Bakker)

58 Lesser White-fronted Geese / Dwergganzen *Anser erythropus*, family of 'Limping Lotta', Strijen, Zuidholland,
February 1995 (Marten van Dijl)

59 Lesser White-fronted Goose / Dwerggans *Anser erythropus* and White-fronted Geese / Kolganzen *A albifrons*, Goedereede, Zuidholland, 12 February 1995 (Arnoud B van den Berg)

Zuidholland might soon become the most reliable and most convenient places to see this species in Europe. The Hortobágy, Hungary, is the only other European birding area where regularly winter flocks are reported such as, for example, 350 in November 1992 (Dutch Birding 15: 33, 1993) and 140 in early November 1993 (Dutch Birding 16: 33, 1994).

References

- von Essen, L 1991. A note on the Lesser White-fronted Goose *Anser erythropus* in Sweden and the result of the re-introduction scheme. *Ardea* 79: 305-306.
- von Essen, L, Ouweneel, G L & van den Berg, A B 1993. Herkomst van gekleurde Dwerggans te Strijen. *Dutch Birding* 15: 220-224.
- Madge, S & Burn, H 1988. *Waterfowl: an identification guide to the ducks, geese and swans of the world*. London.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
Enno B Ebels, Lessinglaan 11-2, 3533 AN Utrecht, Netherlands
Hans Gebuis, Boogschutter 30, 3328 KB Dordrecht, Netherlands

CDNA-mededelingen

Russische Stormmeeuw en Taigaboomkruiper niet meer beoordeeld Vanaf 1 januari 1995 worden gevallen van de Russische Stormmeeuw *Larus canus heinei* en de Taigaboomkruiper *Certhia familiaris* niet meer door de CDNA beoordeeld. De beslissing om de Russische Stormmeeuw niet langer te beoordelen is genomen omdat op grond van vondsten van dode vogels blijkt dat deze ondersoort minder zeldzaam is dan voorheen werd gedacht en omdat deze in het veld vrijwel onmogelijk herkend kan worden (cf Dutch Birding 15: 254-258, 1993).

De Taigaboomkruiper blijkt een schaarse jaarlijkse doortrekker te zijn en broedt tegenwoordig ook in Nederland (cf Dutch Birding 16: 221-225, 1994). Men wordt vriendelijk verzocht om alle waarnemingen van vóór deze datum alsnog en bij voorkeur zo spoedig

mogelijk te sturen naar: CDNA, Postbus 45, 2080 AA Santpoort-Zuid, Nederland. JELLE SCHARRINGA

Adviseurs en personele bezetting CDNA Om te assisteren bij het beantwoorden van vraagstukken betreffende de systematiek en status van zeldzame (onder)soorten, zijn Arnoud van den Berg en Kees Roselaar aangezocht als adviseurs van de CDNA. Zij zullen op verzoek aan de commissie advies uitbrengen hoe om te gaan met bepaalde vragen op deze terreinen.

Cock Reijnders heeft de commissie inmiddels per 1 januari 1994 verlaten en is opgevolgd door Jan van der Laan. Voor een volledig overzicht van de huidige bezetting van de CDNA zij verwezen naar het colofon op de binnenzijde van de omslag van Dutch Birding. JELLE SCHARRINGA

DBA-nieuws

DBA/ABC-vogeldag te Utrecht in februari 1995 Op zaterdag 11 februari 1995 werd in De Uithof te Utrecht, Utrecht, weer de jaarlijkse DBA-vogeldag gehouden. Ruim 200 betalende bezoekers passeerden de kassa, een groei vergeleken met het vorige jaar. Na de succesvolle samenwerking met de Oriental Bird Club (OBC) in het voorafgaande jaar, was nu de African Bird Club (ABC) uitgenodigd om zich te presenteren. Misschien zijn Nederlandse vogelaars nog niet erg geïnteresseerd in Afrika, misschien waren de ABC-leden na een ongelukkig verlopen reis erg vermoeid, feit is dat de ABC-stand niet die belangstelling trok die vorig jaar wel ten deel viel aan de OBC-stand. Hopelijk zijn door de aanwezigheid van de ABC toch veel mensen enthousiast gemaakt voor het vogelen in Afrika. Misschien kan volgend jaar de Neotropical Bird Club dit voor elkaar krijgen.

De eerste lezing werd verzorgd door Rod Martins, die als vertegenwoordiger van de ABC de aandacht vestigde op de genoegen van het vogelen in een rustig en veilig Afrikaans land, Namibië. Hierna de 'mystery bird-competitie', vanzelfsprekend gepresenteerd door Arnoud van den Berg. Het lijkt wel of deze competitie ieder jaar meer succes heeft. De hier en daar wel eens gehoorde suggestie de 'mystery bird-competitie' eens een jaar over te slaan, lijkt aan de grote meerderheid van de bezoekers niet besteed te zijn, gezien de zeer positieve reacties in de zaal en het enthousiasme waarmee over de uitslag werd gediscussieerd. Gelukkig heeft de competitie nog niet de vorm van een interland Nederland-België, omdat de uitslag voor Nederlanders dan zeer pijnlijk zou zijn. Glorieuze winnaar werd Ward Verccruyse, die 31 van de 36 getoende vogels goed determineerde. Op de tweede en derde plaats eindigden Gunter De Smet en Patrick Beirens, met 28 goede antwoorden. De eerste Nederlander was Max Berlijn met 27 goed. Op de vijfde tot en met zevende plaats eindigden Patrick Buys, Paul Schrijvershof en Gunther Vergauwen met 26 goede determinaties. Vijf van de eerste zeven deelnemers waren afkomstig uit België.

Het succes van de lezing van Andy Butler zouden we de komende maanden in het veld moeten kunnen zien. Zijn pleidooi voor het gebruik van video-apparatuur, als een snelle en efficiënte manier om waarnemingen vast te leggen, zou het werk van de CDNA in de toekomst aanmerkelijk kunnen gaan vergemakkelijken. Voor zijn eigen lezing maakte Andy Butler overigens geen gebruik van video, maar van 'gewone' dia's. Wanneer de komende tijd blijkt dat zijn lezing heeft bijgedragen aan de ontdekking van veel zeldzame standlopers in Nederland, moeten we hem nog maar een bos bloemen sturen.

Bryan Blands verhaal over de fouten die zelfs zeer ervaren vogelaars in het veld kunnen maken, was misschien wel het hoogtepunt van de dag. Niet alleen was zijn betoog buitengewoon geestig, hij wist ook zeer

goed duidelijk te maken hoe gemakkelijk enorme determinatieblunders worden begaan. Ernstige fouten worden niet alleen gemaakt door oude dames die een onbekende vogel op hun grasveld menen te ontwaren, was de strekking van zijn betoog. Eigenlijk zou de lezing van Bryan Bland verplichte stof moeten zijn voor iedere serieuze vogelaar.

Tenslotte het jaaroverzicht, opnieuw gepresenteerd door Wim Wiegant die dit jaar in grote vorm stak. Niet alleen wist hij het jaaroverzicht in een heel redelijke tijd af te ronden, ondanks het zeer grote aantal zeldzaamheden dat het afgelopen jaar was waargenomen, maar ook slaagde hij erin vrijwel iedereen die in vogelend Nederland iets voorstelt, of iets voor denkt te stellen, te beledigen. Net zomin als de 'mystery bird-competitie' is het jaaroverzicht van Wim Wiegant nog van de DBA-vogeldag weg te denken. CHRIS QUISPTEL

DBA-vogeldag in Utrecht op 10 februari 1996 Het is geen overbodige luxe gebleken de datum van de DBA-vogeldag in een zo vroeg mogelijk stadium bekend te maken. De volgende vogeldag zal plaatsvinden op zaterdag 10 februari 1996, wederom in het Hoofgebouw Diergeneeskunde in De Uithof te Utrecht, Utrecht. GIJS VAN DER BENT

DBA-vogelweek op Texel in oktober 1995 De traditionele DBA-vogelweek zal ook dit jaar weer plaatsvinden op het eiland Texel, Noordholland, en wel van zaterdag 14 oktober tot en met zondag 22 oktober 1995. Er is lang nagedacht over alternatieven, op andere plaatsen en op andere tijdstippen. Hierover kon echter geen overeenstemming worden bereikt. Bovendien blijkt de al jaren gangbare week op Texel bij nader inzien voor de meesten toch het meest praktisch. De enorme opkomst tijdens de vogelweek vorig jaar lijkt dit te bevestigen. Uiteraard verwachten we voor dit jaar eenzelfde succes. Het aantal soorten en de kwaliteit daarvan laten de laatste jaren ook weinig te wensen over, dus wat let u...? Het programma zal zodanig gepland worden dat vogelaars die alleen in (één van) de weekenden aanwezig zullen zijn ook aan hun trekken komen. Nadere informatie zal in een volgende Dutch Birding worden verstrekt. GIJS VAN DER BENT

Wijzigingen in DBA-bestuur Met ingang van maart 1995 is Arnold Veen uit het bestuur van de DBA getreden. Het penningmeesterschap heeft Arnold overgedragen aan bestuurslid Roy de Haas. Voordat Arnold in 1990 toetrad tot het bestuur om de financiële zaken te beheren en (de eerste drie jaar) samen met Dieuwke van der Veen de ledenadministratie te verzorgen, had hij zich als coördinator van de verzending van Dutch Birding al zeer verdienstelijk gemaakt voor de DBA. Hoewel het bestuur al op passende wijze afscheid heeft genomen van deze DBA-man van het eerste uur, zal Arnold zich voorlopig nog bezighouden met de

begeleiding van de nieuwe 06-lijn-apparatuur. In de loop van het jaar zal het nu vijf koppige bestuur, dat bestaat uit Gijsbert van der Bent, Roy de Haas, Chris Quispel, Peter Meijer en Arnold van den Berg, zich eventueel gaan beraden op een opvolger. GIJS VAN DER BENT

Afscheid Hans Gebuis als beheerder Dutch Birding-vogellijn Eind april heeft de DBA in besloten kring afscheid genomen van haar bekendste medewerker: Hans Gebuis. Ruim vier jaar is Hans als beheerder en inspreker van de Dutch Birding-vogellijn de stem geweest van vogelend Nederland. In die periode is de Dutch Birding-vogellijn (06-32032128) uitgegroeid tot een volwassen en niet meer weg te denken informatievoorziening voor de Nederlandse vogelaar. Bovendien is de 06-lijn van steeds groter belang geworden bij het verzamelen en vastleggen (onder meer in de rubriek Recente Meldingen) van waarnemingen van zeldzame en schaarse soorten in Nederland. Het is de verantwoordelijkheid van de mensen uit het veld dat er voldoende wordt doorgegeven. Hans Gebuis, die uiteraard ook als vogelfotograaf bekendheid geniet, heeft zich de laatste jaren met grote toewijding en plichtsbechtiging ingezet voor de verwerking van al die waarnemingen en de regelmatige verversing van uitgaande berichten. Omdat de vogellijn een belangrijke inkomstenbron is voor de DBA, is hij ook in letterlijke zin van grote waarde geweest voor onze organisatie. Aan Remco Hofland komt de moeilijke taak toe om Hans vanaf eind april te gaan vervangen. Vanaf die tijd krijgt Hans weer wat meer vrijheid bij het plannen van zijn eigen vogel/foto-tochten. GIJS VAN DER BENT

Nieuwe 06-apparatuur Eind april gaat de Dutch Birding-vogellijn werken met geheel nieuwe en technisch

meer geavanceerde apparatuur. Vanaf die tijd zal Remco Hofland het beheer van de vogellijn overnemen van Hans Gebuis. De voorbereiding, programmering en installatie van de apparatuur is zeker niet van een leien dakje gegaan. Vóór de vogelrijke maand mei wilde het bestuur in ieder geval van apparatuur en beheerder wisselen. Zoals het er nu uitziet zal de nieuwe (digitale) apparatuur voorsnog in grote lijnen werken als de oude, maar uiteraard met het voordeel dat Remco (uitgerust met pieper en draagbare telefoon) van afstand de uitgaande boodschappen op ieder moment en van waar ook in Nederland kan veranderen. De talloze extra mogelijkheden (zoals meerkeuze-menu's en automatisch semafoonalarm) worden zo snel mogelijk geïnstalleerd terwijl de 'basis-vogellijn' al draait. Voor allerhande problemen die eventueel (of onvermijdelijk?) gepaard zullen gaan met de introductie van de nieuwe apparatuur vraagt het DBA-bestuur bij voorbaat begrip. GIJS VAN DER BENT

Nieuw adres fotoredactie Wij maken u erop attent dat per 1 juni 1995 het adres van de fotografisch redacteur, René Pop, zal veranderen. Het nieuwe adres luidt: René Pop, Zusterhuis 10, 4201 EH Gorinchem, Nederland, telefoon 01830-30585. REDACTIE

New address photographic editor Please note that the address of the photographic editor, René Pop, will change from 1 June 1995. The new address is: René Pop, Zusterhuis 10, 4201 EH Gorinchem, Netherlands, telephone +31-183030585. EDITORS

Recensies

DAVID G MC ADAMS 1994. *Complete photographic index to premier birding periodicals and books*. Second edition (August 1994). 85 pp. Published by David G Mc Adams, Helenenallee 5, 24937 Flensburg, Germany, telephone/fax +49-46124684. DEM 23.00 (incl p & p).

This privately published index can be considered an important step forward for the whole birding community. Whether keen amateur, professional ornithologist, twitcher or whatever kind of birder, nobody with a strong interest in the identification of birds should be without an index like this one. David Mc Adams has done a wonderful (and non-enviable) job by compiling a complete survey of all published photographs in 10 leading European birding journals: *Birding World* (with *Twitching*), *Birdwatch*, *British Birds*, *Dutch Birding*, *Ornithologischer Jahresbericht Helgoland*, *Irish Birds* (with *Irish Bird Report*), *Irish Birding News*, *Limicola*, *Ornithos* and *Vår Fågelvärld*. (For a next edition to

appear in June 1995, a series of additional Scandinavian journals (including *Bliki*, *Lintumies* and *Linnut*) is currently being indexed.) Also included are references to photographs in no less than 41 major books with a wealth of photographs. After an explanation of the used abbreviations and codes, this leads to c 75 pages crammed with information on photographs of almost all species recorded in the WP and of several species in other zoographical regions (listed in separate appendices). Under each species' name photographs are listed and every reference includes information on several aspects of the photograph (colour or black-and-white; plumage, age and sex of bird(s); and additional information if relevant, such as subspecies, posture, activity). Well-known subspecies are conveniently listed separately. The wealth of information leads to the use of a large number of symbols, which require some practice. The lay-out is simple and typically 'home-made'. The small printing makes reading somewhat dif-

difficult; any future edition (let's hope this one has sufficient success to warrant many!) would be greatly helped by a more sophisticated lay-out.

A quick glance revealed a few mistakes: House Finch *Carpodacus mexicanus* is listed as a 'species or subspecies without entries in the indexed periodicals' but two photographs of a bird observed in the Netherlands were published in Dutch Birding 1: 77, plate 34-35, 1979; the English name of *Pterodroma feae* should be Fea's Petrel (not Feae's); the scientific name of Buffy Fish-Owl is *Ketupa ketupa* (not *K ketupa*); and the scientific name of Dunn's Lark should be *Eremalauda* (not *Ammomanes*) *dunni*. One cannot expect such an enormous task to produce a book devoid of errors and a continuous process of updating and adjusting information must gradually lead to an even better list.

In short, this is a major achievement, which saves a lot of time and trouble ('where is that photograph, I know it must be somewhere in this volume of Dutch Birding!...or was it Birding World?') and every serious birder should have it, especially members of rarities committees, authors of identification papers and editors of birding journals. ENNO B EBELS

GEOFF J CAREY (EDITOR) 1994. *Hong Kong Bird Report 1993*. The Hong Kong Birdwatching Society, GPO Box 12460, Hong Kong. 220 pp. 43 colour photographs. ISSN 1017-118. Available from: The Hong Kong Birdwatching Society, Postbus 227, 3500 AE Utrecht, Netherlands. NLG 36.25 (Netherlands), 37.00 (rest of Europe); or S Anstruther, Barlavington Estate 1, Petworth, West Sussex GU28 0LG, UK. GBP 12.50 (UK) or GBP 13.50 (rest of Europe, incl p & p)

The cover of the Hong Kong Bird Report 1993 shows an excellent photograph in full colour of Nordmann's Greenshank *Tringa guttifer*. This is the third wader featured in a row on the cover since the report was restyled for the 1991 edition. The fame of Hong Kong as 'wader paradise' could not be better illustrated; and the cover is only the beginning! The 1993 report again is of very high quality and even more elaborate than the previous editions (c 20 pages more than the 1992 report). The formula of the report follows previous editions and thus holds no surprises. The first half of the report contains the monthly summaries, systematic list (353 species recorded in 1993 in Category A (five more than in 1992), six in Category C and nine in Category D, as well as 21 presumed escapes in Category E), reports on winter waterfowl counts, bird ringing (4065 birds ringed in 1993) and annual Christmas Count. The second half is devoted to articles and notes. In this report seven species recorded for the first time in Hong Kong in 1993 are discussed in detail: Smew *Mergus albellus*, Grey Phalarope *Phalaropus fulicarius*, Bay Woodpecker *Blythipicus pyrrhotis* and Middendorff's Grasshopper Warbler *Locustella ochotensis* in Category A, Blue-throated Flycatcher *Cyornis rubeculoides*, Rufous-gorgetted Flycatcher *Ficedula strophiiata* and Chestnut-tailed Starling *Sturnus malabaricus* in Category D. The note on the Middendorff's Grasshopper Warbler gives a useful treatment of other *Locustella*-spe-

cies occurring in the region; there is some overlap with the article in Dutch Birding 15: 241-248, 1993.

The main articles treat the following subjects: 'weather and bird migration in Hong Kong', giving a thorough (30 pages) and instructive analysis of the relations between bird migration and weather circumstances; 'current status of Scaly-sided Merganser *Mergus squamatus* in China and its distribution in winter', giving a full list of all recent winter records of this enigmatic species and a survey of recent publications; 'census and population status of Black-faced Spoonbill *Platalea minor* during winter 1993-94' (the world population estimated at 341 in early 1994, compared with 288 in 1990); and 'juvenile terns in Hong Kong; a summary of identification', treating the four *Sterna*-species recorded in Hong Kong. A number of shorter articles and notes completes the report, which is again strongly recommended. ENNO B EBELS

ANDY BUTLER 1995. *Videoguides for birdwatchers: Tringa sandpipers*. VHS-video. Nature Vision, PO Box XG55, Leeds LS15 8XU, UK. GBP 17.50 (+ GBP 2.00 p&p).

The second video identification guide by Andy Butler features 22 species under the title *Tringa* sandpipers. However, only 10 of these are true *Tringa* species and the other 12 are Willet *Catoptrophorus semipalmatus*, Terek Sandpiper *Xenus cinereus*, the two *Actitis* species, the two tattlers *Heteroscelus* (including shots of the first-winter Grey-tailed Tattler *H brevipes* at Burghead, Grampian, Scotland, in December 1994), the three phalaropes *Phalaropus*, the two turnstones *Arenaria* and the Surf-bird *Aphriza virgata*. On the inside of the video box, some scanty information is given on where and when the shots were taken, as well as an indication of the position of each species on the tape. The shots present, if possible, breeding, non-breeding and juvenile plumages. Stills are sometimes used to point to otherwise only shortly visible characters (eg, the rump and tail pattern of Solitary Sandpiper *T solitaria*). Also some attention is paid to distinctive calls (eg, Greater Yellowlegs *T melanoleuca*). Information on world distribution, migration routes, occurrence and vagrancy pattern are given in the commentary.

I personally considered the first video on *Calidris* sandpipers a more useful addition to printed information from an identification point of view than this one, since the *Calidris* group contains smaller, more similar and harder-to-identify species than the *Tringa* group. An omission is the absence of scientific bird names, both on the video and in the text on the inside of the video box; this may seem superfluous but it simply enhances the practical use and even may enlarge the video's potential market. Furthermore, I noticed some colour fading along brightly coloured bare parts such as yellow and, especially, red legs but I am not sure whether this is caused rather by the quality of my video player than that of the tape.

Having said that, this second video is absolutely good value with excellent shots, and any wader fan should get it. ANDRÉ J VAN LOON

WP reports

This review lists rare and interesting birds reported in the Western Palearctic in **February-March 1995** and focuses on north-western Europe. Additional information covering earlier or later reports is included as well. Some records of species outside the WP are also mentioned. The reports are largely unchecked and their publication here does not imply future acceptance by the records committee of the relevant country.

In England, long-staying **Pied-billed Grebes** *Podilymbus podiceps* remained during the entire period on Tresco, Scilly, and at Stithians Reservoir, Cornwall (the latter accompanied by its single hybrid young). Another individual was seen at Wexford North Slob, Wexford, Ireland, between 1 January and 19 February. An adult-summer **Slavonian Grebe** *Podiceps auritus* on 8-10 April at Pilismaróti, Szobi inlet, is a rare record for Hungary. In Finland, a **Northern Fulmar** *Fulmarus glacialis* was seen following a ship at Uusikaupunki on 9 February. In September 1993 and August 1994, the second **Cape Verde (Fea's) Petrel** *Pterodroma feae* for the Azores was trapped and retrapped on an islet, reinforcing the possibility of the existence of a small breeding population (cf Bull Br Ornithol Club 115: 9-14, 1995). Amidst **Mediterranean Shearwaters** *Puffinus yelkouan mauretanicus* at Cap Rhis, Morocco, two individuals showing characters of the eastern subspecies *P y yelkouan* were reported on 4 February. In September 1993, Europe's first breeding record of **Red-billed Tropicbird** *Phaethon aethereus* was established when an adult of the tropical North Atlantic subspecies *P a mesonauta* was found on an islet off Graciosa, Azores, incubating a single egg (cf Bull Br Ornithol Club 115: 6-8, 1995). In Israel, up to two **Brown Boobies** *Sula leucogaster* and two **Striated Herons** *Butorides striatus* were present at Eilat North Beach during March. In 1994, **Black Storks** *Ciconia nigra* bred successfully for the first time in Italy, at Monte Fenera NP, Piedmont.

In Poland, three **Lesser White-fronted Geese** *Anser erythropus* were seen at Zmigrod on 28 January. In Bulgaria, a first-winter stayed at Durankulak on 19 February together with **White-fronted Geese** *A albifrons* (of which 100 000 were counted at a roost). The **Ross's Goose** *A rossii* at Stellendam, Zuidholland, the Netherlands, was frequently seen until at least 10 March. Vagrant **Lesser Canada Geese** *Branta canadensis* were reported on Islay, Strathclyde, Scotland, from 3 January to 7 February and at Martin Mere, Lancashire, England, on 14-19 February. At least some of those reported in recent years in western Europe (cf Dutch Birding 16: 33, 78, 1994; 17: 29, 1995) could refer to *B c hutchinsii* which might be a separate species (cf Auk 108: 585-593, 1991). A male **Falcated Duck** *Anas falcata* was

present at Kirkby, Lincolnshire, England, on 19-21 February. In Scilly, the long-staying **American Black Duck** *A rubripes* remained the entire period on Tresco. The third for Norway was a male at Vasshusvatnet, Klepp, Jæren, Rogaland, from 4 March. The first **Blue-winged Teal** *A discors* for Hungary was a bird found dead in Heves in February. On Tenerife, Canary Islands, a first-winter male **Ring-necked Duck** *Aythya collaris* was seen at Balsa de Valle Molina from 11 November 1994 to 3 March. The first for Poland was an adult male near Brzeg, Lower Silesia, on 5-11 April. The female **Lesser Scaup** *A affinis* staying at Roquito del Fraile, Tenerife, from 17 November 1994 was last seen on 12 March (cf Dutch Birding 17: 29, 1995; Birding World 8: 52-55, 1995). The male present for its third winter at Vevey Harbour, Vaud, Switzerland, from 10 February was last seen on 20 March. In England, a first-winter male was seen at Barton-upon-Humber, Humber-side, on 13-16 February and from 5 March a first-winter male was back at Carnforth, Lancashire. In Northern Ireland, a male was reported at Washing Bay, Lough Neagh, Tyrone, on 25-26 March. In the Netherlands, the first-winter male which stayed on Walcheren, Zeeland, from 21 November 1994 until 15 January was seen again from 26 March to at least 24 April. In England, the adult female **White-headed Duck** *Oxyura leucocephala* at Abberton Reservoir, Essex, remained the entire period. An unringed female at Csajto, Hungary, on 24-26 February concerns the second record of a wild bird since the reintroduction programme ceased in 1986.

In the first week of October 1994, a juvenile **Crested Honey Buzzard** *Pernis ptilorhynchus* was picked-up exhausted at Raydah, in south-western Saudi Arabia (cf Dutch Birding 16: 205-206, 1994). The pair of **Black-shouldered Kites** *Elanus caeruleus* holding territory from 22 August 1994 near the mouth of the Seine at Marais Vernier, Eure, France, was still present during March. One was seen on 2 April at Wittersdorf and Héisingue in the French-German border area near Basel, Switzerland. In 1994, a two-year-old **Lammergeier** *Gypaetus barbatus* on 21 March and a four-year-old on 6 May were seen at vulture feeding stations near Madzharovo, Bulgaria, where this species was sighted for the last time in 1980. Also in Bulgaria, two pairs **Monk Vulture** *Aegypius monachus* probably bred successfully in 1994 in the area where this species first nested in 1993. A **Spotted Eagle** *Aquila clanga* was seen at El Rocio, Coto Doñana, on 15-16 February. Up to five were present in the Camargue, Bouches-du-Rhône, France, in March.

A **Demoiselle Crane** *Anthropoides virgo* stayed at the Aqaba salt-pans, Jordan, on 20-21 March and could be

60 Glaucous-winged Gull / Beringmeeuw *Larus glaucescens*, adult, with Yellow-legged Gull / Geelpootmeeuw *L. cachinnans*, Essaouira, Morocco, 31 January 1995 (Theo Bakker)

61 Royal Terns / Koningssterns *Sterna maxima* with Caspian Tern *S. caspia* and Sandwich Terns *S. sandvicensis*, Ad Dakhla, Western Sahara, February 1995 (Theo Bakker)

62 White-tailed Lapwing / Witstaartkievit *Chettusia leucura*, Eilat, Israel, March 1995 (Felix Heintzenberg)

63 Dunn's Lark / Dunn's Leeuwerik *Eremalauda dunnii*, Eilat, Israel, March 1995 (Felix Heintzenberg)

seen from across the Israeli border. In Ireland, a **Killdeer Plover** *Charadrius vociferus* stayed at Tacumshin, Wexford, on 1-9 April. Later in the month, one was reported in Scotland. In early March, nine **Greater Sand Plovers** *C. leschenaultii* were noted within a week near Paphos lighthouse, Cyprus. A male **Caspian Plover** *C. asiaticus* was seen at Yotvata, Israel, on 20 March. **Sociable Plovers** *Chettusia gregaria* were reported at Kefar Ruppin, Israel, in mid-March and at Ulm, Baden-Württemberg, Germany, in late March. In Israel and Jordan, two **White-tailed Lapwings** *C. leucura* were alternately staying at the Eilat Sewage Canals or the salt-pans at Aqaba from 22 March into April. The first **Greater Yellowlegs** *Tringa melanoleuca* for the Netherlands seen during 30 min on 15 January at Grijpskerke, Zeeland (Dutch Birding 17: 30, 34, 40, plate 32, 1995), was rediscovered on 20 April at De Braakman, Zeeland, where it stayed until at least 30 April. Presumably, the same individual had been photographed between Dudzele and Zeebrugge, Westvlaanderen, Belgium, during 27 November to 2 December 1994 and presumably also at Rockliffe, Cumbria, England, during 15 October to 13 November 1994 (cf Dutch Birding 16: 250, 1994; 17: 27, 30, 34, 88, plates 21 & 33, 1995). On 18 January, 54 **Great Knots** *Calidris tenuirostris* were counted during a census on Merawah Island, United Arab Emirates, and up to 25 were seen

at Khor Al Beidah from 3 March. On 2 April, a **Long-billed Dowitcher** *Limnodromus scolopaceus* was seen at Lady's Island Lake, Wexford. It is of importance to know that the sighting of **Eskimo Curlew** *Numenius borealis* in Argentina in 1993 has proven to be erroneous; rumours may have referred to the hypothetical record in October 1990 (Cotinga 3: 69, 1995; contra Birding World 7: 122, 1994). The male **Slender-billed Curlew** *N. tenuirostris* at Merja Zerga, Morocco, remained until at least 6 February. At the very moment that the Moroccan bird was generally believed to have become the last surviving individual of the species, spectacular news came from southern Italy. After a report of four individuals in mid-January, a flock of 10 foraging birds was found on 26 February (Dutch Birding 17: 40, 1995). In the following days, until mid-March, up to 19 individuals were identified and photographed (Birding World 8: 90, 1995). Apparently, these birds were passing through from (an) unknown wintering area(s), possibly somewhere in Tunisia, to their unknown breeding area, presumably somewhere in Russia. A recently published review of the status and distribution of this species in Italy, based on no less than 141 museum skins, shows that southern Italy was (and might still be) an important stop-over site, and also that the sex ratio during wintering and spring migration was in favour of males (Ric Biol Selvaggina 94: 1-18, 1995).

A wintering **Terek Sandpiper** *Xenus cinereus* stayed along the Simeto river, Sicily, Italy.

In Israel, an immature **Sooty Gull** *Larus hemprichii* from 24 February to 18 March and up to 25 **White-eyed Gulls** *L. leucophthalmus* during March were present at Eilat North Beach. A first-winter **Laughing Gull** *L. atricilla* was seen at Belfast, Northern Ireland, on 12 April. At Swords, Dublin, Ireland, an adult-winter **Bonaparte's Gull** *L. philadelphia* was present on 1-3 April. A first-winter **Ring-billed Gull** *L. delawarensis* at Bergen, Hordaland, Norway, in early March was the third at this place during this winter. If accepted, an adult **Yellow-legged Gull** *L. cachinnans* reported from Stjordal, Nord-Trøndelag, on 12-26 February will be the first for Norway. In Britain, the first-winter **Kumlien's Gull** *L. glaucooides kumlieni* at Plymouth, Devon, remained until 26 March and another was present at Lerwick, Shetland, from 23 March. Besides, at least five adults were seen in Britain and three in Ireland. If accepted, an adult **Glaucous-winged Gull** *L. glaucescens* photographed by Theo Bakker and Koen van Dijken at Essaouira, Morocco, on 31 January, will constitute the species' first record for the WP and Africa. Amazingly, it might also be the first ever to be recorded east of Chicago, Illinois, USA (Paul Lehman in litt). There is one previous WP report of this species concerning a bird ringed as pullus on Vancouver Island, British Columbia, Canada, on 27 July 1969 and encountered at Lake Zürich, Switzerland, in early November 1969. Although the ring was returned, the recovery was considered too improbable and too doubtful to give credence to (Dutch Birding 8: 41-44, 1986). In Bulgaria, an adult and a dead immature **Great Black-backed Gull** *L. marinus* were found at Lake Shabla on 18 February. In England, an adult **Ross's Gull** *Rhodostethia rosea* was seen almost daily at Seaforth, Merseyside, from 2 February to 15 March. Another adult was present at Slapton Ley, Devon, on 18-19 February. In Ireland, a first-winter was reported on 6 March at Galway Docks, Galway, where an adult had been present from 28 January to 1 February. The sixth for Denmark was a first-winter briefly seen at Hojer, Jutland, on 13 February. On 6-10 February, at least 97 **Royal Terns** *Sterna maxima* were counted at Ad Dakhla, Western Sahara. The first-winter **Forster's Tern** *S. forsteri* in Gwynedd, Wales, stayed from 20 January to 9 February. Possibly the same bird reappeared near Musselburgh, Lothian, Scotland, where it lingered around from 21 February to at least early April. In Belgium, a **Brünnich's Guillemot** *Uria lomvia* was found dead along the coast at Bredene, Westvlaanderen, on 21 January. The one in Shetland was released after being taken into care at Wadbister Voe on 1 February and was still present the next day (cf Dutch Birding 17: 30, 1995). At Varberg, Halland, Sweden, one was found dead on 18 February.

Another **African Collared Dove** *Streptopelia roseogrisea* was seen at Abu Simbel on 10 April (cf Dutch Birding 17: 30, 1995). If accepted, an **Oriental Turtle**

Dove *S. orientalis* photographed near the Tarragona-Salou road in late January will be the first for Spain. In Sweden, in the very same year that the famous wintering Öland individual failed to return, a first-winter stayed from 26 January to at least 22 March at Holmsund, Västerbotten (cf Birding World 8: 51, 1995). In Israel, up to 15 **Namaqua Doves** *Oena capensis* were present during this winter at K20 north of Eilat. A **Middle Spotted Woodpecker** *Dendrocopos medius* calling during early March in southern Limburg would, if accepted, be the fifth since 1980 for the Netherlands. In Israel, up to 15 **Dunn's Larks** *Eremalauda dunnii* stayed at K33, north of Eilat, during March and at least one pair started to breed. Also, up to five **Oriental Larks** *Alauda gul-gula* remained during March. The first **Wire-tailed Swallow** *Hirundo smithii* for the WP was reported north of Wadi Hagul, Egypt, on 30 March. The 11th and 12th **Blyth's Pipits** *Anthus godlewskii* for the UAE were seen at Al Wathba from 16 December to mid-February and at Dibba on 14 February. In Israel, two **Olive-backed Pipits** *A. hodgsoni* were wintering. On 24 April, one was found on Fair Isle, Scotland. A **Buff-bellied Pipit** *A. rubescens* wintered in northern Israel and one was seen at Eilat on 8 March. Also at Eilat, a first-summer female **Citrine Wagtail** *Motacilla citreola* was well-photographed on several days. Two **Alpine Accentors** *Prunella collaris* at Dana NR on 26 February were the first for Jordan. In the Shulamit Gardens at Eilat, the annual **Black Scrub-robin** *Cercotrichas podobe* was seen from 23 March. A **Red-flanked Bluetail** *Tarsiger cyanurus* turned up on Holy Island, Northumberland, England, on 23 April. In Portugal, a male **Desert Wheatear** *Oenanthe deserti* was singing south of Lisbon near Sines on 16 February. In northern Israel, at least four **Red-tailed Wheatears** *O. xanthopyrmyna* were seen during March. On 5 March, an **Eyebrowed Thrush** *Turdus obscurus* was reported at Saint-Brévin-les-Pins, Loire-Atlantiques, France. From late March to 2 April, a **Black-throated Thrush** *T. ruficollis atrogularis* was present on Helgoland. If accepted, a sighting by British birders of a short-staying **Naumann's Thrush** *T. naumanni naumanni* at Cadzand, Zeeland, on 25 March would be the first of this subspecies for the Netherlands. The first **Grasshopper Warbler** *Locustella naevia* for Yemen was seen at Bar Baryd Island on 21 March. One of the three **Paddyfield Warblers** *Acrocephalus agricola* trapped and ringed in the winter of 1993/94 in salt-pans on Sardinia, Italy, had returned in the winter of 1994/95 at the same locality. A wintering **Hume's Yellow-browed Warbler** *Phylloscopus humei* remained at Great Yarmouth Cemetery, Norfolk, England, until at least early April. Another was seen from 21 February to 16 March at Hornsea, Humberside. Also in England, wintering **Dusky Warblers** *P. tuscanus* remained during February-March at Bideford, Devon, and at Bude, Cornwall. The first-winter **Red-breasted Flycatcher** *Ficedula parva* at Ten-bel, Tenerife, was still present on 22 March (cf Dutch Birding 17: 31, 1995). In Israel, the wintering male **Isabelline Shrike** *Lanius isabellinus* remained at Ketar Ruppun until at least 26 March. Another male was seen 50 km west of Qesir, Egypt, on

64 Slender-billed Curlews / Dunbekwulpen *Numenius tenuirostris*, southern Italy, March 1995 (Marco Basso)

65 Pale Rock Sparrow *Carpospiza brachydactyla*, Paphos, Cyprus, 6 March 1995 (Bas van Gennip)

66 Isabelline Shrike / Izabelklauwier *Lanius isabellinus*, Kefar Ruppim, Israel, March 1995 (Felix Heintzenberg)

13 April. In the Netherlands, two **House Crows** *Corvus splendens* first seen in April 1994 at Hoek van Holland, Zuidholland, remained through March. In Israel, up to 23 **Pale Rock Sparrows** *Carpospiza brachydactyla* were seen near Eilat during March. Seven individuals north-west of Paphos on 6 March constituted the second record for Cyprus. In Belgium, a successful breeding record of **Parrot Crossbill** *Loxia pytyopsittacus* occurred at Kalmthout, Antwerp, near the Dutch border, and four young were seen during April. In Sweden, the first-winter male **Pine Bunting** *Emberiza leucocephalos* at Umeå, Västerbotten, was last seen on 17 February. The first-winter male at Wexford North Slob, Wexford, Ireland, stayed until at least 19 February. In Norway, a male was found at Egersund, Rogaland, on 19 March. From 29 March, an elusive male was reported at Gibraltar Point, Lincolnshire. The first ever for the UAE

was seen at Das Island on 8 November 1994. The fifth **Cirl Bunting** *Emberiza cirlus* for the Netherlands killed itself against a window at Hoogerheide, Noordbrabant, in mid-March. In south-eastern Belgium, a **Rock Bunting** *E. cia* was reported in Luxembourg on 3 April.

For a number of reports, publications in *Birding World*, *Birdwatch*, *Bird Watching*, *British Birds*, *Cotinga*, *Irish Birdwatching*, *Limicola*, *Limosa*, *Linnut*, *Ornithos*, *Vår Fågelvärld*, *Vår Fuglefauna*, *Winging It* and *World Birdwatch* were consulted. News from Britain was kindly supplied by Birdline (0891-700-222) and *Rare Bird News* (0881-888-111). We wish to thank Peter Arctander, Mindy Baha El Din, Sherif Baha El Din, Jan-Joost Bakhuizen, Peter Barthel, Roelof de Beer, Marcel Capello, Tony Clarke (Canary Islands), Gerald Driessens, Marc Duquet, Enno Ebels, Zoltán Ecsedi, Annika

Forsten, Vasuta Gábor, Steve Gantlett, Hans Gebuis, Bas van Gennip, Terry Guillaume (Swiss Bilingual Bird-line), Tom van der Have, Felix Heintzenberg, Jeff Higgott, Erling Jirle, Guy Kirwan (OSME), Franko Maroevic, Anthony McGeehan, Richard Millington, Dominic

Mitchell, Gerald Oreel, Arie Ouwerkerk, Bjørn Einar Sakseid, Aat Schaftenaar, Bob Scott, Hadoram Shirihi, Gunter De Smet, Tadeusz Stawarczyk, Maarten van Steenis, Peter Symens and Bernard Volet for their help in compiling this review.

Arnoud B van den Berg, Duinlustparkweg 98, 2082 EG Santpoort-Zuid, Netherlands
George Sangster, Nieuwe Rijn 27, 2312 JD Leiden, Netherlands

Recente meldingen

Dit overzicht van recente meldingen van zeldzame en interessante vogels in Nederland en België beslaat voornamelijk de maanden **januari-maart 1994**. De vermelde gevallen zijn merendeels niet geverifieerd en het overzicht is niet volledig. Alle vogelaars die de moeite namen om hun waarnemingen aan ons door te geven worden hartelijk bedankt.

Waarnemers van soorten in Nederland die worden beoordeeld door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna wordt verzocht hun waarnemingen zo spoedig mogelijk toe te zenden aan: CDNA, Postbus 45, 2080 AA Santpoort-Zuid, Nederland. Hiertoe gelieve men gebruik te maken van CDNA-waarnemingsformulieren die eveneens verkrijgbaar zijn bij bovenstaand adres.

Nederland

DUIKERS TOT VALKEN **Roodkeelduikers** *Gavia stellata* waren zoals gewoonlijk weer in groten getale aanwezig bij de Brouwersdam, Zuidholland, met op 19 februari 60 exemplaren. **IJsduikers** *G. immer* verbleven op 7 februari op het Veerse Meer, Zeeland, op 21 februari bij Schiermonnikoog, Friesland, en op 25 maart bij de Zuidpier van IJmuiden, Noordholland. **Stormvogeltjes** *Hydrobates pelagicus* werden gemeld op 2 januari bij de Brouwersdam en drie bij Lauwersoog, Groningen. Opmerkelijk is wel dat een andere waarnemer op die dag bij Lauwersoog drie **Vale Stormvogeltjes** *Oceanodroma leucorhoa* zag. Bij Westkapelle, Zeeland, vlogen op 2 januari één en op 12 januari twee Vale Stormvogeltjes langs. **Kuifaalscholvers** *Phalacrocorax aristotelis* verbleven op 3 januari en 23 maart (één) en op 8 januari (twee) bij IJmuiden, op 11 januari bij Gorishoek, Zeeland, en op 23 februari bij de Philipsdam, Zeeland. De **Kwakken** *Nycticorax nycticorax* van het Veerse krekeengebied (maximaal acht) werden de gehele periode aldaar gezien. De gehele winter bleven **Kleine Zilverreigers** *Egretta garzetta* het Zeeuwse landschap opfleuren. Er werden waarnemingen verricht van 2 januari tot 9 februari bij de Koudekerkse Inlagen, Zeeland, van 2 januari tot 11 februari in het Verdron-

ken Land van Saeftinge, Zeeland, op 3 januari op de Plaat van Scheelhoek, Zuidholland, op 5 januari bij de Brouwersdam, op 7 januari bij Vlissingen, Zeeland, van 9 januari tot 8 maart (maximaal vier) bij Arnhemuiden, Zeeland, op 20 januari bij Het Zwin, Zeeland, op 10 maart bij Breskens, Zeeland, en op 14 maart op het Rammegors, Zeeland. De twee **Grote Zilverreigers** *E. alba* van Nuland, Noordbrabant, werden daar nog tot 5 maart gemeld. Andere exemplaren werden gezien op 3 januari bij Borssele, Zeeland, van 13 januari tot 25 februari langs de Lek tussen Krimpen en Groot-Ammers, Zuidholland, van 21 tot 30 januari op de Korendijkse Slikken, Zuidholland, van 21 januari tot 25 februari in de Lauwersmeer, Groningen, van 5 februari tot 23 maart bij Pijnacker, Zuidholland, van 19 tot 25 februari bij Woerdense Verlaat, Utrecht, en op 24 maart in de AW-duinen, Noordholland. Vanaf 13 maart waren er weer meerdere exemplaren aanwezig in het Oostvaardersplassengebied, Flevoland. De **Zwarte Ibis** *Plegadis falcinellus* bleef de gehele periode aanwezig ten oosten van Haarlem, Noordholland, terwijl er één (mogelijk dezelfde) op 9 maart aan het Kennemermeer bij de Zuidpier van IJmuiden zat. Winterse **Lepelaars** *Platalea leucorodia* werden gezien op 2 januari bij Neeltje Jans, Zeeland, en op 4 januari bij Bergen op Zoom, Noordbrabant, en de Kwade Hoek, Zuidholland. Niet onopgemerkt verbleven **Flamingo's** *Phoenicopterus ruber roseus* op 2 januari in de Lauwersmeer, op 22 januari bij de Makkumeroordwaard, Friesland, en op 17 maart twee bij de Philipsdam. **Dwergganzen** *Anser erythropus* waren aanwezig op 3 januari (één) en 22 maart (twee) in de Lauwersmeer, op 5 januari, 11 en 12 februari bij Den Bommel, Zuidholland, van 14 januari tot 18 maart bij Goedereede, Zuidholland, van 21 januari tot 18 maart 11 bij Strijen, Zuidholland, op 22 januari bij Simonshaven, Zuidholland, op 28 januari bij Laaxum, Friesland, op 4 en 5 februari twee bij Workum, Friesland, op 11 februari bij Groede, Zeeland, en van 7 tot in april maximaal 17 bij Anjum, Friesland. Van de 17 doorgegeven **Sneeuwganzen** *A. caerulescens*, is de groep van zeven exemplaren die zich van 21 januari tot 28 februari ophield in Zuid-

67 Ross' Gans / Ross's Goose *Anser rossii*, Plaat van Scheelhoek, Stellendam, Zuidholland, januari 1995
(Marten van Dijk)

68 Kleine Burgemeester / Iceland Gull *Larus glaucooides*, eerste-winter, Groningen, Groningen, 9 maart 1995
(Eric Koops)

west-Friesland het vermelden waard. De **Ross' gans** *A rossii* die van 13 januari tot 10 maart op de Plaaf van Scheelhoek zat, werd op diverse jaarlijsten genoteerd. Op zeven locaties in Nederland werden **Canadese Ganzen** *Branta canadensis* van één van de kleine ondersoorten waargenomen, meestal in duo's. Sommige waarnemers maakten ons erop attent dat in enkele gevallen sprake kon zijn van hybriden tussen Canadese Gans en andere soorten ganzen. Intrigerend is de waarneming van een gekleurringd exemplaar op 21 januari op de Plaaf van Scheelhoek. **Witbuikrotganzen** *B bernicla hrota* verbleven van 7 januari tot 28 februari bij Scharendijke, Zeeland, en op 24 maart op Texel, Noordholland. **Zwarte Rotganzen** *B b nigricans* waren op 9 januari nog aanwezig op Terschelling, Friesland, op 13 februari bij de Philipsdam, op 27 februari op Vlieland, Friesland, en van 24 tot 30 maart op Texel. In totaal werden 28 **Roodhalsganzen** *B ruficollis* waargenomen op 24 verschillende locaties. In tegenstelling tot de Dwerggans ging het nooit om concentraties; twee bij elkaar was het maximum. Van 1 januari tot 18 maart zat een **Bronskopeend** *Anas falcata* in de omgeving van Spaarndam, Noordholland. Tot 13 januari werd de **Siberische Taling** *A formosa* van Broekhuizen-vorst, Limburg, gemeld. Waarschijnlijk door gebrek aan belangstelling werd hij pas op 4 maart daar opnieuw gemeld. Een **Amerikaanse Wintertaling** *A crecca carolinensis* werd op 3 februari opgemerkt bij Gaast, Friesland. Na enige tijd afwezig te zijn geweest, werd de **Blauwvleugeltaling** *A discors* van de AW-duinen op 4 en 9 januari en 12 maart weer gadeslagen. Een ander mannetje werd op 18 februari en 16 maart gezien op Terschelling. Van de **Witoegeend** *Aythya nyroca* waren er de volgende gevallen: op 7 januari in de AW-duinen, van 18 tot 26 maart ten oosten van Utrecht, Utrecht (deze vogel werd op 31 maart dood gevonden en is opgestuurd naar het Zoologisch Museum te Amsterdam, Noordholland) en op 19 en 20 maart bij Stavoren, Friesland. De **Kleine Topper** *A affinis* van Veere, Zeeland, bleef daar tot 13 januari, maakte op 14 en 15 januari een uitstapje naar Middelburg, Zeeland, en werd pas vanaf 26 maart weer bij Veere waargenomen. Hoewel enkele waarnemers het wagen te betwijfelen, zijn er opnieuw waarnemingen van een vrouwtje **Koningseider** *Somateria spectabilis* op 12 februari en 2 april bij De Cocksdorp op Texel. De eerste **Zwarte Wouw** *Milvus migrans* van het seizoen passeerde op 26 maart Grave, Noordbrabant. De eerste **Rode Wouwen** *M milvus* vlogen op 26 februari bij Maastricht, Limburg, en de Praamweg, Flevoland, op 11 maart werden er vijf gemeld verspreid over het land en vanaf 22 maart begon geheel volgens verwachting de echte doortrek. **Zeearenden** *Haliaeetus albicilla* werden tot 4 februari gemeld op de Slikken van Flakkee, Zuidholland, op 7 januari in de AW-duinen, van 9 januari tot 19 maart in de Oostvaardersplassen, van 26 januari tot 1 maart in de Lauwersmeer, van 9 tot 11 februari bij Valkenswaard, Noordbrabant, op 12 februari in het Harderbroek, Flevoland, en op 21 februari bij Strijen. De enige **Visarend** *Pandion haliaetus* vloog op 31 maart bij Eijsden, Limburg. Net zoals in de vorige pe-

riode was er veel verwarring omtrent 'grotere valken' in het Deltagebied. In de omgeving van de Schelphoek, Zeeland, verbleef een vermoedelijke hybride **Giervalk x Slechtvalk** *F rusticolus x peregrinus* en bij Bergen op Zoom een **Sakervalk x Slechtvalk** *F cherrug x peregrinus*. Echte Slechtvalken *F peregrinus* waren er ook, en wel c. 40 op bijna evenzoveel locaties.

KRAANVOGELS TOT ALKEN Deze winter waren **Kraanvogels** *Grus grus* opvallend aanwezig in ons land. Er waren acht waarnemingen van groepen of groepjes, met als grootste aantallen 30 op 3 januari bij Bleiswijk, Zuidholland, en 25 op 13 februari boven Arnhem, Gelderland. Bij de Flaauwers Inlaag, Zeeland, verbleven er twee van 11 januari tot 18 februari. Vanaf begin maart begon de doortrek met als absolute topdagen 10 maart (ruim 300) en 11 maart (c. 2900!). Een **Vorkstaartplevier** *Glareola pratincola* werd op 11 maart geclaimd bij de Kwade Hoek. Een winterwaarneming van een **Kleine Plevier** *Charadrius dubius* was er op 7 januari bij Scheveningen, Zuidholland. Uitzonderlijk zijn de winterwaarnemingen van een **Morinelplevier** *C morinellus* op 7 januari en 21 maart bij Wissenkerke, Zeeland. Een **grijze snip** *Limnodromus* werd langsvliegend gemeld op 21 maart bij Breskens. **IJslandse Grutto's** *Limosa limosa islandica* werden opgemerkt op 3 januari (drie) bij Den Oever, Noordholland, op 14 januari (c. 210!) op het Paulinaschor, Zeeland, op 27 januari (drie) bij de Kwade Hoek, op 11 februari bij De Braakman, Zeeland, en op 4 maart (vijf) bij Voorst, Gelderland. De eerste **Grote Geelpootruiter** *Tringa melano-leuca* voor ons land werd op 15 januari kortstondig waargenomen en teraauwernood gefotografeerd bij Grijpskerke, Zeeland (Dutch Birding 17: 34, 40, 1995). **Rosse Franjepoten** *Phalaropus fulicarius* zwommen op 2 en 3 januari in de Putten van Camperduin, Noordholland, en vanaf 30 maart in de Lauwersmeer. **Middelste Jagers** *Stercorarius pomarinus*, **Kleine Jagers** *S parasiticus* en **Grote Jagers** *S skua* werden in kleine aantallen gemeld, vooral in de eerste twee weken van januari. Ongebruikelijk was de aanwezigheid van een Grote Jager van 7 tot 12 februari bij Tilburg, Noordbrabant. Na de waarneming van een **Ringsnavelmeeuw** *Larus delawarensis* op 2 januari net over de grens bij Achtmaal, Noordbrabant, volgde een al even grensverleggende waarneming op/over de grens bij Stevensweert, Limburg. In het kielzog hiervan was er een melding op 20 januari bij Oostkapelle, Zeeland, en was er nog een viertal claims van deze soort. Van de **Geelpootmeeuw** *L cachinnans* was er slechts een 15-tal meldingen, voornamelijk langs de Maas in Limburg en langs de kust. Een onvolwassen **Kleine Burgemeester** *L glaucooides* bij IJmuiden liet zich tussen 5 januari en 28 maart uitstekend bekijken, meestal in de omgeving van dezelfde afvalbakken in de vissershaven, waar er enige jaren geleden ook al één verbleef. Voorts werd de soort gemeld op 11 januari vliegend over Groningen, Groningen, op 16 en 17 januari bij Oostmaerland, Limburg, op 17 januari en 21 februari nabij Enschede, Overijssel, op 22 januari langs de Maas, net over de grens bij Echt, Limburg, en op 25 februari bij Katwijk

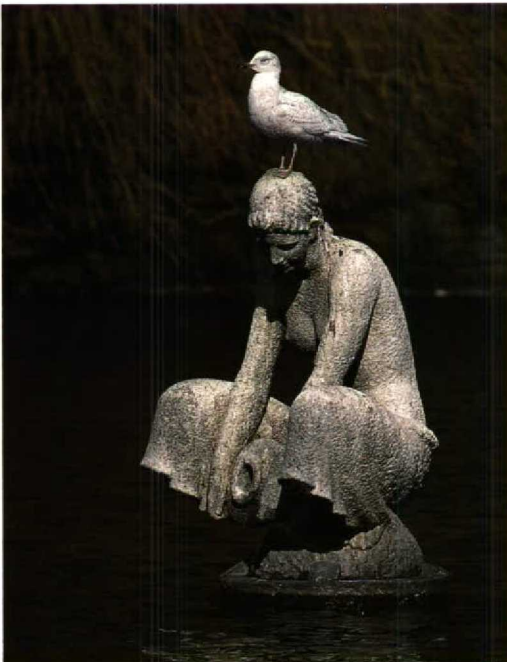
Recente meldingen

aan Zee, Zuidholland. Vanaf 19 maart verbleef een exemplaar in de stad Groningen. **Grote Burgemeesters** *L. hyperboreus* werden doorgegeven van 10 plekken. Voor langere tijd zaten er exemplaren bij de Brouwersdam tot 19 februari, bij Ilmuiden (twee) van 3 januari tot in april, op het Spaarne te Haarlem van 14 januari tot 27 februari en van 8 februari tot 4 maart bij Stellingdam, Zuidholland. Een leuke waarneming betrof een **Drieteenmeeuw** *Rissa tridactyla* op 4 maart bij Grevenbicht, Limburg. Voor de volledigheid vermelden we hier nogmaals de **Forsters Stern** *Sterna forsteri* die op 5 januari bij Kinderdijk, Zuidholland, werd gefotografeerd (Dutch Birding 17: 33, 40, 1995). De **Zwarte Zeekoet** *Cephus grylle* van Terschelling bleef tot 16 januari. **Kleine Alken** *Alle alle* werden gezien op 21 januari op het Veerse Meer en op 27 januari (negen) en op 28 januari (één) bij Camperduin. **Papegaaiduikers** *Fratercula arctica* werden opgemerkt bij Camperduin op 3 januari (één) en op 27 januari (twee) en bij Westkapelle op 12 januari en op 6 maart. Deze laatste werd ter plekke verorberd door een Grote Mantelmeeuw *L. marinus*.

SPECHTEN TOT GORZEN Naar verluidt hield zich in maart een **Middelste Bonte Specht** *Dendrocopos medius* op in Limburg. Een zeer ongewone melding was die van een **Duinpieper** *Anthus campestris* op 16 januari

bij de Mokkebank, Friesland. Langsvliegende **Pestvogels** *Bombycilla garrulus* werden gerapporteerd op 5 januari (drie) bij Haren, Groningen, en op 24 januari (vier) in Arnhem. Een exemplaar bij Meerkerk, Zuidholland, werd op 15 maart gegrepen door een langszuizende auto. Een **Waterspreeuw** *Cinclus cinclus* werd op 25 februari gemeld bij de Carnisse Grienden bij Rhoon, Zuidholland. Vanaf 12 maart liet een exemplaar zich bezichtigen ten noorden van Gasteren, Drenthe. Een groep Britse vogelaars meldde op 25 maart enige tijd een **Naumanns Lijster** *Turdus naumanni naumanni* bij Cadzand, Zeeland, te hebben geobserveerd. Op 14 februari was er een melding van een **Bladkoning** *Phylloscopus inornatus* in Rotterdam. Op 2 februari werden bij een waterzuivering te Zeist, Utrecht, zeven **Tjiftjaffen** *P. collybita* aangetroffen, waarvan er twee hun liedje ten gehore brachten; op 7 januari was er een melding van een **Siberische Tjiftjaf** *P. c. tristis* in Dordrecht, Zuidholland. **Taigaboomkruipers** *Certhia familiaris* waren aanwezig tot 21 januari bij Lauwersoog, op 18 januari bij Ede, Gelderland, op 21 januari in Meyendel, Zuidholland, op 22 januari bij Bovensmilde, Drenthe, op 27 januari bij Groningen, op 20 februari bij Wijk bij Duurstede, Utrecht, op 24 en 27 februari op Vlieland, en op 26 maart bij Bakkeveen, Friesland; in maart werden in Zuid-Limburg zeker 10 territoria vastgesteld. De eerste **Buidelmezen**

69 Kleine Burgemeester / Iceland Gull *Larus glaucooides*, eerste-winter, Groningen, Groningen, 9 maart 1995 (Roef Mulder)

70 Kraanvogels / Common Cranes *Grus grus*, Serooskerke, Schouwen, Zeeland, januari 1995 (René Pop)

71 Zwarte Zeekoet / Black Guillemot *Cephus grylle*, West-Terschelling, Terschelling, Friesland, januari 1995 (Arie Ouwerkerk)

72 Russische Kauw / Russian Jackdaw *Corvus monedula soemmerringii*, Leiden, Zuidholland, januari 1995 (Teus J C Luijendijk)

Remiz pendulinus van het seizoen werden opgemerkt op 26 februari langs de Knardijk, Flevoland, op 23 maart (twee) bij het Veerse Meer en op 30 maart in de Brabantse Biesbosch, Noordbrabant. Op 11 januari werd een **Notekraker** *Nucifraga caryocatactes* gezien bij het Engelermeer, Noordbrabant. Een **Russische Kauw** *Corvus monedula soemmerringii* verbleef een groot deel van de winter in Leiden, Zuidholland. Op 5 februari werden er enkele 10-tallen gezien in de omgeving van Wijster, Drenthe. Beide **Huis kraaien** *C splendens* van Hoek van Holland, Zuidholland, blijken de winter te hebben doorstaan, waarschijnlijk op een dieet van patat. Behoorlijk buiten zijn verspreidings-

gebied was de **Raaf** *C corax* die op 30 maart op Texel gezien werd. Tot 11 februari bleven **Grote Kruisbekken** *Loxia pytyopsittacus* gemeld worden vanaf de Loenermark, Gelderland. Het exacte aantal was moeilijk vast te stellen maar kan geschat worden op nul tot 14 (!?). Leuk is de waarneming van 65 **Appelvinken** *Coccothraustes coccothraustes* op een camping aan het Nuldernauw, Flevoland. De vijfde **Cirlgors** *Emberiza cirlus* voor Nederland belandde na een onfortuinlijke ontmoeting op 13 maart met een raam te Hoogerheide, Noordbrabant, in het Zoologisch Museum te Amsterdam, Noordholland.

Ruud M van Dongen, Albertusstraat 4, 5261 AD Vught, Nederland
 Hans Gebuis, Boogschutter 30, 3328 KB Dordrecht, Nederland
 Peter W W de Rouw, Warande 23, 3705 ZB Zeist, Nederland

België

DUIKERS TOT VALKEN Naast de talrijke waarnemingen van **Parelduikers** *Gavia arctica* aan de kust was er slechts één binnenlandwaarneming, te Warneton, Hainaut, op 14 en 15 januari. **Ijsduikers** *G immer* waren nog aanwezig te Heist, Westvlaanderen, tot 10 januari; te Walem, Antwerpen, van 13 januari tot 22 februari en dezelfde vogel in het Mechels Broek, Antwerpen, van 4 maart tot in april; te Zeebrugge-Achterhaven, Westvlaanderen, van 14 januari tot 5 maart; op de Barrage de l'eau d'Heure, Hainaut, op ten minste 16 januari; en bij Kluizen, Oostvlaanderen, van 22 tot 24 januari. Bovendien werden nog langstreckende exemplaren opgemerkt te Oostende, Westvlaanderen, op 2 januari en te Zeebrugge op 27 en 28 februari. Op 3 januari

vloog een **Grauwe Pijlstormvogel** *Puffinus griseus* langs Oostende. Op 2 januari vloog hier al een **Vaal Stormvogeltje** *Oceanodroma leucorhoa* voorbij en op 12 januari werd een kortstondig pleisterend exemplaar gezien. Bij Oud-Heverlee, Brabant, werd op 12 januari een dode **Jan-van-gent** *Morus bassanus* opgeraapt. **Kuifaalscholvers** *Phalacrocorax aristotelis* deden het rustig aan met één kust- en één binnenlandwaarneming, respectievelijk te Oostende op 3 januari en bij Tildonk, Brabant, op 6 januari. Op 19 februari was er een eerste-winter **Kwak** *Nycticorax nycticorax* op de gekende plek te Dudzele-Zeebrugge. Een **Koereiger** *Bubulcus ibis* vloog op 11 maart over de Zoutekreek bij Zandvoorde, Westvlaanderen. Tussen 14 januari en 19 februari was er weer geregeld een **Kleine Zilverreiger** *Egretta garzetta* te Dudzele-Zeebrugge-Lissewege en op

Recente meldingen

3 en 4 februari zaten er hier telkens twee. Te Knokke-Zwin, Westvlaanderen, waren er waarnemingen op 19 januari en 3 februari. De **Grote Zilverreiger** *E alba* bleef nog aanwezig te Harchies, Hainaut, tot 23 februari en op 18 januari waren er hier weer twee. Van 14 januari tot 12 februari verbleef een **Ooievaar** *Ciconia ciconia* met Nederlandse ring bij Alken, Limburg. Er waren 32 maartgegevens van trekkende vogels, waaronder een groep van 12 over Geel, Antwerpen, op 10 maart. Een mogelijke albino **ibis** *Plegadis* (wit met oranje snavel) was op 12 maart aanwezig bij Schulen, Limburg. Op 21 en 22 maart pleisterde een schuwe, eerste-zomer **Zwarte Ibis** *P falcinellus* te Harchies en op 23 maart vloog vrijwel zeker dezelfde vogel over Lier. Bij Meetkerke, Westvlaanderen, verbleef van 1 tot 5 januari een **Roodhalsgans** *Branta ruficollis*. Het mannetje **Siberische Taling** *Anas formosa* was op 4 januari weer terug bij Hofstade, Brabant, en op 25 februari werd hij opgemerkt bij Mechelen en op 12 maart op de Schelde ter hoogte van Hemiksem, Antwerpen. Een vrijwel zekere hybride **Blauwvleugel- x Kaneeltaling** *Anas discors x cyanoptera* zwom van 5 tot 7 maart bij Gent, Oostvlaanderen. **Krooneenden** *Netta rufo* werden gezien op Blokkersdijk (twee); bij Broechem, Antwerpen; Duffel-Lier-Kessel; Hofstade; Gent-Blaarmerseen (vier); Kessel-Lo, Brabant; Temse, Oostvlaanderen; en Willebroek, Antwerpen. Het mannetje **Ringsnaveleend** *Aythya collaris* verbleef nog op Blokkersdijk tot 21 februari, van ten minste 1 tot 12 maart zat deze vogel bij Hoboken, Antwerpen, van 16 tot 22 maart terug op Blokkersdijk en op 23 maart bij Wintham,

Antwerpen. Een mannetje dat van 25 februari tot 6 maart bij Kessel verbleef, was spijtig genoeg geringd en baltste bovendien met Krakeenden *A strepera* en Smienten *A penelope*. Het al even klassieke mannetje **Witoegeend** *A nyroca* bleef te Lier-Duffel aanwezig tot 29 januari, daarna van 4 tot 7 februari bij Kessel, op 11 februari terug te Lier-Duffel en vanaf 15 februari (tot ten minste 21 maart) bij Pulle, Antwerpen. Een tweede, onvolwassen mannetje verbleef van 18 januari tot half februari bij Chertal, Liège, en mogelijk dezelfde vogel werd van 19 tot 22 februari waargenomen bij Hermal-le-sous-Argenteau, Liège. Bij Doornzele, Oostvlaanderen, pleisterde van 1 februari tot 14 maart een vrouwtje **Rosse Stekelstaart** *Oxyura jamaicensis*. Bij Oostende zwom een mannetje op 3 en 4 februari. De eerste **Zwarte Wouw** *Milvus migrans* pleisterde op 16 maart bij Haasdonk, Oostvlaanderen. **Rode Wouwen** *M milvus* vlogen over Soignies, Hainaut, op 2 januari; over Vorselaar, Antwerpen, op 6 januari; over Wiers, Hainaut, op 20 februari; over Oostende op 27 februari; over Bertem-Bos, Brabant, op 1 maart; over Paal-Berlingen, Limburg, en over Pulle op 11 maart; over Lier op 24 maart en over Kontich, Antwerpen, op 31 maart. De tweede-winter **Zeearend** *Haliaeetus albicilla*, die tot 31 december bij Sint-Agatha-Rode, Brabant, werd waargenomen, was daar wederom aanwezig op 29 januari en 5 februari. De vogel van Bourdon, Luxembourg, werd voor het laatst gezien op 20 februari. Er werden **Ruigpootbuizerds** *Buteo lagopus* opgemerkt te Sint-Pieters-Kapelle, Westvlaanderen (27 januari). **Visarenden** *Pandion haliaetus* werden reeds gezien op 19 maart bij

73 Kortbekzeekoet / Brünnich's Guillemot *Uria lomvia*, Bredene, Westvlaanderen, 21 januari 1995 (*Filip de Ruwe*)

Helchteren, Limburg, en op 25 maart op Blokkersdijk. Op 18 februari werd bij Sint-Kruis-Winkel, Oostvlaanderen, een geringde, grote valk ontdekt van het Giervalk-type. Achteraf bleek het om een hybride van een mannetje **Giervalk** *Falco rusticolus* met een vrouwtje **Giervalk x Sakervalk** *F. rusticolus x cherrug* te gaan. De vogel werd door omwonenden reeds in januari opgemerkt en was op 25 maart nog aanwezig. **Slechtvalken** *F. peregrinus* waren aanwezig te Blokkersdijk (drie); Gent; Harchies-Hensies; Kallo-Doel-Verrebroek (drie à vier); Meetkerke; Oostende; Oudenburg, Westvlaanderen; Prosperpolder, Oostvlaanderen; Rieme, Oostvlaanderen; Sint-Jan-in-Eremo, Oostvlaanderen; Uitkerke, Westvlaanderen; Watervliet-Bassevelde, Oostvlaanderen; Wintham; Zandvoorde; Zuienkerke, Westvlaanderen; Zwijndrecht, Oostvlaanderen; en Zeebrugge (twee).

KRAANVOGELS TOT GORZEN Op 2 februari landden twee **Kraanvogels** *Grus grus* te Lochristi, Oostvlaanderen. Vanaf begin april trokken kleine groepjes over het oosten van het land. De eigenlijke massa werd aangekondigd door 17 vogels over Lier op 9 maart. Op 10 april totaliseerden Gent; Lier; Lommel, Antwerpen; Merksem, Antwerpen; Sint-Idesbald, Westvlaanderen; Uitkerke; Virton en Zandvoorde samen 460 exemplaren. Op 11 maart waren dat er 1411 van de plaatsen Diepenbeek, Limburg; Eupen, Liège; Glabbeek, Brabant; Longchamps, Namur; Louvain-la-Neuve, Brabant; Paal-Beringen; Uitkerke; Veerle, Antwerpen; Weelde, Antwerpen; en Zandvoorde. De grootste groep telde 450 exemplaren (Paal-Beringen). Daarna waren er nog enkele groepjes: bij Stavelot, Liège (106); en Turnhout (35) op 12 maart; over Brecht, Antwerpen (29); Longchamps (één) en over Turnhout (24) op 19 maart en over Virton (63) op 22 maart. Een vermoedelijke **IJslandse Grutto** *Limosa limosa islandica* was op 29 januari aanwezig te Zeebrugge-Voorhaven. Er waren langstreckende of kortstondig pleisterende **Rosse Franjepoten** *Phalaropus fulicarius* te Oostende op 2 en 6 januari. Op 2 januari vlogen niet minder dan 12 **Middelste Jagers** *Stercorarius pomarinus* en 56 **Grote Jagers** *S. skua* langs Oostende. Verrassend was de ontdekking van twee juveniele Middelste Jagers bij Beerse, Antwerpen, waarvan er één aanwezig bleef tot 4 maart. Er werden in totaal 60 **Zwartkopmeeuwen** *Larus melanocephalus* gemeld. Te Sint-Idesbald werd op 3 januari een met stookolie besmeurde, eerste-winter **Vorkstaartmeeuw** *L. sabini* waargenomen en op 21 januari werd hier een vogel van dezelfde leeftijd dood opgeraapt; opmerkelijke gevallen voor de tijd van het jaar. Reeds op 2 januari meldde zich de eerste **Ringsnavelmeeuw** *L. delawarensis* voor dit jaar, een adulte vogel te Wuustwezel. Bij de grindgaten tussen Geistingen en Ophoven, Limburg, verbleef een andere adult op 8 en 22 januari. Op 28 januari was er een melding van een vogel in tweede winterkleed te Dendermonde, Oostvlaanderen, en op 21 maart van een langsvliegende

onvolwassen vogel te Oostende. Op 12 januari was een eerste-winter **Kleine Burgemeester** *L. glaucoides* aanwezig te Zeebrugge-Voorhaven. Een tweede-winter zat op 22 januari bij Ophoven. Op 17 februari werd een langsvliegende (eerste-winter) vogel gedetermineerd te Oostende en op 18 maart pleisterde hier een vogel van dezelfde leeftijd. Een derde-winter zat op 26 maart bij De Panne; misschien was dit wel de vogel die langdurig bij Le Portel, Pas-de-Calais, Frankrijk, pleisterde. Het ingewikkelde verhaal van **Grote Burgemeesters** *L. hyperboreus* ontleden we als volgt: Tussen 5 januari en 5 maart was te Zeebrugge-Voorhaven geregeld een eerste-winter vogel aanwezig. Tweede-winters verbleven hier op 12 en 13 januari en op 24 februari was er een derde-winter, een adult exemplaar werd hier gezien op 12 januari en wellicht deze vogel zat op 5 februari bij Heist. Te Oostende-Bredene-Mariakerke verbleef constant een eerste-winter vogel van 6 januari tot in april, tussen 13 en 29 januari werden hier nog tenminste twee andere exemplaren van dezelfde leeftijd opgemerkt, tweede-winters zaten hier op 13 januari, 3 februari en 18 maart, en ook hier werd een adult waargenomen en wel op 12 februari. Sommige van de Oostendse vogels werden tot in De Haan waargenomen. Bij Kluisen verbleef een eerste-winter op 9, 15 en 16 januari en op 25 maart. Verwarring met hybride exemplaren gebeurde geregeld, veroorzaakt door de aanwezigheid van twee hybrides **Grote Burgemeester x Zilvermeeuw** *L. hyperboreus x argentatus* in eerste winterkleed: van 14 januari tot 4 maart was er één te Oostende en op 5 februari één te Dudzele-Zeebrugge. Op 9 februari vond men een dode **Drieteenmeeuw** *Rissa tridactyla* bij Gent en van 5 tot 8 maart verbleef een adulte vogel bij Gullegem, Westvlaanderen. Er was ten minste één vondst van een dode **Kortbekzeekoet** *Uria lomvia* bij Bredene op 21 januari. Op 12 januari trok langs Oostende zowel een **Papegaaiduiker** *Fratercula arctica* als een **Kleine Alk** *Alle alle*. Op 4 februari werd een dode Kleine Alk opgeraapt te Nieuwpoort, Westvlaanderen. De eerste **Gierzwaluw** *Apus apus* vloog reeds op 25 maart over Blokkersdijk. Op 30 maart werd de eerste **Beflijster** *Turdus torquatus* waargenomen bij Steendorp, Oostvlaanderen. De pleisterende, maar soms moeilijk vindbare **Dwerggors** *Emberiza pusilla*, die van 24 tot tenminste 27 maart bij Gentbrugge, Oostvlaanderen, verbleef, mag tot één van de beste waarnemingen van de periode gerekend worden. (Op 2 april bleek deze te worden overtroffen door een **Grijze Gors** *E. cia* in de provincie Limburg.)

Deze waarnemingslijst kwam tot stand met medewerking van Hugues Dufourny (Hainaut), Koen Leysen (Schulen), Dirk Symens (VLAVICO) en Willy Verschueren (Linkeroever). Ook de hulp van diegenen die (hun) waarnemingen meedeelden op de Belgische Dutch Birding-vogellijn (03-4880194) was hier onontbeerlijk.

Gerald Driessens, Bosstraat 44, 2500 Lier, België

DB Actueel

Henk van der Lee overleden Op 18 april 1995 overleed op 73-jarige leeftijd Henk F van der Lee. Hij is altijd een enthousiast vogelwaarnemer geweest. Henk was in 1970-83 lid van de CNA/CDNA en lange tijd voorzitter van de Club van Nederlandse Vogelkundigen. Hij was gedurende de eerste jaren van de DBA de contactpersoon voor de Hoekse Waard, Zuidholland, waarvandaan hij regelmatig bijzondere vogelwaarnemingen doorgaf. Als één van de weinigen van zijn generatie stak hij zijn enthousiasme voor Dutch Birding, ook in de begintijd, niet onder stoelen of banken (Dutch Birding 1: 88, 1979). Helaas bleven zijn pogingen om in 1991 een op het eerste gezicht zo vanzelfsprekend lijkende samenwerking tot stand te brengen tussen Club en de DBA zonder resultaat, ondanks de welwillende opstelling van het toenmalige DBA-bestuur. Wel slaagde hij erin zijn vriend Karel H Voous over te halen om een historisch overzicht van ornithologie en ornithologen in Nederland in de 20e eeuw samen te stellen ter gelegenheid van het 75-jarige bestaan van de Club in 1986. Het is te betreuren dat hij de voltooiing van dit over enkele maanden te verschijnen boek, getiteld *In de ban van vogels*, niet heeft mogen meemaken. ARNOUD B VAN DEN BERG

Jan Prins overleden Op 11 februari 1995 overleed op 74-jarige leeftijd Jan G Prins. Jan genoot in vogelkringen vooral bekendheid door zijn foto's zoals die van een Steppehoentje *Syrhaptes paradoxus* bij De Zilk, Zuidholland, op 24 december 1964 (Limosa 39: 65, 1966) en van meeuwen en sterns (zie bijvoorbeeld Dutch Birding 1: 131, plaat 56, 1980; 2: 58-59, platen 28-31, 1980). ARNOUD B VAN DEN BERG

Gierzwaluwenwerkgroep Eind 1994 is het eerste nummer van Apus verschenen. Dit informatieblad is een uitgave van de Stichting Gierzwaluwenwerkgroep Nederland. Deze in december 1993 opgerichte stichting stelt zich ten doel de kennis over Gierzwaluwen *Apus apus* en hun bescherming te vergroten en te bundelen. Het blad heeft het uiterlijk van een nieuwsbrief en biedt in acht pagina's van A4-formaat veel informatie voor een ieder die zich het lot van deze vogels aantrekt. Het is de bedoeling dat Apus tweemaal per jaar verschijnt. Bovendien wil de stichting ook op andere manieren voorlichting geven en bevorderen dat bij huizenbouw en renovaties rekening wordt gehouden met nestgelegenheden van Gierzwaluwen. Hierbij zullen regionale afgevaardigden van de stichting een belangrijke rol spelen. Voorzitter van het bestuur van de stichting is Jaap Taapken en de secretaris M Mourmans-Leinders, Zundertseweg 84, 4707 PB Roosendaal, Nederland, telefoon 01650-35810. Men kan Apus regelmatig ontvangen door NLG 15.00 vooruit te beta-

len op postgironummer 333425 ten name van de Stichting Gierzwaluwenwerkgroep Nederland te Weesp, Noordholland, onder vermelding van 'abonnement Apus'. ARNOUD B VAN DEN BERG

Paviljoen Zuidpier Nadat Paviljoen Zuidpier te IJmuiden, Noordholland, diende te wijken voor de aanleg van een jachthaven moesten piervogelaars het een tijdlang stellen zonder hun stamcafé. De eigenaar, Arie Verswijveren, besloot echter in 1994 een nieuw gebouw te plaatsen aan de zeezijde van de nieuwe duinenrij, zodat het aloude paviljoen kon worden heropend. Het befaamde logboek ligt hier weer ter inzage voor iedere vogelaar die informatie zoekt over vogelwaarnemingen op de Zuidpier en rond het op de voormalige strandvlakte aangelegde Kennemermeer. Vanaf de eerste vuortoren op de pier langs de branding zuidwaarts gelopen is het paviljoen het eerste gebouw dat men tegenkomt. Het gebouw ligt tevens dichtbij de jachthaven en kan worden bereikt door vanaf de eindhalte van de bus het duin over te gaan via het voetpad naar zee. Voor belangstellenden is het wellicht interessant te weten dat de logboeken die in de afgelopen jaren werden volgeschreven in bewaring zijn bij Diet Veenendaal-Hannesen, Thorbeckelaan 31, 1981 CH Velsen-Zuid, Nederland. ARNOUD B VAN DEN BERG

Grote Geelpootruiter duikt weer op in Zeeland In de middag van donderdag 20 april 1995 ontdekte Alain Kind een Grote Geelpootruiter *Tringa melanoleuca* in een plasje bij De Braakman, Zeeuws-Vlaanderen, Zeeland. Dezelfde avond kon een klein aantal plaatselijke vogelaars de determinatie bevestigen. Dankzij Marcel Capello bleef het grote nieuws niet beperkt tot dit groepje; hij gaf de waarneming door aan de Dutch Birding-vogelijijn en vanaf vrijdagochtend vroeg tot en met tenminste woensdag 26 april konden vele 100en vogelaars de vogel bewonderen. Behoudens enkele zenuwlopende perioden van afwezigheid, liet de vogel zich goed zien, horen en fotograferen, vrijwel altijd in zijn favoriete plasje. Het bleek om een eerste-winter vogel te gaan, ruiend naar eerste zomerkleed. Naar alle waarschijnlijkheid betreft het hier dezelfde vogel die op 15 januari 1995 kortstondig bij Grijskerke, Zeeland, werd gezien en dus mogelijk dezelfde vogel die vorig jaar in België en Engeland werd gezien (Dutch Birding 17: 27, plaat 21; 34, plaat 32 & 33; 40, 1995). Misschien heeft hij wel een groot deel van de winter bij De Braakman doorgebracht. Dankzij deze herkansing kon vogelend Nederland de teleurstelling van het overhaaste vertrek van de vogel in januari alsnog verdrijven. En nu maar afwachten waar de vogel hierna opduikt! ENNO B EBELS

Aankondigingen & verzoeken

Alula, a new Finnish birding magazine In 1995, a new Finnish birding magazine, Alula, will come out. The emphasis will be on publishing richly illustrated identification papers with good quality colour photographs. The text is both in Finnish and English and the format A4.

In 1995, two issues will appear (in April and October) but from 1996 Alula will be published quarterly. The 1995 subscription rate is FIM 90.00 (or the equivalent amount in DEM, GBP or USD). The most convenient way to pay is by credit card (Visa, Eurocard). The magazine can be ordered from: Alula, PO Box 85, 02271 Espoo, Finland.

The April 1995 issue includes papers on identification, ageing and sexing of Red-footed Falcon *Falco vespertinus*, identification of Great Black-headed Gull *Larus ichthyaetus*, identification of Black-throated *Gavia arctica* and Red-throated Divers *G. stellata* in flight and Finland's first Thick-billed Warbler *Acrocephalus aedon* with an identification summary. The first issue also presents the birding hotspots of Kuusamo, Finland, and puts the leading telescopes to a test.

Bird ringing in Gibraltar Bird ringing in Gibraltar is now being run by the Gibraltar Ringing Group. This BTO Group works for the Strait of Gibraltar Bird Observatory of the Gibraltar Ornithological & Natural History Society (GOHNS). The ringing operation is carried out from the Field Centre at Jews' Gate in the Upper Rock Nature Reserve. In 1995, it is contributing to the European Science Foundation Project and needs experienced ringers to help throughout spring and autumn 1995.

Limited (shared) accommodation is available at the Field Centre for GBP 3.50 per night. Ringers interested, please contact: John Cortes, telephone +350-72639, fax +350-74022; or write to: Gibraltar Ringing Group, GOHNS, PO Box 843, Gibraltar. A prompt reply is guaranteed.

Turkey – request for bird records Birders visiting Turkey in the spring and summer of 1995 are once again invited to assist the DHKD (Society for Protection of Nature) in its survey of Important Bird Areas in Turkey. All observations are of considerable use to the DHKD. For further information and recording forms, please contact: Guy Kirwan, OSME Turkey Officer, 6 Connaught Road, Norwich NR2 3BP, UK; or Vincent van den Berk, Noordereind 3a, 4012 BT Kerk-Avezaath, Netherlands.

Zaranik Bird Observatory The newly established Zaranik Bird Observatory is situated at Lake Bardawil and the Mediterranean coast, North Sinai, Egypt. The area is an internationally important bottleneck for migratory birds. During autumn migration, 100 000s of waterbirds, passerines and near-passerines pass through the reserve. For the autumn of 1995, volunteers are wanted to ring birds and undertake bird counts at Zaranik. Bird ringers should be licensed and must bring their own rings and equipment. As for birders, preference will be given to those with previous experience in waterbird censusing.

The reserve has comfortable headquarters which can accommodate up to four persons. Volunteers are expected to cover the full cost of their travel, insurance and food and are asked to pay a nominal fee of GBP 3.00 per day for their stay at the headquarters. The minimum stay at the observatory is two weeks. The Zaranik Bird Observatory will be open during the peak migration season from 20 August to 10 October 1995.

Ringers and birders interested in volunteering at Zaranik should send a letter stating their qualifications or CV along with the desired dates of their stay to: Waheed Salama (manager), Zaranik Protected Area, PO Box 3, El Salam, El Arish, North Sinai, Egypt.

Echt geld!

Heeft u uw geld al eens in het echt gezien? Bij de **Stichting Het Zuidhollands Landschap** vindt u ze allemaal. Roodborstjes, snippen en steenuilen zie je er nog. Zelfs bijen, zonnebloemen en vuurtorens kom je er tegen. **Steun ons en word lid.** Met uw geld zorgen wij dat u het "echte geld" kan blijven zien.

NATUURLIJK DOEN.

Knip de bon uit en stuur hem ongefrankeerd naar:
Het Zuidhollands Landschap,
Antwoordnummer 646, 3000 WB Rotterdam.
Voor informatie of aanmelding **bel 010-4135045.**

JA, ik steun **Het Zuidhollands Landschap**. (min. contributie f 30,- p.j.; ik wacht uw acceptiegr af). Ik ontvang een GRATIS welkomstpakket plus 4x per jaar het fraaie tijdschrift "Zuidhollands Landschap".

Naam M/V
Straat
Postcode
Plaats
Telefoon

Professor dr K.H. Voous

IN DE BAN VAN VOGELS

Ornithologisch Biografisch Woordenboek van Nederland

Een belangwekkend standaardwerk over de beoefening van de ornithologie in Nederland, geschreven door de autoriteit op dit gebied: professor Karel H. Voous.

In de ban van vogels brengt, behalve de wetenschap zelf, vooral de mens achter die wetenschap voor het voetlicht.

IN DE BAN VAN VOGELS

*Ornithologisch Biografisch
Woordenboek van Nederland*

K.H.VOOUS

UITGEVERIJ SCHEFFERS

Het boek bevat leven en werken van **ca. 550 Nederlanders**, die zich deze eeuw met enige vorm van vogelstudie hebben beziggehouden. Dat betreft niet alleen het waarnemen van vogels in de natuur, maar tevens activiteiten op nog minstens 30 andere gebieden zoals anatomie, evolutie, gedrag, oecologie, vogeltrek en de romantiek van het natuurbeleven.

In de ban van vogels geeft behalve beschrijvingen van verricht onderzoek tevens de motivatie weer van de waarnemers en de onderzoekers.

(Voor nadere informatie omtrent de inhoud van het boek: zie volgende bladzijde)

Technische gegevens

- ca. 608 blz. inclusief 120 foto's in z/w
- gebonden met stofomslag
- ISBN 90 5546 013 3
- Prijs f 79,90 / Bfr. 1595
- Bij voorintekening tot verschijningsdatum (omstreeks juni 1995): f 64,50 / Bfr. 1295

Gelieve onderstaande strook te kopiëren of af te knippen en op te sturen naar onderstaand adres

INTEKENFORMULIER opsturen naar onderstaand adres

Hierbij bestel ik... exx. van *In de ban van vogels*
voor de intekenprijs van f 64,50 / Bfr. 1295 (in plaats van f 79,90 / Bfr. 1595).

Naam:
Adres:
Postcode en woonplaats:

Ik ontvang de zending t.z.t. graag

via boekhandel:

rechtstreeks via Uitgeverij Scheffers*

Prof. Hugo de Vrieslaan 1
3571GE Utrecht

*(portokosten worden doorberekend)

De inhoud van **IN DE BAN VAN VOGELS** wordt voor een belangrijk deel in beslag genomen door **ca 500 biografieën**.

Dit standaardwerk bestaat uit de volgende hoofdstukken:

Voorwoord van professor
dr R.M. Drent

Inleiding

1 De beoefening van de ornithologie

2 De klassieke ornithologie

3 De avifaunistiek

4 De oecologie

5 De ethologie

6 Vogelbescherming

Biografieën (ca 500)

Chronologisch overzicht van personen die in de biografieën zijn beschreven

Register op persoonsnamen

BERG, Gerrit, 18 september 1893 - 13 april 1958, timmerman en, samen met Dirk Hoos, een der laatste Nederlandse beroeps-vinkers. Berg stamde uit een Haagse vinkers-familie en was vanaf zijn vroege schooljaren vogelvanger in hart en nieren. In die tijd waren er nog zeker 25 vinkers werkzaam in de duinen en aan de binnenduinrand tussen Wassenaar en Hoek van Holland. Een dode Vink bracht toen 1 cent per stuk op, een levende (alleen op bestelling) 3 1/2 cent. In Bergs jeugd waren bij hem thuis tussen oktober en mei Vinken een veel voorkomend menu. In de zomer werkten zijn vader en hij als bouwvakker.

Van 1947 tot 1958 was hij in dienst van de Stichting Vogeltrekstation Texel op de vinkenbaan van Loosduinen en later van Meijendel, Wassenaar, waar hij met zijn beroemde spreekwefluitje (foto in Jaarverslag 1958,

Limosa 32 (1959): 89) onder meer Spreekwefluitjes ving voor de verplaatsingsproeven van A.C. Perdeck. Zie *Meijendel Mededelingen* 8 (2) 1980: 130-135. Berg was zowel vriend als rivaal van Hoos, die, hoewel 12 jaar ouder, hem 12 jaar overleefde. Evenals deze was Berg een uitstekend vakman aan wie het Vogeltrekstation veel te danken heeft. Hij had het land aan druktemakende of eigenwijze bezoekers op zijn vinkenbaan en had gevoel voor *showing-off*, zowel in gedrag als in kleding (vlinderdasje en glimmend gepoetste schoenen bij "hoog bezoek"). Wijnand Bleumink (Den Haag) en Riet Voorham (Wassenaar) hebben het vinkersvak van Berg geleerd.

Biografie GIEL BAKKER (*Het Vrije Volk*, 27 nov. 1956). [27.IX.1990]

(Uit: *In de ban van vogels*)

Professor Karel H. Voous (geboren 1920) was hoogleraar Systematiek en Verspreiding der dieren aan de Vrije Universiteit te Amsterdam (1955-1975).

Zijn publikaties zijn talrijk en zijn verschenen in vele Nederlandse en buitenlandse tijdschriften en verzamelwerken. Mede door zijn *Atlas van Europese vogels* (1961, 1962, in drie talen verschenen) ontving hij de gouden medaille van de Britse Ornithologische Unie (1975).

Voous is ere- of corresponderend lid van tien organisaties in binnen- en buitenland, lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België (1969) en is ere-voorzitter van het XXI Internationale Ornithologische Congres (IOC) in Wenen (1994).

Dutch Birding

CHIEF EDITOR Arnoud van den Berg (telephone +31-23378024, fax +31-23376749)

DEPUTY CHIEF EDITOR Enno Ebels (telephone / fax +31-30961335)

EXECUTIVE EDITOR André van Loon (telephone / fax +31-206997585)

PHOTOGRAPHIC EDITOR René Pop (+31-183030585)

EDITORIAL BOARD Ferdij Hieselaar, Graham Holloway, Peter Meininger and George Sangster

EDITORIAL ADVISORY BOARD Christine Barthel (Germany), Peter Barthel (Germany), Gerald Driessens (Belgium), Klaas Eigenhuis (Netherlands), Dick Forsman (Finland), Ted Hoogenboom (Netherlands), Lars Jonsson (Sweden), Killian Mullarney (Ireland), Kees Roselaar (Netherlands), Frank Rozendaal (Netherlands), Hans Schekkerman (Netherlands), Hadoram Shirihai (Israel) and Peter Symens (Saudi Arabia)

EDITORIAL ASSISTANTS Ruud van Dongen, Gerald Driessens, Hans Gebuis, Hans van der Meulen, Peter de Rouw and Jaap Schelvis

PRODUCTION AND LAY-OUT André van Loon and René van Rossum

ADVERTISING Peter Meijer (telephone +31-348031905, fax +31-348020394)

SUBSCRIPTIONS The subscription rate for 1995 is: NLG 57.50 (Netherlands), BEF 1250.00 (Belgium), NLG 65.00 (other countries inside Europe) and NLG 70.00 (countries outside Europe, airmail). A subscription can be entered preferably by sending a Eurocheque, with the amount payable in Dutch guilders, to: Dutch Birding (subscriptions), c/o Anja Nusse, Symfoniestraat 21, 1312 ET Almere, Netherlands. Payment may also be made by credit card (Access, Eurocard, MasterCard or Visa). Please send your credit card type and account number, indicating the expiry date and appending a signature. (Note: This latter method of payment is not applicable to subscribers resident in the Netherlands and Belgium.) British and Irish subscribers can pay by Sterling cheque (GBP 24.00) or Eurocheque (GBP 24.00 or NLG 65.00). The subscription starts upon receipt of the payment.

Dutch Birding is a bimonthly journal with issues in February, April, June, August, October and December. It publishes original articles and notes on morphology, systematics, occurrence and distribution of birds in the Benelux, Europe and elsewhere in the Palearctic region. It also publishes contributions on birds in the Asian-Pacific region and other regions.

The Dutch, English and scientific bird names follow: the *Checklist of birds of the Netherlands* by A B van den Berg & C A W Bosman (1995, Santpoort-Zuid); the 'British Birds' list of English names of Western Palearctic birds by British Birds (1993, Blunham); the list compiled by C S Roselaar in the Dutch edition of *The illustrated encyclopedia of birds of the world* by C M Perrins (1991, Weert); and *Distribution and taxonomy of birds of the world* by C G Sibley & B L Monroe Jr (1990, New Haven).

Manuscripts should be typewritten or printed with double line-spacing and wide margins on both sides. Word-processed manuscripts should preferably also be submitted on diskette (either in Macintosh or MS-DOS format). More information is available from the editors.

A schedule of payment rates for authors, photographers and artists is available from the editors.

Dutch Birding Association

BOARD Gijsbert van der Bent (president, telephone +31-171813606), Chris Quispel (secretary, telephone +31-71124825), Roy de Haas (treasurer), Arnoud van den Berg and Peter Meijer

BOARD ASSISTANTS Theo Admiraal, Gerald Driessens, Ron van den Enden, Hans Gebuis, Remco Hofland, Paul Knolle, Ger Meesters, Anja Nusse, Wim van der Schot, Kees Tiemstra and Arnold Veen

DUTCH BIRDING TRAVEL REPORT SERVICE (DBTRS) Ib Huysman, Postbus 737, 9700 AS Groningen, Netherlands, telephone +31-50145925, fax +31-50144717

Dutch rarities committee (CDNA)

MEMBERS Edward van IJzendoorn (chairman, telephone +31-23391446), Karel Mauer, Jan van der Laan, Kees Roselaar, Jelle Scharinga (secretary, telephone +31-30523801), Hans Schekkerman, Gerard Steinhaus and Wim Wiegant (archivist). The CDNA is a committee of the Dutch Birding Association and the Netherlands Ornithological Union

© 1995 Stichting Dutch Birding Association. The copyright of the photographs and drawings remains with the photographers and artists. ISSN 0167-2878.

Printed by Albédon/Klop BV, Postbus 3211, 2220 CE Katwijk, Netherlands

Dutch Birding

*International journal on
Palearctic birds*

EDITORS

Dutch Birding,
Postbus 116,
2080 AC Santpoort-Zuid,
Netherlands,
fax +31-23376749

PHOTOGRAPHIC EDITOR

Dutch Birding,
c/o René Pop,
Zusterhuis 10,
4201 EH Gorinchem,
Netherlands

SUBSCRIPTIONS AND CIRCULATION

Dutch Birding Association,
c/o Anja Nusse,
Symfoniestraat 21,
1312 ET Almere,
Netherlands

BOARD

Dutch Birding Association,
Postbus 75611,
1070 AP Amsterdam,
Netherlands

DUTCH RARITIES COMMITTEE

CDNA,
Postbus 45,
2080 AA Santpoort-Zuid,
Netherlands

Dutch Birding

JAARGANG 17 NUMMER 2 APRIL 1995 VOLUME 17 NUMBER 2 APRIL 1995

Artikelen

- 41 Field identification of female and juvenile Montagu's and Pallid Harriers *Dick Forsman*
54 Herkenning en voorkomen van IJslandse Grutto in Nederland *Peter van Scheepen & Gerald J Oreeel*

Mededelingen

- 64 Status van Vorkstaartmeeuw in Nederland *W (Ted) Hoogendoorn*
66 Citroenkwikstaart te Wilp in mei 1993 *Peter de Vries*
68 Citroenkwikstaart in Eemshaven in september 1994 *A (Bert) de Bruin & Sybrand de Bruin*

Varia

- 70 Break-through of Lesser White-fronted Geese wintering in the Netherlands
Arnoud B van den Berg, Enno B Ebels & Hans Gebuis

CDNA-mededelingen

- 72 Russische Stormmeeuw en Taigaboomkruiper niet meer beoordeeld; Adviseurs en personele bezetting CDNA

DBA-nieuws

- 73 DBA/ABC-vogeldag te Utrecht in februari 1995; DBA-vogeldag in Utrecht op 10 februari 1996; DBA-vogelweek op Texel in oktober 1995; Wijzigingen in DBA-bestuur; Afscheid Hans Gebuis als beheerder Dutch Birding-vogellijn; Nieuwe 06-apparaatuur; **Nieuw adres fotoredactie; New address photographic editor**

Recensies

- 74 *Complete photographic index to premier birding periodicals and books* by David G Mc Adams *Enno B Ebels*
75 *Hong Kong Bird Report 1993* by Geoff J Carey (editor) *Enno B Ebels*
75 *Videoguides for birdwatchers: Tringa sandpipers* by Andy Butler *André J van Loon*

WP reports

- 76 WP reports: February-March 1995 *Arnoud B van den Berg & George Sangster*

Recente meldingen

- 81 Nederland: januari-maart 1995 *Ruud M van Dongen, Hans Gebuis & Peter W W de Rouw*
85 België: januari-maart 1995 *Gerald Driessens*

DB Actueel

- 88 Henk van der Lee overleden; Jan Prins overleden; Gierzwaluwenwerkgroep; Paviljoen Zuidpier; Grote Geelpootruiter duikt weer op in Zeeland

Aankondigingen & verzoeken

- V Alula, a new Finnish birding magazine; Bird ringing in Gibraltar; Turkey – request for bird records; Zaranik Bird Observatory

Voorplaat/front cover

- Harlekijneenden / Harlequin Ducks *Histrionicus histrionicus*, Barnegat Light, New Jersey, USA, 27 januari 1995 (*Arnoud B van den Berg*)

Abstracted/indexed in

- Auk, Ecological Abstracts, Emu, GEOBASE (Geo Abstracts Database), Ibis, Ornithologische Schriftensschau, Wildlife Review, Zoological Record